

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2013

Hanna Kotila

TAVOITTEENA PIKKUUSEN PAREE KOKOELMA

– kirjaston kokoelmapolitiikka ja kokoelmatyö

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2013 | 123

Ohjaaja: Olli Mäkinen

Hanna Kotila

TAVOITTEENA PIKKUUSEN PAREE KOKOELMA – KIRJASTON KOKOELMAPOLITIikka JA KOKOELMATYÖ

Vaikka nykyään puhutaan paljon kirjastoista tiloina, on kirjaston kokoelma kuitenkin vielä se ydin, jonka ympärille muu palvelu rakentuu. Tässä kehittämistyössä käydään läpi kokoelmatyön osa-alueita (valinta, varastointi, poistaminen, kokoelman arviointi ja esille tuominen) sekä kokoelman ja hyvän kokoelma käsitteitä. Lisäksi tarkastellaan kokoelmapolitiikan käsitettä sekä syitä miksi kirjastolla olisi hyvä olla kokoelmapolitiikka ja mitä se voisi pitää sisällään.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena oli luoda Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastolle kokoelmapolitiikka, jossa olisi yleisen tason ohjeita ja periaatteita, mutta myös tarkempia ohjeita jokapäiväisen työn avuksi. Kokoelmapolitiikan pohjaksi selvitettiin Seinäjoen asukkaiden määriä eri alueilla sekä heidän äidinkieliään ja ikäryhmiään. Lisäksi kirjaston kokoelmaa arviointiin ensin koko kirjaston tasolla ja sen jälkeen pääkirjaston kokoelmaa hieman tarkemmin. Arviointiin pohjautuen annettiin ehdotuksia kokoelman kehittämistä varten. Lopuksi katsottiin kokoelmien kannalta tulevaisuuteen ja pohdittiin aineistoformaattien muutosta ja e-kirjojen asemaa, mahdollisia kuntaliitoksia ja muutoksia käyttäjäkunnassa. Lisäksi pohdittiin kirjastoa kokoelman kannalta vs. tilan näkökulmasta ja lopuksi katsottiin kokoelmapolitiikkoja ja kuljetuksia maakunnallisesta näkökulmasta.

Työn tuloksena oli pääkirjaston ja lähikirjastot, Törnävän kirjaston sekä auto- ja kyläkirjastopalvelut kattava kokoelmapolitiikka, jossa otettiin huomioon tietokirjallisuus, kaunokirjallisuus, lasten ja nuorten aineistot, musiikkiaineistot, e-aineistot, lehdet sekä pelit, videot, DVD:t ja Blu-ray-levyt.

ASIASANAT:

kirjastot, kokoelmat, kokoelmatyö, periaatteet, arviointi, Seinäjoki

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master's degree programme in Library and Information Services

2013 | 123

Instructor: Olli Mäkinen

Hanna Kotila

AIMING FOR A BETTER COLLECTION – COLLECTION POLICY AND COLLECTION DEVELOPMENT AT A LIBRARY

Although nowadays there is a lot of discussion about libraries as spaces, the collection of the library is still the core around which the other services are built. This master's thesis will introduce the different aspects of collection development (selection, storage, weeding, evaluation and displays of the collection), as well as the concepts of a good collection and a collection in general. In addition the concepts of collection policy, as well as the reasons why a library should have a collection policy and what it might consist of will be examined.

The purpose of this master's thesis was to create a collection policy for Seinäjoki public library-provincial library. The collection policy would consist of general guidelines and principles, but it would also have more detailed instructions to help the everyday work. Demographic information on the citizens of Seinäjoki (number of citizens in different areas, their ages and native languages) was studied to help to create the collection policy. In addition, the collection of the library was evaluated. First the whole library, then the main library in more details. Based on this evaluation some suggestions for developing the collection were given. Finally, the future of libraries was discussed with focus on the following topics: changing formats, e-books, possible mergers of municipalities, changes in the user community, library collections vs. spaces, and the provincial point of view in collection policies and the transportation of materials between libraries.

As a result of this study there now is a collection policy that covers the main library, the branch libraries, Törnävä library as well as the mobile library and the village library department. The collection policy takes into account non-fiction, fiction, children's and young people's materials, music, e-resources, magazines, games, videos, DVDs and Blu-ray discs.

KEYWORDS:

libraries, collections, collection development, policies, evaluation, Seinäjoki

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISTYÖN TEORIAA	9
2.1 Käsitteiden määrittelyä	9
2.2 Kehittämistoiminta vs. tutkimus	10
2.3 Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan suuntauksia	11
2.4 Kehittämistyön prosessi	12
3 KOKOELMA KIRJASTOSSA	13
3.1 Kokoelma ja sen tehtävät	13
3.2 Hyvä kokoelma	14
4 KOKOELMAN KEHITTÄMINEN JA KOKOELMATYÖ	19
4.1 Kokoelmatyön tehtävät ja tarkoitus	19
4.2 Yhteisöanalyysi ja yhteisön tiedontarpeet	20
4.3 Aineiston valinta	20
4.3.1 Valinnan prosessi ja apuvälineet	21
4.3.2 Valintaan liittyviä periaatteita	22
4.3.3 Tarkempia kriteerejä	24
4.3.3.1 E-aineistot	25
4.3.4 Lahjoitukset	25
4.3.5 Etiikka, sensuuri ja valitukset	26
4.4 Kokoelman esilletuominen	27
4.4.1 Kirjojen ryhmittely ja asettelu hyllyihin	28
4.4.2 Näyttelyt ja yllätykset	29
4.4.3 Kirjavinkkaus	30
4.4.4 Tietokannat ja luettelointi	31
4.5 Varastointi ja poistaminen	32
4.5.1 Varastointi	32
4.5.2 Poistaminen	33
4.6 Arviointi	35
4.6.1 Mitä arvioinnilla saavutetaan?	35
4.6.2 Arviointimenetelmiä	36

5 KOKOELMAPOLITIIKOISTA	38
5.1 Mikä kokoelmapolitiikka on?	38
5.2 Miksi sellainen pitäisi olla?	39
5.3 Kokoelmapolitiikan sisältö	40
6 SEINÄJOEN KIRJASTOJEN ALUEELLA ASUVA VÄESTÖ	42
6.1 Seinäjoen pääkirjaston alueella asuva väestö	43
6.2 Nurmon kirjaston alueella asuva väestö	44
6.3 Peräseinäjoen kirjaston alueella asuva väestö	45
6.4 Ylistaron kirjaston alueella asuva väestö	46
6.5 Hyllykallion kirjaston alueella asuva väestö	47
6.6 Yhteenveto	48
7 SEINÄJOEN KAUPUNGINKIRJASTO-MAAKUNTAKIRJASTON KOKOELMAT	50
7.1 Koko kirjaston kokoelmat	50
7.2 Pääkirjaston kokoelmat	55
8 TULEVAISUUDESSA HUOMIOON OTETTAVAA	61
8.1 Aineistoformaattien muutokset ja e-kirjan asema	61
8.2 Kuntaliitokset ja muutokset käyttäjäkunnassa	63
8.3 Kokoelma vs. tila ja kelluttaminen	65
8.4 Maakunnallinen näkökulma kokoelmapolitiikkoihin ja aineistojen kuljetukseen	68
9 SEINÄJOEN KAUPUNGINKIRJASTO-MAAKUNTAKIRJASTON KOKOELMAPOLITIIKAN SYNTY	70
LÄHTEET	73

LIITE

Liite 1. Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston kokoelmapolitiikka

KUVAT

Kuva 1 Pääkirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).

Kuva 2 Nurmon kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).	45
Kuva 3 Peräseinäjoen kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).	46
Kuva 4 Ylistaron kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).	47
Kuva 5 Hyllykallion kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).	48
Kuva 6. Kokoelman jakautuminen aineistolajeihin (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012).	51
Kuva 7. Aikuisten ja lasten tieto- ja kaunokirjojen kokoelman, lainauksen ja hankinnan suhde (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012).	52
Kuva 8. Muutamien muiden aineistolajien kokoelman, lainauksen ja hankinnan suhde (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012).	53
Kuva 9. Lainojen määrän suhde kokoelman kokoon pääluokittain (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 10.5.2013).	58

TAULUKOT

Taulukko 1. Kahden ja viiden kilometrin säteellä kirjastoista asuva väestö (Seinäjoen kaupunki, helmikuu 2013).	43
Taulukko 2. Seinäjoen kirjaston kokoelman vuoden 2012 tunnuslukujen suhde suosituksiin (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012 ja Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 51).	51
Taulukko 3. Alle 5 vuotta vanhan aineiston osuus pääkirjaston avokokoelmasta pääluokittain (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 10.5.2013).	56
Taulukko 4. Lainaamattomien osuus pääluokittain (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 13.6.2013).	60
Taulukko 5. Korkeakoulukirjaston aineiston kelluneiden määrä ja sijainti toukokuussa 2013 (Seinäjoen korkeakoulukirjasto, toukokuu 2013).	67

1 JOHDANTO

Millä kriteereillä kirjastoon hankitaan muuta kuin suomenkielistä tietokirjallisuutta? Koskevatko e-kirjoja samat hankintaperiaatteet kuin paperikirjoja? Varastoidaanko vanhoja karttakirjoja? Millä perusteilla kaunokirjallisuutta poistetaan? Onko alueen muilla kirjastoilla tiettyjä kokoelmien painopistealueita? Näitä tietoja tarvitaan kirjastoissa jokapäiväisessä kokoelmatyössä. Joissakin kirjastoissa nämä tiedot saattavat olla kirjastolaisen päässä, mutta kokoelman kehittämisen, jatkuvuuden, läpinäkyvyyden ja kokonaisuuden hallinnan kannalta olisi hyvä, että kokoelmatyöhön liittyvät asiat olisi kirjattu julkiseksi kokoelmapolitiikaksi.

Teoreettisena viitekehyksenä tarkastelen työssäni kokoelmatyön osa-alueita (valinta, varastointi, poistaminen, kokoelman arviointi ja esille tuominen) sekä kokoelman ja kokoelmapolitiikan käsitteitä. Esittelen työssäni mm. Peggy Johnsonin, G. Edward Evansin, Margaret Saponaron sekä Peter Claytonin ja G. E. Gormanin ajatuksia kokoelmiin liittyen. Alan kirjallisuutta tutkiessani yllätyin siitä kuinka vähän uutta kokoelmatyötä käsittelevää kirjallisuutta on suomeksi julkaistu. Toivon, että tämän työn teoriaosuus voi toimia samalla lyhyenä perehdytyksenä kokoelmatyön maailmaan niille, jotka haluavat lukea aiheesta mieluummin suomeksi.

Tutkin myös kirjastojen alueella asuvien henkilöiden demografisia tietoja sekä arvioin kirjaston kokoelmia yleisellä tasolla. Asiakkaiden ja potentiaalisten asiakkaiden tunteminen auttaa laadukkaiden palvelujen tuottamisessa. Kokoelmien analysoinnin ja arvioinnin perusteella tein ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi, jotta kokoelmista saataisiin vielä paremmat.

Seinäjoen pääkirjastolle on laadittu kymmenisen vuotta sitten yleisen tason hankinta- varastointi- ja poistoperiaatteet, mutta kattavampaa kokoelmapolitiikkaa ei ole tehty. 2000-luvulla tehtyjen kuntaliitosten jälkeen periaatteita on hie- man päivitetty, mutta lähikirjastojen periaatteita ei esimerkiksi ollut eritelty. Periaatteet olivat melko lailla pääkirjastokeskeiset, koska ennen kuntaliitoksia Sei- näjoella ei ollut lähikirjastoja ollenkaan. Periaatteissa otettiin kantaa tieto- ja

kaunokirjallisuuteen sekä lehtiin, mutta ei muihin formaatteihin. Tältä pohjalta lähdin kehittämistyönäni laatimaan kokoelmapolitiikkaa Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastolle. Tuloksena on pääkirjaston ja lähikirjastot (lakkautettavaa Hyllykalliota lukuun ottamatta), Törnävän kirjaston sekä auto- ja kyläkirjastopalvelut kattava kokoelmapolitiikka, jossa otetaan huomioon tietokirjallisuus, kaunokirjallisuus, lasten ja nuorten aineistot, musiikkiaineistot, e-aineistot, lehdet sekä videot, pelit, DVD:t ja Blu-ray-levyt. Toivon, että tästä kokoelmapolitiikasta on hyötyä kirjaston työntekijöille ja että se avaa kirjastossa päivittäin tehtävää työtä myös muille sidosryhmille.

2 KEHITTÄMISTYÖN TEORIAA

2.1 Käsitteiden määrittelyä

Kehittämistä kuvaavassa kirjallisuudessa käytetään käsitteitä kehittäminen, kehittämistoiminta ja kehittämistyö rinnakkain ja osittain niillä tarkoitetaan samaa asiaa, kuten alla olevista määritelmistä käy ilmi.

Toikko ja Rantanen (2009, 14) kuvaavat kehittämistä konkreettisena toimintana, jolla on jokin selkeä tavoite. Heidän mukaansa kehittämistoiminnan aloituspisteenä voivat olla nykyiset ongelmat tai toisaalta näky jostain uudesta. He toteavat myös, että kehittäminen ei välttämättä pidä sisällään vain uusien ideoiden keksimistä, vaan se voi tarkoittaa myös niiden levittämistä ja vakiinnuttamista. Onnistuneessa tapauksessa ne voivat levitä jopa muiden organisaatioiden käyttöön.

Teoksessaan Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö (2007, 12) Pirkko Anttila tarkoittaa kehittämistyöllä tavoitteellista ja parempiin tuloksiin tähtäävää toimintaa. Hänen mukaansa voidaan kehittää esim. työn prosesseja, sen tuloksia, työympäristöä tai työilmapiiriä eli kehittämistyöllä voi olla aineellisia tai aineettomia tavoitteita. Samoilla linjoilla ovat Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti, joiden mukaan kehittämistyöllä pyritään luomaan uusia toimintatapoja, tuotteita tai palveluja ympäristön tai omien tarpeiden pohjalta (2009, 11). Toikon (2005, 84) mukaan kehittämistyö mielletään käytännölliseksi ja toiminnalliseksi sekä pääosin erilaisissa projektiympäristöissä tapahtuvaksi.

Kanasen (2012, 21, 165) mukaan kehittämistyöstä tulee siinä vaiheessa kehittämistutkimusta, kun sitä ei tehdä vain oman organisaation käyttöön. Hän mainitsee vaatimuksiksi myös tieteellisten menetelmien käytön ja uuden tiedon tuottamisen.

2.2 Kehittämistoiminta vs. tutkimus

Pirkko Anttilan mukaan tutkimuksella tavoitellaan tietoa, kun taas kehittämisen tavoitteena on saada parempia tuloksia (2007, 9). Tutkimuksellisen kehittämisen voi asettaa keskelle jatkumoa, jonka toisessa päässä on tieteellinen tutkimus ja toisessa arkiajatteluun perustuva kehittäminen. Tällöin voidaan pelkistetysti kuvata näiden eroja. Jos tieteellinen tutkimus pyrkii luomaan uutta teoriaa tai testaamaan, niin tutkimuksellinen kehittäminen pyrkii ratkaisemaan käytännön ongelmia tai luomaan uusia käytäntöjä luoden monesti samalla uutta tietoa työelämän käytännöistä. Arkiajattelulla kehittäminen ei välttämättä luo uutta tietoa, eikä siinä kerätä systemaattisesti tietoa käytännöstä ja teoriasta tai olla kriittisiä kuten tutkimuksellisessa kehittämisessä. (Ojasalo ym. 2009, 17–18.)

Myös tutkimuksen ja kehittämistoiminnan intressit ja arvot poikkeavat toisistaan. Riippumattomuus nähdään tutkimuksen keskeisenä ihanteena, mutta kehittämistoiminnan kannalta riippumattomuus on ongelmallisempaa, koska kehittämisellä tavoitellaan muutosta ja silloin joudutaan miettimään kenen intressiä se palvelee. (Toikko & Rantanen 2009, 44.)

Toikko ja Rantanen (2009, 21–22) miettivät tutkimuksen ja kehittämistoiminnan kohtaamista, ja tutkimuksellinen kehittäminen paikantuu näiden kahden väliin. Heidän mukaansa tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tieto tuotetaan aidoissa käytännön toimintaympäristöissä, jolloin konkreettinen kehittäminen määrittelee tutkimuksen reunaehdot, ja tutkimusasetelmat ovat kehittämiseen nähden alisteisessa asemassa. Kananen (2012, 16) taas vertailee tutkimusta ja kehittämistutkimusta. Hänen mukaansa niiden ero on siinä, että kun tutkimuksessa löydetään ongelmaan syyt ja saatetaan esittää toimenpidesuosituksiakin ongelman ratkaisemiseksi, niin kehittämistutkimuksessa mennään pidemmälle. Pelkkä ongelman toteaminen ei enää riitä, vaan vaaditaan toimintaa tilanteen korjaamiseksi tai parantamiseksi.

Vaikka tutkimuksella ja kehittämistoiminnalla on eronsa ja tutkimustietoa pidetään korkeatasoisempana tietona kuin kehittämistoiminnalla saavutettua, niin molempia tarvitaan ja molemmilla on paikkansa. Olosuhteet ja tavoitteet määrittävät sen, kumpaan suuntaan kannattaa lähteä.

2.3 Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan suuntauksia

Toikon ja Rantasen (2009, 29–34) mukaan tutkimuksellisen kehittämistoiminnan suuntauksia ovat mm. toimintatutkimus, kehittävä työntutkimus, käytäntötutkimus ja työelämän tutkimusavusteinen kehittäminen.

Toimintatutkimus pyrkii muuttamaan todellisuutta osana tutkimusprosessia ja samalla tutkimaan näitä muutoksia. Kun toimintaa kehitetään, sitä myös seurataan systemaattisesti. Tutkimusprosessia ei usein voida suunnitella ennakolta tarkasti, koska tutkimuksesta saadut havainnot ohjaavat prosessin etenemistä. (Toikko & Rantanen 2009, 30.)

Kehittävä työntutkimus on Suomessa 1980-luvulla kehitetty muutosstrategia, jossa yhdistyvät tutkimus, käytännön kehittämistyö ja koulutus. Työntekijät analysoivat ja muuttavat omaa työtään, eikä työpaikoille tuoteta ulkoapäin valmiita ratkaisuja. Näin muokataan työyhteisön sisällä välineitä toiminnan erittelyyn ja uusien mallien suunnitteluun. (Engeström 1995, 11–12.)

Käytäntötutkimus pyrki tukemaan asiantuntija-ammattien teorian kehittämistä (esim. kasvatustiede, hoitotiede, sosiaalityö). Haasteena oli tieteellisesti kunnianhimoisen teorianmuodostuksen kehittäminen, joka palvelisi myös ammatillista toimintaa. (Toikko & Rantanen 2009, 32.) Pyrkimyksenä on käytännön teoria, jonka Satka (2002, 7) määrittelee metodisin ja teoreettisin perustein systematisoiduksi tiedoksi, jonka pätevyys koetellaan sosiaalityön käytännöissä.

Työelämän tutkimusavusteisella kehittämisellä tarkoitetaan toimintaa, jossa tutkimus palvelee kehittämistä, eli kehittäminen on ensisijaista tutkimukseen nähden. Käsitettä on alettu käyttää erityisesti työelämän kehittämisohjelman

myötä. Pyrkimyksenä on saavuttaa uutta myös laajemmin yleistettävää tietoa kehittämistoiminnan tueksi. (Toikko & Rantanen 2009, 33.)

2.4 Kehittämistyön prosessi

Toikko ja Rantanen (2009, 56–57) nimeävät viisi kehittämistoiminnan tehtävää: perustelut, toiminnan organisointi, kehittävä toiminta, toiminnan arviointi ja uusien palveluiden ja tuotteiden levittäminen.

Toiminnan lähtökohtien määrittelyssä, eli perustelussa, on tärkeää vastata kysymykseen: miksi jotakin pitää kehittää juuri nyt? Perustelu nojaa yleensä ongelmaan ja visioon. Organisointi perustuu tavoitteen asettelun hyväksyntään ja virallistamiseen. Sen jälkeen voidaan suunnitella käytännön toteutus. Sitten seuraa varsinainen kehittävä toiminta, jonka aikana ideoidaan, priorisoidaan, kokeillaan ja mallinnetaan. Kehittämistoiminnan arviointi suuntaa prosessia ja tuottaa tietoa kehittämisprosessin ohjaamiseksi. Yksinkertaisimmillaan voidaan arvioida prosessin onnistumista. Lopuksi on vielä edessä tulosten levittäminen, eli käyttöön juurruttaminen, ja myös valtavirtaistaminen. (Toikko & Rantanen 2009, 57–62.)

Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti (2009, 24–48) taas esittävät kuusikohtaisen prosessin tutkimukselliselle kehittämistyölle:

- I. kehittämiskohteen löytäminen ja siihen liittyvien tekijöiden ymmärtäminen ja alustavien tavoitteiden laadinta
- II. tiedon hakeminen kehittämiskohteesta sekä teoriassa että käytännössä.
- III. tarkemman kehittämistehtävän määrittely hankitun tiedon avulla ja kehittämisen kohteen rajaaminen
- IV. kirjallisen suunnitelman tekeminen omasta lähestymistavasta ja menetelmistä ja tietoperustan luominen
- V. kehittämistyön toteuttaminen ja julkistaminen ja
- VI. loppuarviointi kehittämistyön onnistumisesta.

3 KOKOELMA KIRJASTOSSA

3.1 Kokoelma ja sen tehtävät

Clayton ja Gorman (2001, XII) määrittelevät kirjaston kokoelman olevan joukko fyysisiä tiedonlähteitä ja verkossa olevia valittuja ja järjestettyjä tiedonlähteitä. Ennen kokoelmaksi on luettu kirjaston fyysiset aineistot, mutta nykyään kirjastoilla on paljon myös sähköistä aineistoa, joka kuuluu omaan kokoelmaan. Claytonin ja Gormanin määritelmä ottaa huomioon myös sen, ettei kaikki verkossa saatavilla oleva aineisto ole kirjaston kokoelmaa, vaan ainoastaan se osa, joka on erikseen valittu.

Kirjastolain (4.12.1998/904) mukaan ”kirjaston omien kokoelmien käyttö kirjastossa ja niiden lainaus on maksutonta”. Jotkin ulkomaiset määritelmät lukevat kaukopalvelun kautta saadut aineistot yhdeksi oman kokoelman tasoksi. Suomeksikin puhutaan oman kokoelman laajentamisesta kaukopalvelun avulla. Lain näkökulmasta katsottuna yksittäinen kunnankirjasto voisi lukea maakuntakirjastosta ilmaiseksi saadun lainan oman kokoelmansa jatkeeksi, mutta asiakkaalle maksullista yliopistokirjastosta saatua lainaa ei.

Buckland (1992) on esittänyt kokoelmalle neljä tehtävää, joita hän katsoo sekä fyysisen että sähköisen aineiston näkökulmasta.

- Säilytystehtävä tarkoittaa fyysisen tai sähköisen aineiston säilyttämistä sen käytettävyyden ja saavutettavuuden varmistamiseksi nyt ja tulevaisuudessa.
- Säilyttämistä tärkeämpi on tiedonjakotehtävä, eli aineistojen pitäminen saatavilla asiakkaille tässä ja nyt. Sähköisten aineistojen etu on hyvä saavutettavuus, parhaimmillaan omalta koneelta kotoa voi saada käyttöönsä kirjaston aineistoja.
- Bibliografinen tehtävä tarkoittaa tiedon tarjoamista siitä mitä aineistoja jostakin tietystä aiheesta on. Asiakas voi selata hyllyssä olevaa aineistoa tai tutkia bibliografisia tietoja kokoelmatietokannasta

- Kirjaston kokoelman symbolinen arvo ei ehkä ole yhtä suuri kuin esimerkiksi museon kokoelman, mutta symbolista tehtävää ei silti tule unohtaa. Laajalla sähköisen aineiston kokoelmalla ei välttämättä ole samanlaista symbolista arvoa kuin fyysisellä kokoelmalla.

Ajan kulumisesta huolimatta nämä tehtävät pitävät edelleen paikkansa. Kirjan ”elämä” kaupallisella puolella saattaa olla hyvinkin lyhyt, jolloin vanhempia kirjoja ei ole saatavilla ostettavaksi, mutta niitä voi lainata kirjastosta. Tiedon jakaminen on kirjaston tärkeimpiä tehtäviä ja se korostuu nykyään siksi, että tietoa on niin paljon. Ihmiset tarvitsevat apua hyvien lähteiden löytämiseen. Bibliografinen tehtävä on ajan saatossa helpottunut, kun kaikkien kirjastojen kokoelmätietokannat löytyvät verkosta, samoin kuin suuri määrä muitakin tietokantoja. Ja mitä symboliseen tehtävään tulee, niin e-kirja ei ole vielä kukaan lyönyt kunnolla läpi. Kirjasta pidetään myös esineenä sen antaman tiedon tai viihdykkeen lisäksi.

3.2 Hyvä kokoelma

Hyvän kokoelman pohjaksi on otettava kirjastolain (4.12.1998/904) toinen pykälä: ”Yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kirjastotoiminnassa tavoitteena on edistää myös virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen ja niiden sivistyksellisten sisältöjen kehittymistä.”

Unescon Public Library Manifesto ottaa kantaa osittain samoihin asioihin: yleinen kirjasto tarjoaa mahdollisuuden elinikäiseen oppimiseen ja kulttuuriseen kehittämiseen ja se on paikallinen tiedon keskus, josta asiakkaat saavat tiedon ja informaation. Erityismateriaaleja ja –palveluita täytyy tarjota niille, jotka eivät voi käyttää tavallisia palveluita (esim. kielivähemmistöt, vammaiset, vankiloissa tai muissa laitoksissa olevat ihmiset). Myös kaikkien ikäryhmien tulee löytää itselleen sopivaa aineistoa. Kokoelmien täytyy koostua erilaisista aineistoista,

joihin sisältyy sekä moderneja että perinteisiä aineistoja. Olennaista on kokoelmien korkea laatu ja sopivuus paikallisille käyttäjille. (UNESCO Public Library Manifesto, 1994.) Sama kokoelma ei siis välttämättä ole hyvä kaikille, vaan aina on otettava huomioon kyseisen kirjaston käyttäjät.

Yllä korostetaan tietojen ja taitojen kehittämistä, oppimista ja mahdollisuuksia sivistykseen. Vähemmälle jää kirjaston rooli virkistykseen ja viihteen tarjoajana. Hyvän kokoelman voisi ajatella koostuvan pelkästään laadukkaasta kirjallisuudesta, mutta asiakas ei välttämättä näe asiaa samoin, jos hän haluaa rankan työviikon päätteeksi rentoutua ja lukea jotain kevyempää kuin laadukkaat klassikot. IFLA Public Library Service Guidelines (2010, 67) mainitsee oppimisen, tiedon ja henkilökohtaisen kehittymisen lisäksi vapaa-ajan luettellessaan asioita, joita varten kirjasto tarjoaa aineistoja. Suomalainen Yleisten kirjastojen laatusuositus (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 47) taas linjaa, että ”hyvässä kirjastossa on saatavilla järjestettynä monipuolinen valikoima kaunokirjallisuutta ja käyttöarvonsa säilyttävää tietokirjallisuutta, lehtiä, musiikkia, elokuvia ja muita tallenteita”.

Kirjastolain (4.12.1998/904) kolmannessa pykälässä sanotaan myös, että asiakkaan käytössä tulee olla uusiutuva kirjastoaineisto. Myös IFLA Public Library Service Guidelines (2010, 73) mainitsee, että kirjaston kokoelma on dynaaminen, eli kirjastoon täytyy koko ajan tulla uutta materiaalia samalla kun vanhaa poistetaan. Kokoelman dynaamisuus on siis tärkeää. Yksi Ranganathanin kirjastolaeistakin kuuluu: Kirjasto on kasvava organismi. Ranganathan näkee kirjaston elävänä ja kasvavana. (Sievänen-Allen 1978, 224.) Kirjaston kokoelma uusiutuu myös uusien formaattien myötä. Videoiden tilalle ovat tulleet DVD- ja Blu-ray-levyt, c-kasettien ja lp-levyjen lainaus on siirtynyt cd-levyihin. Kirja on ja pysyy, vaikka e-kirjojakin on ollut käytössä kirjastoissa jo monia vuosia. Hyvää dynaamista kokoelmaa kehitettäessä täytyy ottaa huomioon myös tekniikan kehitys.

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaiseman Yleisten kirjastojen laatusuosituksen (2010, 51) mukaan hyvässä kirjastossa ja laadukkaita kirjastopalveluja tarjoavassa kunnassa alla olevat tavoitteet toteutuvat.

- Kirjastoon hankitaan 300–400 uutta kirjaa / 1000 asukasta kohti vuodessa. Nidemäärä mitoitetaan sopivaksi ottamalla huomioon palveluverkko, oletettu kysyntä ja käyttäjäkunta.
- Lapsille hankitaan riittävästi uutta aineistoa, vähintään yksi lasten- ja nuortenkirja jokaista alle 15-vuotiasta kohden vuodessa.
- Peruskokoelmaan kuuluu 50 lehtivuosikertaa. Suuremmissa kunnissa määrä suhteutetaan asukaslukuun ja laadukkaaseen lehtikokoelmaan tilataan 15–20 vuosikertaa tuhatta asukasta kohden. Kokoelmaa täydennetään järjestämällä pääsy sähköisiin lehtiin.
- Aineistoa tarjotaan erilaisissa formaateissa.
- Varausten toimitusaikoja seurataan, jotta voidaan määritellä kohtaako kysyntä ja tarjonta.
- Kokoelmat uusiutuvat ja ovat ajankohtaisia. Tämä turvataan riittävällä hankinnalla ja poistoilla. Kansainvälinen poistojen suositustaso on kahdeksan prosenttia ja sen lisäksi voidaan seurata alle viisi vuotta vanhan avokokoelman aineiston määrää. Kansainvälinen suositus on, että tämän aineiston osuus avokokoelmasta olisi 40 prosenttia.

IFLAn julkaisusarjassa ilmestyneessä Pollin ja Boekhorstin teoksessa *Measuring quality* (2007, 60–226): esitetään mm. seuraavia mittareita kokoelman laadun tutkimiseen.

- Yhtenä mittarina voidaan pitää aineistokuluja suhteutettuna asukasmäärään vuodessa. Mitä enemmän aineistoon on käytetty rahaa asukasta kohden, sen parempi. Tämä mittari mahdollistaa vertailun eri vuosien välillä omassa organisaatiossa tai samantyyppisten kirjastojen vertailun keskenään.
- Mittarina voi olla teosten saatavuus, eli onko teosta kokoelmassa ja onko se saatavilla saman tien. Tätä mitataan otoksella asiakkaiden kysymien tiettyjen teosten saatavuutta ja mitä suurempi määrä on heti saatavilla, sen parempi tilanne on.

- Mittarina voidaan käyttää latausten määrää kirjaston tarjoamista elektronisista aineistoista. Mitä enemmän latauksia on, sen parempi tilanne.
- Jos mittariksi otetaan kokoelman käyttö, jaetaan lainojen määrä kokoelman koolla. Mitä suurempi tulos saadaan, sen parempi.
- Mittariksi voidaan ottaa vuoden aikana ei-lainatun aineiston suhde koko kokoelmaan. Mitä pienempi ei-lainatun aineiston määrä on, sitä parempi. Tämä mittari ei ota huomioon selailukäyttöä kirjastossa.
- Mittarina voi olla lainojen määrä asukasta kohden vuodessa. Mitä enemmän lainoja per asukas, sen parempi.
- Asiakkaiden tyytyväisyys kokoelmaan voi toimia yhtenä laadun mittarina.
- Hyllyjärjestyksen oikeellisuudella voi myös mitata kokoelman laatua.

Kysyin vielä Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston aikuisten palveluiden palvelupäällikkö Hannele Puhtimäeltä hänen ajatuksiaan hyvästä kokoelmasta. Hänen mukaansa hyvä kokoelma liittyy tiukasti hyvään kokoelmatyöhön. Kokoelman tulee olla monipuolinen ja tasapuolinen, laillisuuden rajoissa erilaiset arvot ja mielipiteet esille tuova. Hyvä kokoelma on ajantasainen, ja poistoja ja uutuushankintoja tehdään tarpeeksi. Kokoelmatyön tekijän täytyy olla tarkkana varsinkin niiden luokkien kohdalla, joissa tieto uudistuu nopeasti ja vanhentunut tieto voi olla vaarallista tai ainakin haitallista (lääketiede, oikeustiede). Puhtimäki jatkaa, että hyvällä kokoelmalla on ajallista syvyyttä ja se on riittävän laaja, mutta silti riittävän suppea, että asiakas löytää tarvitsemansa tiedon. Hyvää kokoelmaa kehitettäessä otetaan huomioon kirjaston toimintaympäristö ja sen tarpeet (väestön ikä, kieli, ammatit). Muuttuvassa toimintaympäristössä osataan olla joustavia ja osataan ”pysyä ajassa” huomaamalla ajoissa ihmisiä kiinnostavat asiat, jotta pystytään hankkimaan niihin liittyvää aineistoa. Hyvässä kokoelmassa on saatavilla riittävästi eri aineistoja ja aineistomuotoja. Hyvä kokoelma on järjestetty niin, että sieltä on helppo löytää tarvitsemansa aineisto (loogisuus, selkeät opasteet, aineiston esillepano) ja niin, että asiak-

kaalla on mahdollisuus löytää yllätyksiä. Hyvä kokoelma on siisti ja sen fyysinen kunto hyvä.

4 KOKOELMAN KEHITTÄMINEN JA KOKOELMATYÖ

4.1 Kokoelmatyön tehtävät ja tarkoitus

Kokoelmatyöhön luetaan yleensä kuuluvaksi aineiston valinta, hankinta, arviointi, karsiminen ja varastoiminen. Jos kokoelmatyötä ajatellaan laajemmin kokoelmien kehittämisenä ja hallintana, siihen voidaan lukea lisäksi kokoelmapolitiikan laatiminen ja ylläpito, kokoelmien käytön ja käyttäjien tarpeiden seuranta, budjetointi kokoelmiin liittyen, kokoelmien suojaus sekä kokoelmien esiintuominen ja markkinointi (Johnson 2009, 1-2, 177). Wilenin mukaan (2010, 11) kokoelman kehittäminen on olennainen perustehtävä, jonka tarkoitus on saada aikaan vaativankin asiakkaan tarpeet tyydyttävä kokoelma.

Wilen (2010, 18) esittää kaksi näkökulmaa kokoelmatyöhön. Ensinnäkin se voidaan nähdä työnä, jota kokoelmien parissa työskentelevät tekevät päivittäin (hankinnan, valinnan, arvioinnin, poistamisen ja varastoinnin lisäksi kokoelmien kunnan ja järjestyksen miettiminen, nopeus, jolla uudet kirjat tai palautukset saadaan hyllyyn lainattaviksi sekä aineistojen korjaustarpeen tutkiminen). Toisaalta hän näkee kokoelmatyön yleisenä pohdintana kokoelmien luonteesta, jota tarkastellaan sekä kirjaston työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta (onko kokoelma helposti lähestyttävä, edistääkö vai hankaloittaako hyllyille asettelu käyttöä). Jos ruvetaan tarkemmin selvittämään esim. sitä, miten asiakas kirjaston kokoelmia lähestyy, aletaan siirtyä pikku hiljaa kokoelmatutkimuksen puolelle (Wilen 2010, 19).

Evansin (2005, 5) mukaan kokoelmatyön kulmakiviä ovat tieto siitä, että kuka käyttää mitä, mihin tarkoitukseen ja kuinka usein sekä siitä, että mistä lähteistä tiedon saa kustannustehokkaimmin käyttöönsä. Oma kokoelma ja sen käyttäjät täytyy tuntea, että voi tehdä tuloksellista kokoelmatyötä.

Evansin (2005, 8) mukaan kokoelmien kehittämisen prosessiin kuuluu yhteisöanalyysi, valinta ja hankinta, karsinta ja varastointi sekä arviointi.

4.2 Yhteisöanalyysi ja yhteisön tiedontarpeet

Kirjaston kokoelmia ja palveluita tulisi kehittää sen oman yhteisön tiedontarpeiden ja halujen pohjalta. Mitä enemmän tiedetään yhteisön jäsenten työrooleista, kiinnostuksen kohteista ja koulutuksesta, sitä paremmin kirjasto osaa kohdentaa palvelunsa ja kokoelmansa palvelemaan yhteisöä. Yhteisöstä kerätty tieto on tarpeellista mm. valinnan ja arvioinnin apuna sekä tehtäessä kokoelmapolitiikkaa. (Evans 2005, 20.)

Vaikeutena on se, että vaikka jotkin asiakkaiden tarpeet olisivat selviä, niin osa jää piiloon, koska asiakkaiden on vaikea ennustaa tulevia tarpeitaan tai välillä tietää edes nykyisistä tarpeista. Asiakkaat eivät myöskään välttämättä tiedä mitä heidän olisi mahdollista saada. (Clayton ja Gorman 2001, 4.)

Evansin (2005, 31–33) mukaan yhteisöstä voidaan kerätä monenlaisia tietoja, mm.: historiallisia tietoja (kirjaston ja sen palveleman yhteisön historia), maantieteellisiä tietoja (minne päin yhteisö kasvaa, missä asuu eniten ihmisiä jne.) ja demografisia tietoja (asukkaiden määrä, ikä, kieli, jne.).

4.3 Aineiston valinta

Valinta on sekä tiedettä että taidetta ja se on tiedon, kokemuksen ja intuition tulosta. Ideaalitulanteessa valitsijalla on käytössään kokoelmapolitiikka, joka kuvailee kirjaston mission ja käyttäjäkunnan sekä antaa ohjeita kokoelman kehittämiseen. (Johnson 2009, 108–109.) Clayton ja Gorman (2001, 76, 79) kirjoittavat, että kokoelmapolitiikan käytön lisäksi valinnan tulisi perustua tietoon kirjastosta, sen kokoelmasta sekä käyttäjäkunnasta, budjetista ja jos mahdollista, valitsijan tulisi olla perehtynyt siihen aihealueeseen, josta hän valintaa tekee. Suomessa Kirjastotyön eettiset periaatteet linjaa seuraavasti: ”Aineisto valitaan suhteessa olemassa olevaan kokoelmaan sekä tarjolla olevan aineiston kokonaisuuteen ja käyttäjäkunnan tarpeisiin. Valinnassa ratkaisee sisältö eikä mediamuoto (Kirjastoalan etiikkatyöryhmä 2011, 4).”

4.3.1 Valinnan prosessi ja apuvälineet

Johnsonin (2009, 109) mukaan valinta voidaan nähdä neljän askeleen prosessina: 1) relevantin tiedon identifiointi, 2) tiedon arviointi (onko teos valinnan arvoinen ja onko se sopiva kokoelmaan), 3) ostopäätöksen tekeminen ja 4) tilaaminen. Evans (2005, 94) taas lähtee kuvaamaan prosessia kysymyssarjan kautta. Kuuluuko aihe kirjaston kokoelmiin kerättäviin? Kiinnostaako se käyttäjäkuntaa? Kuinka paljon kyseisestä aiheesta on jo kokoelmassa (Missä formaatissa ja kuinka vanhaa)? Onko kirjastolla varaa hankkia teos? Kuinka laadukas teos on? Onko se ihan uusi vai uusintapainos? Mistä lähteestä teosta koskeva tieto on peräisin, eli onko se luotettavaa? Lopuksi vielä kysytään, voiko kyseisen teoksen valinta aiheuttaa ongelmia, kuten että joku varastaa sen tai vastustaa sen kokoelmassa oloa.

Vaikka valitsija olisi kokenut kirjastolainen ja hänellä olisi käytössään hyvä kokoelmapolitiikka, valinnan voi tehdä helpommaksi käyttämällä erilaisia apuvälineitä. Johnson (2009, 109–112) listaa seuraavat:

- bibliografiat ja listat (eri aloilta tehdyt peruskokoelmaluettelot, listat palkintoja saaneista kirjoista, suosituslistat)
- arvostelut (lehdet ja muu media)
- kustantajan julkaisut (markkinointimateriaaleja: sisällysluetteloita, kuvailuja, näytelukuja)
- näytteet (näytekappaleet lehdistä tai kirjoista, ilmainen kokeilu-aika e-aineistoon)
- kirjamesut ja kirjakaupat (aineistoa pääsee selailemaan)
- tilastot (esim. kaukolainatilastot, kysytäänkö jotain tiettyä teosta kaukolainaan usein).

Asiakkaiden kiinnostuksen kohteita pitäisi pystyä myös ennakoimaan, jotta kysynnän kasvaessa olisi tarjottavaa ja tässä apuna on lehti-arvosteluiden lisäksi mm. television (kirjallisuus)ohjelmien seuraaminen (Evans 2005, 76).

4.3.2 Valintaan liittyviä periaatteita

Kirjastojen aineiston valintaan liittyen on kauan keskusteltu siitä, että pitääkö kirjastojen hankkia aineistoja, joita asiakkaat sanovat haluavansa vai sellaisia, joita kirjastonhoitaja katsoo heidän tarvitsevan. Argumentteja puolesta ja vastaan löytyy molemmista näkökulmista. Molempien vahvuuksia on yhdistelty seuraavassa. Kirjasto on olemassa käyttäjiään varten, ja siksi on otettava huomioon heidän toiveensa. Kuitenkin, jos kirjastonhoitaja valitsee vain sitä mitä pyydetään, niin käyttäjät eivät saa mahdollisuutta kehittää makuaan ja lisätä tietoaan. Jos käyttäjille tarjotaan erittäin laadukkaita teoksia heidän toivomiensa rinnalla, he saattavat ottaa käyttöön myös ensin mainittuja. Kirjastolla on velvollisuus tarjota aineistoa moneen makuun, sekä korkeampilaatuista että vähän vähemmän laadukasta. Ammattitaitoisen kirjastonhoitajan tulee pystyä tasapainottelemaan asiakkaiden toiveiden ja ammattilaisen valitseman aineiston välillä. (Clayton & Gorman 2001, 74–75.)

Valintaa voidaan miettiä myös just-in-case- tai just-in-time –periaatteiden pohjalta. Just-in-case tarkoittaa valinnan suhteen sitä, että hankitaan varalta, jos joku sattuu kysymään teosta joskus. Just-in-time taas tarkoittaa sitä, että asiakkaalle hankintaan (joko ostamalla tai kaukolainaamalla) hänen tarvitsemansa teos silloin kun hän sitä tarvitsee. (Johnson 2009, 289.) Varalta hankitut, ehkä harvinaisemmat aineistot, saattavat tehdä satunnaisen lukijan iloiseksi, kun he saavat aineiston heti käsiinsä, mutta tilankäytön ja budjetin kannalta tehty valinta ei ehkä ole kannattava. Kysyntään perustuva hankinta taas saattaa viivästyttää aineiston saamista asiakkaalle mutta se voi olla tehokkaampaa, mikäli kysyntä on vähäistä.

Keskustelua siitä, tuleeko kirjaston tarjota pääsy tietoon vai myös omistaa se (access vs. ownership) on myös käyty jo kauan. Kane (1997, 62–64) valottaa tätä keskustelua seuraavasti: kirjastot ovat perinteisesti olleet keräilijöitä ja suurta kokoelmaa on pidetty hyvänä kokoelmana, mutta modernimmin ajateltuna kirjastot ovat ennemminkin tiedon tarjoajia kuin omistajia. Hänen mukaansa ensimmäisen vaihtoehdon kannattajat pelkäävät kirjastojen häviävän, jos ei enää

luoteta pelkästään omiin kokoelmiin. Hän kuitenkin toteaa myös, että pelkästään pääsyyn/saavutettavuuteen perustuva kokoelma ei olisi toimiva. Millään kirjastolla taas ei ole varaa hankkia kaikkea, joten kokoelmasta tulisi puutteellinen joka tapauksessa ja jos access-vaihtoehtoa ei ole, niin kokoelmaa ei voida edes täydentää ulkopuolelta. Kane (1997, 65) toteaa, että tulevaisuuden (eli meidän aikamme) menestyvässä kirjastossa omistetun aineiston ja sen aineiston välillä, johon tarjotaan pääsy, on herkkä tasapaino. Lisäksi kirjaston laatua ei mitata kokoelmien koolla, vaan sillä kuinka tehokkaasti kirjasto pystyy tyydyttämään asiakkaan tiedontarpeen. Kirjastolla tulee olla ydinkokoelma, johon hankintaan paljon kysyttyä ja asiakkaiden tarvitsemaa aineistoa. Vähemmän kysytty aineisto voidaan saada asiakkaan käyttöön joko kaukolainaamalla tai elektronisena materiaalina, johon kirjastolla on pääsy. (Kane 1997, 65.)

Nyt yli kymmenen vuotta myöhemmin voidaan nähdä, että ehdotonta valintaa aineistoon pääsyn tai sen omistamisen välillä ei ole tarvinnut tehdä. Molempia tapoja käytetään edelleen, ja valintaa tehdessä täytyy vain paikallisesti miettiä, kumpi on siinä tilanteessa parempi. IFLA Public Library Service Guidelines (2010, 80) kehottaakin miettimään, että parantuuko vai huononeeko saavutettavuus, mikäli printti-aineisto vaihdetaan e-aineistoksi (osa asiakkaista pääsee kotoa suoraan aineistoon käsiksi, osa ei pääse ollenkaan) ja tuleeko e-aineisto lopulta halvemmaksi, jos kirjasto ylläpitää itse e-aineistoja (siihen kuluu paljon aikaa ja rahaa).

Intialaisen S. R. Ranganathanin 1930-luvulla kehittämät kirjastotieteen lait (ks. esim. Sievänen-Allen 1978, 218–225) ovat edelleen aivan käyttökelpoisia valinnan näkökulmaan sovellettuina.

Kirjat ovat käyttöä varten: Kirjat on tarkoitettu käytettäväksi, eli ns. hyllynlämmittimiä ei kannata valita. Jotain harvemmin kysyttyä tieteenalaa käsittelevä teos on ihan paikallaan suuressa maakuntakirjastossa, mutta ei pienen lähikirjaston hyllyllä.

Jokaiselle lukijalle kirja ja jokaiselle kirjalle lukija: Valintaa tekevän on tunnettava asiakaskuntansa, jotta hän osaa valita sille sopivaa aineistoa ja että valitut kirjat tulevat käyttöön.

Säästä lukijan aikaa: Taitavat valitsijat osaavat ottaa kokoelmaan hyviä lähteitä, hyvää aineistoa, joka säästää lukijan aikaa siinä, ettei tarvitse käydä läpi niitä huonolaatuisempia.

Kirjasto on kasvava organismi: Uutta aineistoa täytyy hankkia, jotta kokoelma pysyy tuoreena ja käyttökelpoisena. Kokoelman fyysisen koon kasvattaminen ei kuitenkaan välttämättä ole tavoite kaikille kirjastoille.

4.3.3 Tarkempia kriteerejä

Johnsonin mukaan (2009, 112–116) valinnan kriteerit voi jakaa kahteen ryhmään: ensin teosta arvioidaan sen omien ominaisuuksien perusteella ja sitten katsotaan sopiiko se paikallisiin tarpeisiin.

Teokseen itseensä liittyviä kriteerejä on seuraavia:

- sisältö tai aihe
- kieli
- ajantasaisuus
- kirjoitustyyli (hyvin kirjoitettu, helppo lukea)
- kirjoittajan/julkaisijan maine ja ansiot
- maantieteellinen kattavuus
- laajuus
- taso (onko tarkoitettu koululaisille, tutkijoille, itseopiskelijoille)
- käyttö (onko sisällysluettelo tarkka, onko kirjassa hakemisto)
- teoksen fyysinen laatu
- sisällön uniikkisuus
- hinta suhteessa laatuun.

Paikallisiin tarpeisiin liittyvät kriteerit ovat seuraavat:

- käyttäjien tarpeet
- olemassa oleva kokoelma (tarvitaanko lisäkappaleita, onko kokoelmassa aukkoja)
- sopiiko kokoelmapolitiikassa määriteltuihin kriteereihin
- tyydyttäisiinkö hankinnalla pitkä- vai lyhytaikaista kysyntää.

4.3.3.1 E-aineistot

Osa painetun aineiston kriteereistä sopii myös e-aineistoihin mutta niihin liittyen täytyy ottaa huomioon myös seuraavat asiat:

- miten pääsy aineistoon toteutetaan (CD-ROM, internet...),
- kuinka monta yhtäaikaista käyttäjää voi olla,
- tarvitaanko salasanoja tai proxy-ohituksia,
- säilytetäänkö myös mahdollinen painettu versio,
- onko aineiston haku käyttäjäystävällinen. (Clayton ja Gorman 2001, 93.)
- ajantasaisuus (miten nopeasti uutta aineistoa lisätään),
- mahdollisuus valita itse yksittäisiä nimekkeitä tai alakategorioita,
- yhteensopivuus linkityspalveluihin, oppimisympäristöihin ja viitteidenhallintaohjelmiin,
- käyttötilastojen saatavuus,
- käyttäjätuki. (Johnson 2009, 113–114.)

4.3.4 Lahjoitukset

Hyvää tarkoittavat ihmiset saattavat ajatella, että kirjastolla voisi olla käyttöä heidän vanhalle kirjakokoelmalleen. Kirjastoissa taas tiedetään, että tällaisista lahjoituksista harvoin löytyy niin paljon hyödyllisiä teoksia, että se olisi käsittelyvaivan arvoista. Vaikka aineisto olisi ilmainen, sen käsittely maksaa. Siksi kirjas-

toissa tulisi lahjoitusten suhteen käyttää samoja kriteerejä kuin aineistoa ostettaessakin (Johnson 2009, 126).

Lahjoitusten hyviä puolia ovat kokoelman vahvistaminen ja aukkojen täyttäminen, vaihtokappaleiden saaminen kuluneiden tilalle ja kirjastolle ehkä liian kalliiden aineistojen saaminen (Johnson 2009, 126). Sen lisäksi, että lahjoitusten käsittelyyn menee paljon aikaa, niistä saattaa tulla muutakin huolta. Lahjoittaja saattaa asettaa ehtoja kokoelman käyttämiselle. Lahjoitetusta kokoelmasta saatetaan haluta kirjaston kokoelmaan vain osa. Onko lahjoittaja sellaisessa asemassa, että lahjoitus on hyväksyttävä, vaikka se ei kirjaston kokoelmaan sopisikaan? Näiden ja muidenkin kysymysten takia on tärkeää, että lahjoituskäytäntöjä käsitellään kokoelmapolitiikassa. (Clayton ja Gorman 2001, 131.)

4.3.5 Etiikka, sensuuri ja valitukset

Kirjastotyön eettiset periaatteet (Kirjastoalan etiikkatyöryhmä 2011, 3) ottaa kantaa kokoelmiin seuraavilla ohjeilla.

Takaamme monenlaisen luovan toiminnan dokumentoitujen tulosten saatavuuden ja edistämme niiden syntymistä tarjoamalla käyttäjille mahdollisimman monipuoliset kokoelmat ja niihin liittyvät palvelut.

Kehitämme kokoelmia ja tarjoamme palveluita ammatillisin perustein, emme poliittisten, moraalisten, uskonnollisten tai henkilökohtaisten mielipidemyksemme perusteella.

Yhdysvalloissa American Library Associationin Library Bill of Rights (1996) taas antaa seuraavia ohjeita kokoelmiin liittyen. Kirjastojen tulee tarjota kirjoja ja muuta aineistoa kaikille palveltavan yhteisön jäsenille hyödyksi, tiedoksi ja valistukseksi. Aineistoja ei saa jättää hankkimatta niiden tekijöiden taustan, syntyperän tai mielipiteiden takia. Kirjaston tulee tarjota aineistoja ja tietoa kaikista näkökulmista oli sitten kysymyksessä nykyiset tai historialliset asiat. Aineistoja ei saa poistaa opillisen paheksunnan takia. Kirjastojen tulee vastustaa sensuuria tehtävässään tarjota tietoa ja valistusta

Johnson (2009, 53) luettelee kokoelmien hoitoon liittyviä eettisiä asioita: sensuuri, ilmaisun vapaus, tekijänoikeus, yksilönsuoja, suhteet ja toimintatavat suhteessa mm. myyjiin ja julkaisijoihin, ja oman organisaation vaatimukset sekä lait.

Kirjastonhoitajan tekemä sensuuri voi olla tahatonta tai tahallista. Tahatonta sensuuria esiintyy kun valintaa tekevä henkilö ei kykene valitsemaan tarpeeksi monimuotoista aineistoa. Tahatonta sensuuria voi yrittää estää olemalla vastaanottavainen ja tietoinen erilaisista näkemyksistä. Henkilökohtaiset arvot, pelko valituksista tai hankaluuksista saattavat johtaa tahalliseen sensuuriin. Sensurointia ei pidä kuitenkaan sekoittaa siihen jos kieltäytyy käyttämästä vähäisiä varoja epäviisaasti tai ei hanki aineistoa, joka on epäsopevaa käyttäjäyhteisölle. Neutraalina on vaikea pysyä, jos on kysymyksessä vaarallinen, rasistinen tai pornografinen materiaali. Sananvapautta ja oikeutta tietoon tulee puolustaa, mutta jotkin aineistot vain ovat epäsopevia ja vahingollisia osalle käyttäjäistä. Haaste tulee siitä, että kumpaan kategoriaan kyseenalainen aineisto kuuluu. (Johnson 2009, 133.)

Suomessa asiakkaat ehkä harvemmin vaativat aineistoa poistettavaksi kokoelmista sen sisällön perusteella kuin esim. Yhdysvalloissa, mutta siihenkin on hyvä varautua. Johnson (2009, 135) esittää, että parhaiten valituksiin voi varautua laatimalla julkisen kokoelmapolitiikan ja kouluttamalla henkilökuntaa toimimaan valitustilanteissa. Tällöin he osaavat perustella kokoelmapolitiikalla tehtyä valintaa tai voivat ottaa teoksen tiedot ylös tarkempaa tarkastelua varten. Valituksia voi tietenkin tulla myös siitä, että miksi jokin tietty teos on poistettu kokoelmasta. Tällöinkin kokoelmapolitiikka ja sen noudattaminen toimivat apuna tilanteen selvittämiseen.

4.4 Kokoelman esilletuominen

Hyväkin kokoelma saattaa jäädä vähälle käytölle, jos se on huonosti aseteltu tai markkinoitu. Kokoelmien kehittämiseen liittyvän markkinoinnin päämäärät ovat ymmärtää kirjaston nykyisiä ja tulevia asiakkaita, kehittää kokoelma joka vastaa heidän tarpeitaan, kertoa käyttäjille tarjolla olevista resursseista ja tarkkailla on-

ko tässä onnistuttu (Johnson 2009, 194). Johnson (2009, 208) luettelee tapoja, joilla voi markkinoida omaa kokoelmaansa:

- kirjanmerkit, joissa mainostetaan jotain kokoelman osaa
- uutuuksiluettelot
- kirjanäyttelyt
- kokoelmia markkinoivat www-sivut
- kirjavinkkaus eri ryhmille

4.4.1 Kirjojen ryhmittely ja asetteleminen hyllyihin

Kirjaston luokitusjärjestelmä saattaa vaikuttaa selkeältä ja johdonmukaiselta kirjaston työntekijän silmään, mutta asiakas ei ehkä ole samaa mieltä. Hänen näkökulmastaan katsottuna samantyyppisiä kirjoja on sijoitettu kirjastossa ihan eri paikkoihin. Ehkä hän on kiinnostunut Irlannista, jolloin hän joutuu etsimään aineistoa historian ja maantieteen luokista, romaaneja luokasta 84.2 sekä irlantilaisista musiikkia musiikkiosastolta. Ehkäpä keittokirjoista löytyy vielä jokin Irlannin ruokaperinnettä käsittelevä teos. Asiakas on joutunut kiertelemään ympäri kirjastoa, vaikka hänellä oli oikeastaan vain yksi tiedontarve. Tällaisia tilanteita helpottamaan on esimerkiksi Turun ja Vaasan kaupunginkirjastoissa tehty aihepiirijakoja, joissa samantyyppiset aiheet on koottu isommiksi ryhmiksi, kuten maat ja kulttuurit, talous ja liike-elämä tai luonnontieteet ja tekniikka. Heinisuo, Koskelan ja Saineen (2004, 14) mukaan aihealuejaon tarkoituksena on tuoda asiakkaalle hänen tiedontarpeeseensa liittyvä materiaali mahdollisimman helposti esille formaatista riippumatta. Seinäjoella otettiin askel tähän suuntaan, kun tietopuoliset videot, DVD:t, äänikirjat ja CD-romit sijoitettiin luokkaansa vastaavien kirjojen viereen.

Romaanien puolella sopivien kirjojen löytymisen helpottamiseksi on myös käytetty ryhmittelyä. Esimerkiksi Seinäjoen kaupunginkirjaston aikuisten osastolla romaaneista on otettu erilleen sota-, scifi-, jännitys-, fantasia-, ja eräkirjat. Jaosta on tullut kiitosta, koska tietyn aihepiirin kirjoja on nyt helpompi löytää. Toki osa asiakkaista on myös kokenut sekavana kaunokirjallisuuden useat ryhmät.

Toiveita on tullut siitä, että omiksi ryhmikseen eroteltaisiin myös novellit, rakkausromaanit ja uskonnollinen kirjallisuus.

Joissakin Australiassa ja Samoalla sijaitsevissa kirjastoissa olen havainnut, että romaanit jaetaan kahteen ryhmään sen mukaan ovatko ne kotimaisten vai ulkomaisten kirjailijoiden kirjoittamia. Suomalaisissa kirjastoissa en ole vastavaan törmännyt, vaikka joillekin asiakkaille sellaisestakin järjestelystä voisi olla apua.

Kyytikirjastojen kokoelmat eläviksi –hankkeen loppuraportissa todetaan yhdeksi tavoitteeksi, että mahdollisimman monesta avokokoelman hyllystä jäisi 1/3 tyhjäksi, jotta siihen voisi laittaa kirjoja esille kansi eteenpäin (Bang 2011, 22). Kylmän kirjan kannen näkeminen houkuttaa paremmin tarttumaan siihen kuin vain sen selän näkeminen. Lisäksi liian täyteen pakatut hyllyt eivät houkuta selailemaan kirjoja. Myös liian matalalla lattian rajassa tai kovin korkealla olevat hyllyt saattavat jäädä asiakkailta selaamatta.

4.4.2 Näyttelyt ja yllätykset

Näyttelyt ovat hyvä tapa tuoda esille kirjaston aineistoja. Niillä voi aika ketterästi ottaa osaa ajankohtaiseen keskusteluun ja auttaa asiakkaita löytämään luettavaa. Kuten Sarics (2007, 70) kirjoittaa, asiakkailta on usein tapana hakeutua rajoitetun kirjamäärän luo, oli se sitten hyllyttämistä kärryssä odottavat tai poistettavaksi valitut niteet. Hän jatkaa, että kirjaston kokoelma on liian suuri kätevästi selattavaksi ja siitä johtuen asiakkaita vetää puoleensa pienempi rajattu kokoelma, olivat sen muodostamisperiaatteet sitten mitkä hyvänsä. Tähän tarpeeseen kirjastojen on mahdollista vastata kirjanäyttelyiden avulla. Näyttelyiden avulla kirjaston lainausluvut voivat kasvaa ja kirjasto voi osoittaa asiakkailleen, että se seuraa aikaansa, tuntee kokoelmansa ja asiakkaidensa tarpeet (Everhart 1989, vii).

Saricksin (2007) mukaan näyttelykirjojen valintaan kannattaa kiinnittää erityistä huomiota. Hänen mukaansa asiakkaat luottavat kirjastolaisten tekemiin valintoihin ja kun he tietävät näyttelykirjat laadukkaiksi, he voivat ottaa tavaksi tarkistaa

mitä näyttelyssä tällä kertaa on tarjolla. Hän on myös sitä mieltä, ettei näyttelyn ympärille ole välttämätöntä askarella näyttävää rekvisiittaa eikä varsinkaan antaa sen mennä kirjojen huolellisen valinnan edelle. Hän lisää vielä, että henkilökunnan puolelta näyttelyiden täydentämisessä kannattaa käyttää useampia henkilöitä, jotta näyttelystä tulee monipuolisempi. Pirjo Hakuni vinkkaa Kirjasto-lehden haastattelussa (Verho 1992, 184), että on hyödytöntä tehdä näyttelyitä sellaisista aiheista, jotka on helppo löytää hyllyluokituksen tai asiasanojen avulla muutenkin. Hänen mukaansa aineistojen esittelyn täytyy täydentää varsinaisia hakumenetelmiä. Esimerkiksi asiakkaan, joka haluaisi lukea yleistajuista tietokirjallisuutta, voi olla vaikea löytää sitä hyllyjen uumenista, mutta näyttely, joka nostaa esille teokset Suomen historia kolmessa vartissa, Aivot : käyttäjän käsikirja tai Tiede haltuun puolessa minuutissa voi olla hänelle aarreaitta.

Viime aikoina monissa kirjastoissa on alettu tarjota asiakkaille yllätyskasseja. Kasseihin on kerätty aineistoja jostain tietystä aiheesta ja kassin päällä on lukeutunut aihe joko suoraan tai hieman päättelyä vaativasti. Tällä tavalla asiakas on saanut kiinnostuksen kohteesta ehkä sellaistaikin aineistoa, johon ei olisi muuten törmännyt. Seinäjoen pääkirjastossa yllätyskassien lainaaminen aloitettiin kesäkuussa 2013. Kasseihin kerätään aiheesta tieto- ja kaunokirjallisuutta, mutta myös elokuvia, äänikirjoja tai musiikkia jos mahdollista. Kassien nimiä ovat esimerkiksi Rakkautta ja piikkilankaa (ei niin onnellisia rakkaustarinoita), Miksei meidän tykit ammu (Suomi toisessa maailmansodassa) ja Lyhyestä virsi kaunis (ohuita kirjoja, lyhytelokuvia). Asiakkaat ovat kiitelleet ideaa hyväksi, ja useita kasseja lähti lainaan heti ensimmäisen viikon aikana. Kassien kokoaminen on ollut myös henkilökunnan mielestä hauskaa työtä.

4.4.3 Kirjavinkkaus

Marja-Leena Mäkelän (2003, 13) mukaan ”kirjavinkkaus on elämysten poimimista hyvin järjestetystä, aakkostetusta, ja siististi hyllytetystä kokoelmasta, josta asiakkaat, lapset ja nuoret yhtä lailla kuin aikuisetkin, näkevät vain tasaiset ja mitäänsanomattomat kirjanniskojen rivit.” Kuten näyttelyihin liittyen todettiin,

asiakkailla on kirjastossa runsaudenpula ja lukemisen löytäminen voi olla vaikeaa. Kirjavinkkaus on kuin tietyn kirjan mainos, mutta se ei missään tapauksessa ole kirja-arvostelu (Cyr 2006, 1). Mäkelä (2003, 13) jatkaa, että kirjavinkkaus on välittämistä, kirja ja asiakas yritetään saada kohtaamaan, ja vaihtoehtojen esittelemistä ehkä tietyn tyyppisiin kirjoihin urautuneille sekä yleistä lukemaan innostamista.

Mäkelä (2003, 41) käyttää vinkattavien kirjojen valinnassa mäty- eli mä tykkään – periaatetta, kirjan on oltava lukuelämys. Cyr (2006, 11) on samoilla linjoilla. Hänen mukaansa kirja täytyy tietenkänsin ensin lukea ja siitä pitää tykkätä. Sitten kirjasta täytyy löytää koukku, josta tulee kirjavinkin teema. Cyr (2006, 13) antaa vielä yleisiä vinkkejä kirjojen valintaan.

- Käytä sekä uudempia että vanhempia teoksia.
- Valitse joukkoon myös tietokirjallisuutta.
- Älä käytä huonokuntoisia kirjoja.
- Pidä huolta siitä, että suosittlemastasi kirjasta on saatavilla useampi kappale.

Kanerva Peltoniemi (2003, 34) on tehnyt pienimuotoisen kartoituksen kirjavinkkauksen vaikutuksesta vinkkauksen kuulleisiin koululaisiin. Vinkkauksia pidettiin ala- ja yläkoululaisille ja heille tehtiin kyselyt ennen ja jälkeen vinkkauksen. Yhden kuukauden aikana luettujen kirjojen määrä pysyi samana, mutta kirjastossa käytiin paljon ahkerammin. Vinkatut kirjat eivät riittäneet tietenkään kaikille, koska kysyntä oli vilkasta. Vaihtoehdoksi kelpasi saman kirjailijan toinen teos tai samantyyppinen teos kuin vinkattu kirja oli. Henkilökunnan ammattitaito korostui tässäkin. (Peltoniemi 2003, 34–35.)

4.4.4 Tietokannat ja luettelointi

Kirjaston oma tietokanta ja siihen liittyvä verkkopalvelu ovat myös osa kokoelmien esilletuontia. Hyvin luetteloidusta aineistosta asiakkaan on helppo löytää haluamaansa aihetta koskevaa materiaalia. Jo pitemmän aikaa on asiasanoitet-

tu tietokirjojen lisäksi myös kaunokirjallisuutta, mikä auttaa huomattavasti luetavan löytämisessä. Kirjojen suositelussa oma lukeneisuus on tärkeää, mutta kukaan ei voi hallita laajenevia kirjallisuuskokoelmia, vaan avuksi tarvitaan systemaattista sisällönkuvailua (Hypén 2006, 47).

Nyt sekä asiakkaiden että kirjastolaisten käytössä on myös Kirjasampo (www.kirjasampo.fi), joka on kaunokirjallisuuden verkkopalvelu. Kirjoista on luetteloitu palveluun mm. aiheet, tapahtumapaikat, henkilöt sekä tapahtuma-aika ja jopa kirjan kannella voi tehdä hakuja. Palvelu myös suosittaa tietyn kirjan tietojen perusteella muuta samantyyppistä luettavaa. Tätä palvelua rakennettaessa on nähty suuri vaiva, ja toivoisi, että kirjastoissa käytettäisiin ja markkinoitaisiin palvelua paljon.

4.5 Varastointi ja poistaminen

Kokoelman karsiminen on prosessi, jossa teos otetaan pois avokokoelmasta ja sen arvoa pohditaan, jonka seurauksena se voidaan joko varastoida tai poistaa kokonaan (Clayton & Gorman 2001, 196). Poistamiseen ja varastointiin liittyviä kriteerejä on monenlaisia ja ne vaihtelevat kirjastosta toiseen.

4.5.1 Varastointi

Johnsonin (2009, 162) mukaan kirjastot varastoivat aineistoa, koska avohyllyissä ei ole tarpeeksi tilaa, mutta aineisto halutaan silti säilyttää. Hän jatkaa, että varastoon siirretty aineisto on vähemmän käytettyä tai suojaamista kaipaavaa. Hän on sitä mieltä, että kirjaston kokoelmapolitiikan tulisi ottaa kantaa myös varastointiprosessiin ja -kriteereihin. Varastoja voi olla sekä kirjaston tiloissa että jossain toisessa rakennuksessa. Ne voivat olla suljettuja tai avoimia yleisölle. Johnson (2009, 164) huomauttaa, että varastoja käytettäessä aineiston täytyy olla silti tehokkaasti asiakkaan saatavilla, eli kuljetusten täytyy toimia hyvin.

Kirjaston tulisi varastoida vain aineistoa, jolla on nykyistä tai tulevaa käyttöä, ja jota ei voida korvata toisella kirjalla tai muulla formaatilla (IFLA Public Library Service Guidelines 2010, 74).

4.5.2 Poistaminen

Poistaminen ei tapahdu irrallaan muusta kokoelman kehittämisestä. Siinä on otettava huomioon kirjaston tavoitteet, määrärahat uusia hankintoja varten, tietyn kirjan suhde muihin samasta aiheesta kirjoitettuihin ja sen tulevaisuuden käytettävyys. (Evans 2005, 304.)

Johnsonin (2009, 154–155) mukaan poistamisessa voidaan käyttää samanlaisia kriteerejä kuin valinnassakin ja useimmiten kysytyt kysymykset poistoehdokkaaseen liittyen ovat: onko sitä käytetty, onko se huonokuntoinen ja onko siinä vanhentunutta tietoa. Edellisten lisäksi hän luettelee vielä joukon muita kysymyksiä, joilla poistotarvetta voi haarukoida.

- Onko sisältö relevantti?
- Onko siitä kokoelmassa kaksoiskappale tai samasta aiheesta vastaava teos?
- Onko sitä saatavissa muualta?
- Onko se harvinainen, arvokas tai molempia?
- Onko siitä tullut uudistettua painosta?
- Onko sillä paikallista merkitystä?

Johnson (2009, 153) lisää tehokkaamman tilankäytön syyksi tehdä poistoja: tilaa säästyy ja asiakkaan on helpompi löytää tarvitsemansa.

Kaikkea ei voi poistaa edes sillä perusteella, ettei sitä ole käytetty paljon. IFLA Public Library Service Guidelinesin (2010, 79) mukaan erikoiskokoelmat (esim. kotiseutukokoelma) saattavat tarvita omat kriteerinsä. Clayton ja Gorman (2001, 200–201) taas mainitsevat klassikot, joita tulisi olla kirjastossa, vaikka niitä kysyttäisiin harvoinkin. He myöntävät kuitenkin klassikko-määrittelyn vaikeaksi ja toteavat, että vankkaa ammattitaitoa tarvitaan.

Clayton ja Gorman (2001, 198) pohtivat kolmea Ranganathanin lakia (Kirjat ovat käyttöä varten, jokaiselle kirjalle lukija ja säästä lukijan aikaa) liittyen poistamiseen ja niistä johdettavia oletuksia. Kirjan käyttö on sen arvon mitta, kirjojen aiempi käyttö on tulevan käytön validi osoittaja ja lainaustilastot osoittavat kirjan oikean käytön.

Clayton ja Gorman (2001, 198) kuitenkin toteavat, että kirjastossa tapahtuva kirjojen selailu täytyy ottaa huomioon, kun lainaustilastoja käytetään poistokriteerinä. Esimerkiksi isot taidekirjat tai kartastot saattavat olla sellaista materiaalia, jota käytetään mieluummin kirjastossa kuin kannetaan kotiin. Lisäksi täytyy ottaa huomioon se, että kirjan lainauskaan ei välttämättä kerro sen käytöstä. Romaani saatetaan palauttaa lukematta tai Wordin opettelua varten lainattu opas onkin väärälle versiolle. Johnson (2009, 156) kirjoittaa, että aiemman lainaamisen käyttäminen tulevan lainaamisen osoittajana on myös ongelmallinen, koska ihmisten kiinnostuksen kohteet vaihtuvat, koulutusohjelmat muuttuvat ja tärkeysjärjestykset vaihtuvat toisenlaisiksi. Hän toteaaakin, että ennustettua tulevaa käyttöä harvemmin käytetään ainoana kriteerinä.

Vaikka poistaminen on tärkeää ja useimmiten välttämätöntä, sitä ei kuitenkaan tehdä joka paikassa tarpeeksi. Clayton ja Gorman (2001, 197) mainitsevat syitä miksi näin on: poistaminen vie liikaa aikaa, isompi on parempi –ajattelu on vielä vallalla, ammattikulttuurimme tähtää enemmän keräämiseen kuin poistamiseen, virheitä ei voi korjata, lukijat saattavat vastustaa, ja työ on liikaista ja fyysisesti vaativaa. Myös Slote (1997, 19–20) pohtii poistamisessa kohdattuja vaikeuksia: voidakseen tehdä hyviä päätöksiä kokoelmien suhteen, pitää tuntea kirjallisuutta, mutta kuinka kukaan voi tuntea kunnolla nykyisen valtavan määrän saatavilla olevaa kirjallisuutta? Slote kyseenalaistaa myös kirjaston käyttäjyyhteisön ja sen tarpeiden tuntemisen mahdollisuuden. Nämä tekijät vaikeuttavat poistopäätösten tekemistä. (Slote 1997, 19–20.)

Poistojen tekeminen kuitenkin kannattaa, sillä se auttaa käyttäjiä pääsemään paremmin käsiksi tarvitsemaansa aineistoon. Kokoelman käyttö on helpompaa, kun se koostuu relevanteista, ajantasaisista ja käyttäjien sillä hetkellä tarvitse-

mista teoksista. Poistaminen siis parantaa myös kokoelman käyttöastetta. (Wilén 2011, 12–13.)

Kaikkea poistettua aineistoa ei suinkaan laiteta jätteisiin, vaan sitä saatetaan lahjoittaa kirjoja tarvitseville yhteisöille tai myydä asiakkaille. Huttusen (2011, 51) mukaan poistomyynnistä on myös muita kuin taloudellisia hyötyjä, mm.: kierrätys, asiakkaiden tyytyväisyys ja kirjaston näkyvyyden kasvu.

Elektronisten aineistojen ollessa kyseessä käyttötilastojen käyttäminen poistamisen kriteerinä saattaa olla helpompaa, koska ”selailukin” tallentuu tilastoihin. Clayton ja Gorman (2001, 203) luettelevat käytön lisäksi poistokriteereiksi uudemman materiaalin saatavuuden ja kokemuksen aineiston huonosta käytettävyydestä. Johnson (2009, 153) kehottaa huomioimaan, että säilykö pääsy tilausaikaiseen materiaaliin, jos tilaus lopetetaan.

4.6 Arviointi

Kirjastoissa valitaan, varastoidaan ja poistetaan kirjoja päivittäisenä työnä. Kokoelmien systemaattinen arviointi sen sijaan on paljon harvinaisempaa. Evansin (2005, 315) mukaan kokoelmien arviointi päättää kokoelmien kehittämisen kehän ja tuo takaisin yhteisön analyysiin, josta alkaa uusi kierros.

4.6.1 Mitä arvioinnilla saavutetaan?

Johnsonin (2009, 231) mukaan kokoelmien arvioinnin päätarkoitus on saada lisää tietoa kokoelmasta ja sen käytöstä, jotta valintaa tekevät voivat kehittää sitä tehokkaasti. Clayton ja Gorman (2001, 162) kertovat kokoelmien arvioinnin tavoitteeksi mm. saada tietoa kokoelmapolitiikan laatimista varten ja pystyä mittaamaan sen tehokkuutta.

Evans (2005, 316–317) listaa vielä mm. seuraavien tietojen selville saamisen syyksi tehdä arviointia. Kuinka hyvin kokoelma kattaa eri aihealueet ja mikä on sen koko? Mitkä ovat kokoelman vahvuudet ja heikkoudet? Tarvitseeko jokin

kokoelman alue karsintaa? Tarvitseeko jokin kokoelman alue parantamista (lisää rahaa hankintaan)? Onko kokoelma ajan tasalla ja verrattavissa muihin samantyyppisiin kirjastoihin? Onko kulu-hyötysuhde järkevällä tasolla?

4.6.2 Arviointimenetelmiä

Arviointimenetelmät voidaan jakaa kokoelmakeskeisiin ja käyttökeskeisiin metodeihin. Evans (2005, 319–326) ja Johnson (2009, 240–246) listaavat seuraavia kokoelmakeskeisiä metodeja. Omaa kokoelmaa voi verrata eri aiheista tehtyihin listauksiin, esim. vuoden parhaat kirjat, tietyn aihealueen suositellut teokset, tietyn ikäisille suositellut teokset, bibliografiat. Omaa kokoelmaa voi verrata myös toisten samantyyppisten kirjastojen kokoelmiin. Omaa kokoelmaa voi arvioida vertaamalla sitä kokoelmien tason mittaamista varten luotuihin standardeihin (Suomessa esim. Yleisten kirjastojen laatusuositus). Arviointia voi tehdä profiloimalla kokoelmaa: mikä on teosten ikäjakauma, kuinka paljon kokoelmaan kuuluu kuvakirjoja tai aikuisten kirjoja, jne. Kokoelmaa voi analysoida myös suoraan pyytämällä aihetta tuntevan henkilön käymään läpi aineistoa hyllyillä ja tekemään sen perusteella johtopäätöksiä kokoelman koosta, laajuudesta, laadusta jne.

Käyttökeskeisiä metodeja taas ovat Evansin (2005, 326–330) ja Johnsonin (2009, 247–252) mukaan:

- lainaustilastojen käyttäminen arvioinnissa
- käyttäjien arviot siitä täyttääkö kokoelma heidän tarpeensa
- Kaukolainatilastojen tutkiminen sekä omien asiakkaiden muiden kirjastojen käytön tutkiminen
- lähdeluetteloiden viitteiden analysointi

E-aineistojen arvioinnissa voi käyttää mm. seuraavia tietoja: istuntojen lukumäärä, hakujen lukumäärä, ladattujen/luettujen kokotekstien lukumäärä, suurimpien yhtäaikaisten käyttäjien lukumäärä ja niiden lukumäärä, jotka eivät ole päässeet palveluun liian suuren käyttäjämäärän takia. (Johnson 2009, 237–238.) Näistä

tiedoista ei välttämättä selviä esim. kuinka laadukkaana tai hyödyllisenä käyttäjät aineistoa pitävät. Sitä voi selvittää käytön aikana ruutuun tulevan kyselyn avulla (Gregory 2011, 118).

Jos mahdollista, arvioinnissa kannattaa käyttää sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia metodeja, niin kokoelmasta saadaan laajempi kuva. Arviointia ei myöskään ole pakko tehdä koko kokoelmasta kerralla vaan sitä voi jakaa osiin.

5 KOKOELMAPOLITIIKOISTA

5.1 Mikä kokoelmapolitiikka on?

Englanninkielisessä kirjallisuudessa puhutaan kokoelmien kehittämisspolitiikoista ja hallintapolitiikoista. Tässä työssä käytetään kuitenkin termiä kokoelmapolitiikka, koska se on Suomessa enemmän käytetty.

Claytonin ja Gormanin (2001, 19) mukaan kokoelmapolitiikka vastaa neljään kysymykseen: miten valintapäätökset tehdään, mitä aineistoja hankitaan, mitä säilytetään ja mitä varastoidaan tai poistetaan. He myös pitävät kirjattua kokoelmapolitiikkaa sopimuksena kirjaston ja asiakkaan välillä: tätä voitte odottaa kirjaston kokoelmalta. He korostavat myös, että dokumentti ei saa olla staattinen, vaan sitä on päivitettävä säännöllisesti.

Van Zijl (1998) tiivistää kokoelmapolitiikan dokumentiksi, jonka kirjasto on tehnyt tarjotakseen ohjeita kokoelman kehittämiseen ja hallitaan, jotta kokoelma kohtaisi käyttäjien tarpeet. Hänen mukaansa kokoelmapolitiikan tulisi selittää menneet, nykyiset ja tulevaisuuden hankinnat sekä kokoelmien hallintaan liittyvät toimenpiteet. Johnsonin mukaan (2009, 73) kokoelmapolitiikka määrittelee rakenteen ja antaa parametrit, mutta se ei kerro yksittäisen niteen kohdalla, että pitääkö se hankkia vai ei, vaan henkilökohtaista harkintaa täytyy käyttää aina.

IFLAN ohjeistuksen (IFLA, 2001) mukaan kokoelmapolitiikka on dokumentti, jonka puitteissa kirjaston henkilökunta ja käyttäjät toimivat. Se on apuna aineiston valinnassa, mutta sillä on myös monia muita tehtäviä:

- se kuvaa nykyistä kokoelmaa, mutta pakottaa henkilökunnan miettimään organisaation tavoitteita lyhyellä ja pitkällä aikavälillä,
- se auttaa budjetoinnissa,
- se toimii kommunikoinnin välineenä sekä aineiston valitsijoiden kesken että kirjaston ulkopuolelle,
- se estää sensuuria,

- se auttaa kokoelmatyöhön liittyvissä tehtävissä kuten lahjoitusten käsittelyssä ja poistojen tekemisessä.

(IFLA, 2001.)

5.2 Miksi sellainen pitäisi olla?

IFLAn ohjeistus kokoelmapolitiikoista (IFLA, 2001) esittää neljä syytä kokoelmapolitiikan laatimiselle.

Dokumentti toimii apuna valinnassa, varastoinnissa ja poistamisessa. Se vähentää henkilökohtaisia painotuksia ja parantaa jatkuvuutta ja johdonmukaisuutta aineiston valinnassa. Se on myös apuna uuden henkilökunnan perehdyttämisessä.

Dokumentti on hyvä perusta tulevaisuuden suunnittelulle. Sen avulla voidaan määritellä prioriteetit, etenkin huonossa taloudellisessa tilanteessa. Kirjallisen dokumentin avulla on helpompi perustella myös rahoittajille hankintamääräraha-tarpeita.

Kirjallisesta dokumentista voi olla apua kun ollaan tekemisissä niin asiakkaiden, hallinnon kuin rahoittajienkin kanssa. Kokoelmapolitiikka voidaan nähdä palvelulupauksena asiakkaalle: Tällaisia kokoelmia lupaamme teille tarjota. Sen avulla voidaan myös perustella yksittäisiä valintoja tai valitsematta jättämiä, jos niistä tulee asiakkailta kritiikkiä. Lisäksi sen avulla voidaan esim. kieltäytyä kohteliaasti ei-halutuista lahjoituksista.

Koska yksittäiset kirjastot eivät välttämättä pysty tarjoamaan itse kaikkia haluttuihin palveluihin, ne ovat yhteistyön parantamiseksi muodostaneet kimppoja ja konsortioita. Jotta tämä yhteistyö toimisi, täytyy kirjastojen välillä olla tieto ja sopimus siitä, että minkälaista kokoelmaa kukin kirjasto kerää. Kokoelmapolitiikkaa voidaan käyttää tässä hyväksi.

Johnson (2009, 72) on esittänyt, että kirjasto ilman kokoelmapolitiikkaa on kuin liiketoiminta ilman toimintasuunnitelmaa. Vaikka kirjastolla ei olisi kokoelmapoli-

tiikkaa, niin kokoelma voi silti olla ihan kohtalaisessa kunnossa. Uutta aineistoa hankintaan ja vanhaa poistetaan ja varastoidaan. Kokonaisnäkemys saattaa silti puuttua. Lähikirjastoissa varastoidaan samoja aineistoja kuin pääkirjastossa, hankinnasta vastaavan eläköityessä paljon hiljaista tietoa katoaa tai poistoja tehdessä ei katsota kokonaisuutta. Siksi olisi tärkeää, että kokoelmapolitiikka olisi kirjattuna olemassa ja sitä päivitetäisiin säännöllisesti.

5.3 Kokoelmapolitiikan sisältö

Clayton ja Gorman (2001, 22–26) ovat tutkineet eri kirjastojen kokoelmapolitiikkoja ja koonneet kokonaisuuksia, jotka niissä useimmiten esiintyvät. Kokoelmapolitiikan tulisi heijastaa kirjaston ja kehysorganisaation toiminta-ajatusta. Toiminta-ajatus olisi hyvä liittää kokoelmapolitiikkaan kirjaston tavoitteiden ohella. Kokoelmapolitiikasta tulisi käydä ilmi sen tarkoitus, käyttö ja kohdeyleisö. Palveltavat asiakkaat ja heidän tarpeensa tulisi määritellä. Kokoelmapolitiikasta tulisi käydä ilmi miten kirjaston aineistoja (fyysisiä ja sähköisiä) pääsee käyttämään ja onko kaikki aineisto käytettävissä kirjaston aukioloaikana. Lisäksi tulisi selvittää miten kokoelmatietokantaa pääsee selaamaan ja onko tietokantojen etäkäyttö mahdollista. Kokoelmaa tulisi kuvata yleisesti kertomalla kokoelman historia ja kokoelmaan sisältyvät aineistolajit. Kokoelmapolitiikassa voisi kertoa kuinka hankintamäärärahat jaetaan (aineistolajeittain, osastoittain, aiheittain) ja kuka kirjastossa valitsee aineiston. Lisäksi tulisi kertoa mitä kriteerejä kirjastolla on aineiston ominaisuuksiin, aineistolajeihin, aineiston kieleen tai lahjoituksiin liittyen ja minkälaiset kriteerit ovat e-aineistoille sekä onko jotain aineistoja, joita ei hankita. Kokoelmaan kuuluvista erikoiskokoelmista tulisi kertoa tausta ja valintakriteerit sekä kokoelman saavutettavuus. Kokoelmapolitiikasta voisi käydä ilmi onko läheisyydessä muita kirjastoja, joiden kanssa tehdään yhteistyötä tai onko käytettävissä muita tietoresursseja esim. Internetissä, jotka vaikuttavat kokoelman kehittämiseen. Kokoelman arviointitavoista ja arviointien tiheydestä tulisi kertoa kokoelmapolitiikassa. Kokoelmien fyysistä kuntoa tulisi kuvailla ja kertoa mitä tehdään mahdolliselle riskinalaiselle kokoelman osalle. Myös elektronisen aineiston säilyttämiseen voidaan ottaa kantaa. Kokoelmapolitiikassa

tulisi kertoa kirjaston poistoperiaatteista ja –käytännöistä. Kuka karsii, millä kriteereillä ja miten usein sekä mitä tehdään karsitulle aineistolle. Lopuksi tulisi kertoa kuka kokoelmapolitiikkaa päivittää ja kuinka usein se tehdään. (Clayton ja Gorman 2001, 22–26.)

Gregoryn (2011, 31) mukaan kokoelmapolitiikka laaditaan yleensä kahdelle käyttäjäkunnalle: kirjaston työntekijöille ja asiakkaille. Tämä täytyy pitää mielessä kokoelmapolitiikkaa kirjoitettaessa.

6 SEINÄJOEN KIRJASTOJEN ALUEELLA ASUVA VÄESTÖ

Seinäjoki on Etelä-Pohjanmaan suurin kaupunki yli 60 000 asukkaallaan. Seinäjoki on ollut mukana kolmessa kuntaliitoksessa 2000-luvulla. Yhdeksi kaupungiksi Seinäjoen kanssa ovat yhdistyneet Peräseinäjoki, Nurmo ja Ylistaro. Vuonna 2012 lainaajia oli 27 613, joka on lähes puolet asukasluvusta (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto, 2013).

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastoon kuuluu pääkirjaston lisäksi neljä lähikirjastoa (Hyllykallion, Nurmon, Peräseinäjoen ja Ylistaron kirjastot), kaksi kirjastoautoa, Keski-Nurmon kombikirjasto, Kouran ja Viitalan kyläkirjastot sekä Haapaluoman ja Kihniän lainausasemat. Lisäksi on vielä yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kanssa hoidettu Törnävän kirjasto.

Seinäjoen kaupunki on kovien säästöpainneiden alaisena joutunut tekemään päätöksen Hyllykallion, Kouran ja Viitalan kirjastojen sekä Haapaluoman ja Kihniän lainausasemien lopettamisesta vuoden 2014 alussa. Alla olevasta taulukosta näkyy väestön määrät kahden ja viiden kilometrin säteillä isoimmista kirjastoista. Hyllykallion kirjasto ja pääkirjasto ovat sen verran lähekkäin, että jo 2 kilometrin säteet menevät päällekkäin. Tässä on yksi syy lakkautukseen, Hyllykallion kirjaston on liian lähellä pääkirjastoa. Kolme neljäsosaa kaupungin asukkaista asuukin viiden kilometrin säteellä pääkirjastosta. Lähikirjastoista Nurmon kirjasto on suurin, vaikka se tämän taulukon valossa jääkin Hyllykalliolle. Tämänkin aiheuttaa Hyllykallion kirjaston sijainti lähellä keskustaa.

Taulukko 1. Kahden ja viiden kilometrin säteellä kirjastoista asuva väestö (Seinäjoen kaupunki, helmikuu 2013).

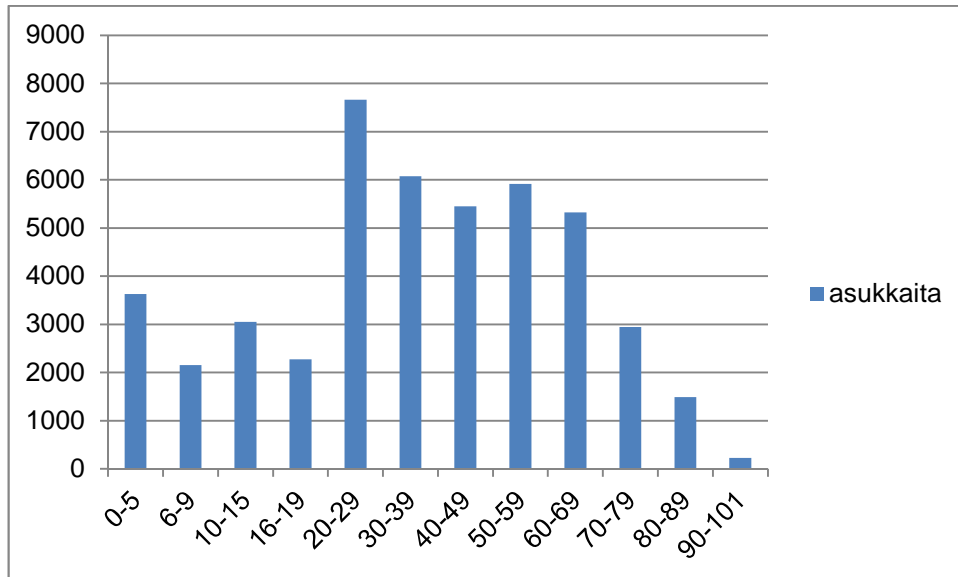
	2 km	5 km
Seinäjoen pääkirjasto	17 154	44 303
Hyllykallion kirjasto	10 162	37 843
Nurmon kirjasto	3 202	14 439
Peräseinäjoen kirjasto	1 516	1 925
Ylistaron kirjasto	1 619	3 005

Seuraavassa käsitellään tarkemmin Seinäjoen väestöä eri kirjastojen alueilla. Mukaan tarkasteluun on otettu pääkirjaston lisäksi Hyllykallion, Nurmon, Peräseinäjoen ja Ylistaron lähikirjastot. Vaikka Hyllykallion kirjastoa ollaankin lakkauttamassa, on alueen väestöstä hyvä olla tietoa, jotta osataan suunnitella korvaavia palveluja. Kunkin kirjaston alueet on rajattu postinnumeroalueitten mukaan.

6.1 Seinäjoen pääkirjaston alueella asuva väestö

Seinäjoen pääkirjaston alue koostuu postinnumeroalueista 60100, 60120, 60150, 60200, 60220, 60280, 60320, 60420 ja 60560. Tällä alueella asuu yhteensä 37 425 asukasta.

Seuraavan sivun kuvassa hahmotetaan alueella asuvan väestön ikäjakaumaa. Alle 20-vuotiaita lapsia ja nuoria alueen asukkaista on 23 %. Saman verran on yli 60-vuotiaita. Alueella asuu paljon 20–29-vuotiaita, joita on 17 % asukkaista. Tähän vaikuttavat varmasti mm. Seinäjoen ammattikorkeakoulun tarjoamat opiskelumahdollisuudet. Kampuskirjasto tarjoaa opiskelijoille palveluita, mutta toki he käyttävät myös pääkirjaston palveluita. 30–59-vuotiaita alueen väestöstä on 37 %. Yhteensä 20–59-vuotiaita on siis 54 %. (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013.)

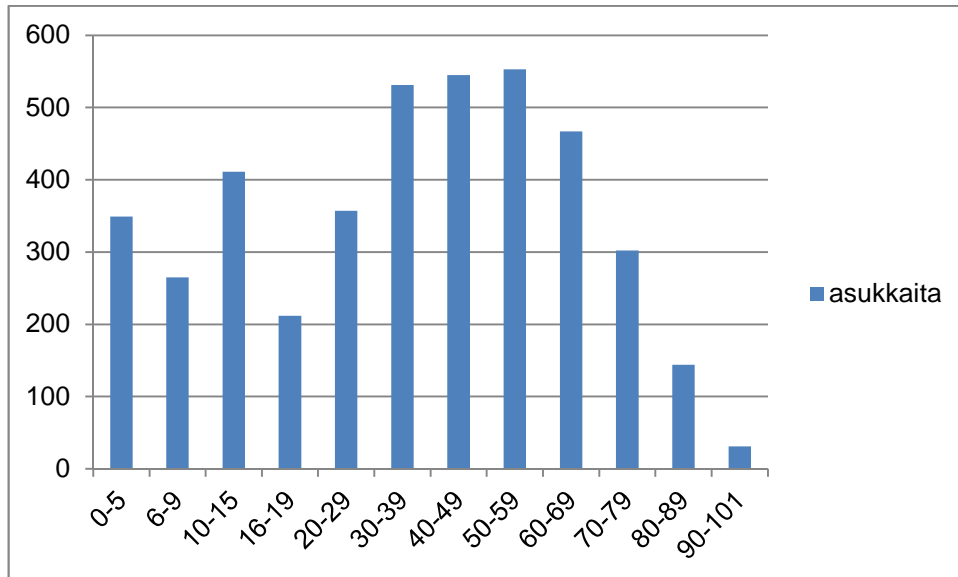
Kuva 1 Pääkirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).

Jos katsotaan alueen asukkaita heidän äidinkieltensä kannalta, niin isoimmat kieliryhmät ovat suomi, venäjä ja viro. Suomea puhuu äidinkielenään 97 % alueen väestöstä, joten muut ryhmät ovat aika pieniä. Ruotsia alueen väestöstä puhuu äidinkielenään 0,2 %. Yhteensä alueella on 54 eri kielen puhujia. (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013.)

6.2 Nurmon kirjaston alueella asuva väestö

Nurmon kirjaston alue koostuu postinnumeroalueesta 60550. Alueella on yhteensä asukkaita 4167.

Asukkaiden ikäjakauma näkyy seuraavan sivun kuvasta. Alle 20-vuotiaita on alueella lähes 30 % ja Nurmon alueen suurin ikäryhmä onkin 10–19-vuotiaat nuoret. 20–59-vuotiaita Nurmassa on 47,7 % ja yli 60-vuotiaita 22,7 %.

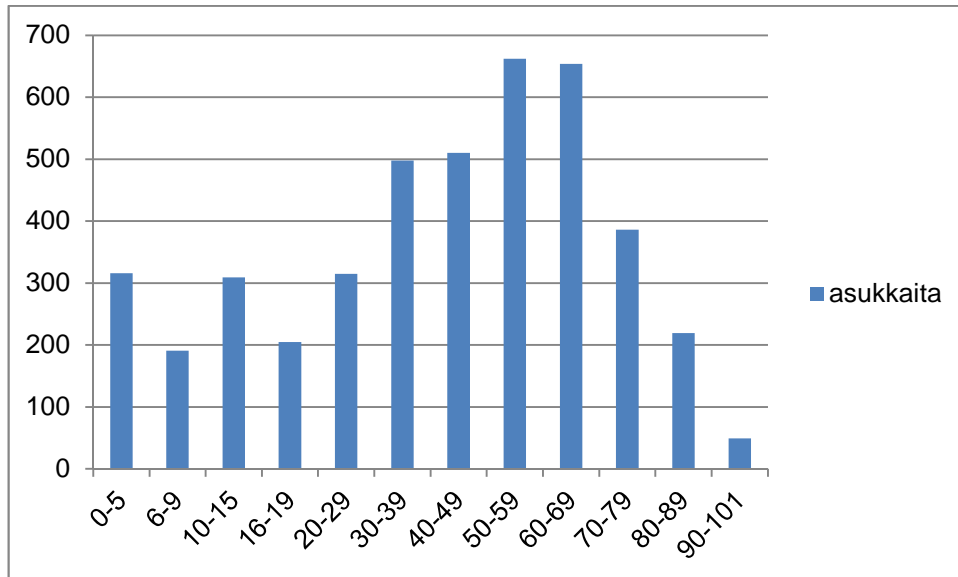
Kuva 2 Nurmon kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).

Nurmon kirjaston alueen asukkaista 98,5 % puhuu äidinkielenään suomea. Viro ja thai ovat seuraavaksi yleisimmät kielet, mutta kummankin kielen puhujia on alle kymmenen. Ruotsia äidinkielenään Nurmon kirjaston alueella puhuu vain 0,1 %. Alueella on 18 eri äidinkielen puhujia. (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013.)

6.3 Peräseinäjoen kirjaston alueella asuva väestö

Peräseinäjoen kirjaston alue koostuu postinumeroalueista 61100, 61110, 61120, 61140, 61160, 61180 ja 61650. Alueella asuu yhteensä 4314 asukasta.

Peräseinäjoen alueen asukkaiden ikäjakauma näkyy seuraavan sivun kuvasta. Alle 20-vuotiaita lapsia ja nuoria on alueen väestöstä 23,7 %. 20–59-vuotiaita on 46 % ja tässä ryhmässä on väestön suurin ikäryhmä, 50–59-vuotiaat, joita on 15,3 %. Yli 60-vuotiaita on 30,3 %.

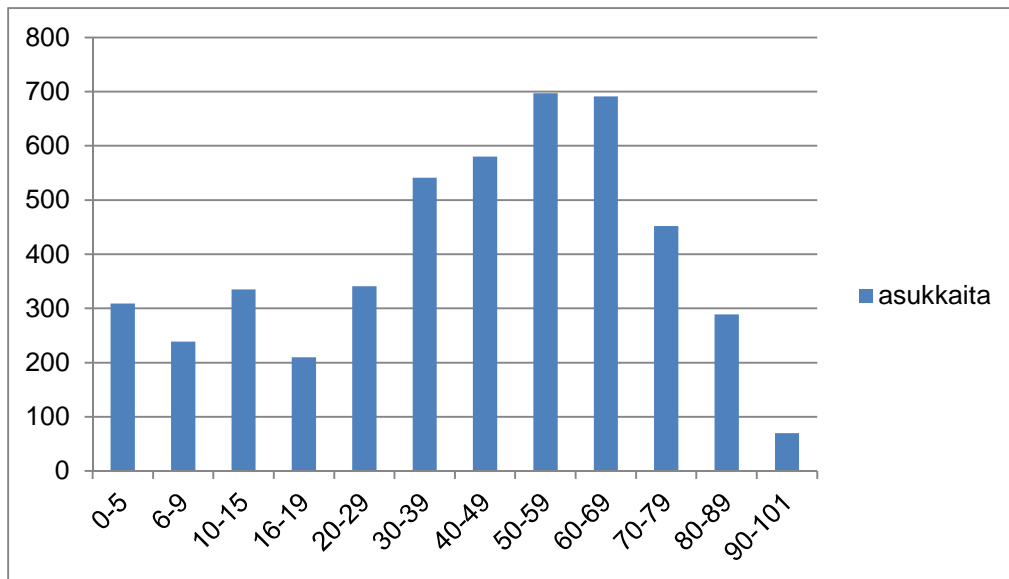
Kuva 3 Peräseinäjoen kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).

Alueen väestöstä äidinkielenään suomea puhuu 99 %. Seuraavaksi eniten on viron ja ruotsin puhujia. Ruotsin puhujien osuus on 0,1 %. Yhteensä Peräseinäjoella puhutaan 12 eri äidinkieltä. (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013.)

6.4 Ylistaron kirjaston alueella asuva väestö

Ylistaron kirjaston alue koostuu postinumeroalueista 61400, 61410, 61430, 61440, 61450, 61460 ja 61470. Alueella asuu 4754 asukasta.

Ylistaron asukkaiden ikäjakauma näkyy seuraavan sivun kuvasta. Alle 20-vuotiaita lapsia ja nuoria Ylistarossa on 23 % alueen väestöstä. 20–59-vuotiaita on 45,4 % ja suurin ikäryhmä on tässä jaksossa ja se on 50–59-vuotiaat, joita on 14,7 %. Yli 60-vuotiaita alueen asukkaista on 31,6 %.

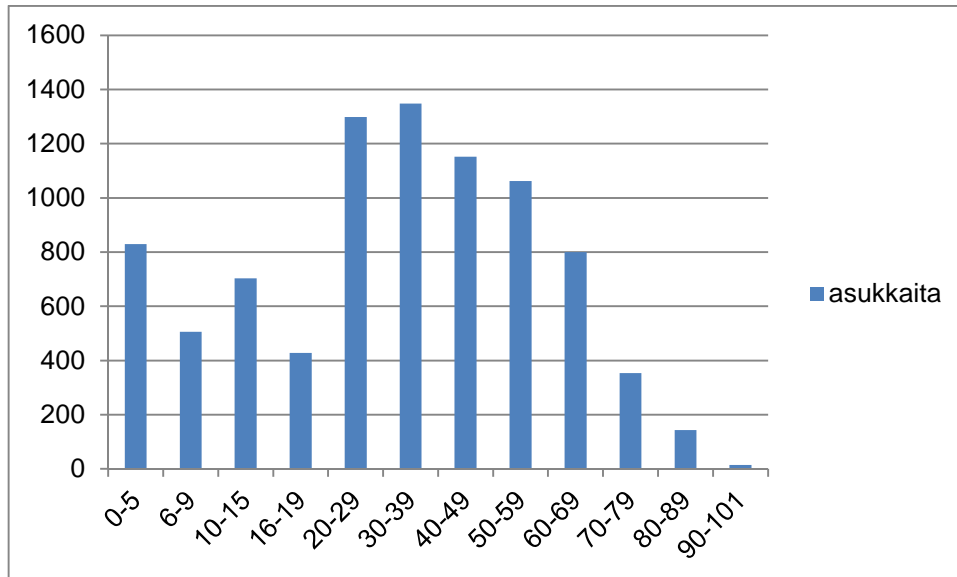

Kuva 4 Ylistaron kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).

Suomea äidinkielenään puhuu Ylistarossa 99 % asukkaista. Ruotsi ja viro ovat seuraavaksi yleisimmät äidinkielet, tosin kummankin kielen puhujia on alle kymmenen. Ruotsinkielisten osuus on 0,2 %. Ylistaron kirjaston alueella puhutaan kymmentä eri äidinkieltä. (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013.)

6.5 Hyllykallion kirjaston alueella asuva väestö

Hyllykallion kirjaston alue koostuu postinumeroalueista 60510 ja 60640. Alueella on asukkaita 8638. Hyllykallion kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma näkyy seuraavan sivun kuvasta. Alle 20-vuotiaita lapsia ja nuoria alueella on 28,5 %. 20–59-vuotiaita on 56,3 % ja tälle välille asettuu Hyllykallion kirjaston alueen suurin ikäryhmä, 30–39-vuotiaat, joiden osuus on 15,6 %. Yli 60-vuotiaita on 15,2 %.

Kuva 5 Hyllykallion kirjaston alueen asukkaiden ikäjakauma (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013).

Suomea äidinkielenään alueen asukkaista puhuu 98,4 %. Seuraavaksi puhutuimmat kielet ovat venäjä ja thai. Ruotsinkielisiä on alueella 0,1 %. Alueella puhutaan 21 eri äidinkieltä. (Seinäjoen kaupunki, maaliskuu 2013.)

6.6 Yhteenveto

Eniten alle 20-vuotiaita lapsia ja nuoria asuu Hyllykallion ja Nurmon kirjastojen alueilla. Molemmissa osuus on lähes 30 % alueen asukkaista. Muiden kirjastojen alueilla luku pyörii 23 prosentin paikkeilla. Yli 60-vuotiaita taas asuu eniten Peräseinäjoen ja Ylistaron kirjastojen alueilla, molemmissa hieman yli 30 % asukkaista. Hyllykallion väki on nuorinta, yli 60-vuotiaita on vain 15 %. Eniten työikäistä väkeä (20–59-vuotiaita) asuu pääkirjaston ja Hyllykallion kirjaston alueilla.

Jos katsotaan suurimpia ikäryhmiä alueittain, voidaan havaita, että lähes kaikilla kirjastoilla se on eri ryhmä. Nurmon kirjaston alueella asuu eniten 10–19-vuotiaita nuoria. Pääkirjaston alueella taas asuu eniten 20–29-vuotiaita nuoria aikuisia. Hyllykalliolla asuu eniten 30–39-vuotiaita. Peräseinäjoen ja Ylistaron kirjastoilla isoin ryhmä on sama, 50–59-vuotiaat.

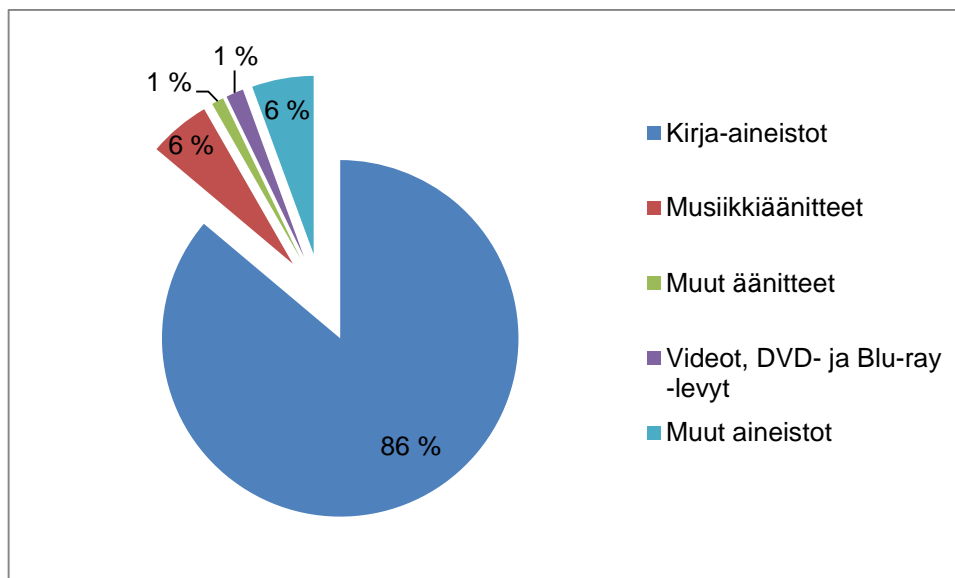
Seinäjoki on erittäin suomenkielistä aluetta. Pääkirjaston alueella muita kuin suomenkielisiä asuu eniten, mutta heitäkin on vain 3 %. Ruotsinkielisten osuudet väestöstä ovat todella pieniä, vain Ylistarossa ruotsin kieli oli toiseksi yleisin äidinkieli suomen jälkeen. Näiden lisäksi yleisimpiä kieliä olivat viro, venäjä ja thai. Nämä tiedot kannattaa ottaa huomioon esim. muuta kuin suomenkielistä kaunokirjallisuutta hankittaessa. Vaikka kaikki asukkaat eivät ahkeria lainaajia olisikaan, niin joukossa on aina potentiaalisia asiakkaita, jotka voidaan saada kirjaston asiakkaiksi, jos heille on tarjota omankielistä kirjallisuutta.

7 SEINÄJOEN KAUPUNGINKIRJASTO- MAAKUNTAKIRJASTON KOKOELMAT

Jotta saataisiin käsitys Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston kokoelmien nykytilasta, on niitä hieman arvioitava. Arvioinnissa on käytetty sekä kokoomakeskeisiä että käyttökeskeisiä metodeita. Alla on ensin peilattu koko kirjaston kokoelmaa teoriaosuudessa käsiteltyihin Yleisten kirjastojen laatusuosituksiin sekä muutamaa muuhun tunnuslukuun. Lisäksi on vertailtu lasten ja aikuisten tieto- ja kaunokirjallisuuden sekä muun kirjastoaineiston määrän suhdetta lainoihin ja hankintaan. Kirjastojen kansallinen käyttäjäkysely 2013 suoritettiin maaliskuussa. Tässä käsitellään myös sen kokoelmiin liittyviä tuloksia. Koska Seinäjoen kaupunginkirjastoon kuuluu useampi kirjasto erilaisine kokoelmineen, eivät koko kirjaston luvut välttämättä kerro kaikkea tarpeellista käytännön toimenpiteitä ajatellen. Sen takia pääkirjaston kokoelmaa on tarkasteltu erikseen hiukan tarkemmin.

7.1 Koko kirjaston kokoelmat

Vuonna 2012 Seinäjoen kaupunginkirjaston kokoelman koko oli 476 799 kpl. Seuraavan sivun kuvasta näkyy kokoelman jakautuminen eri aineistolajeihin. Kirja-aineistoihin kuuluvat kirjojen lisäksi myös nuotit ja partituurit. Muut aineistot pitävät sisällään mm. kartat, mikrofilmirullat ja –kortit, CD-ROMit ja pelit.

Kuva 6. Kokoelman jakautuminen aineistolajeihin (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012).

Taulukosta 2 selviää, että kirjahankinnat ja lehtivuositilaukset asettuvat suositusten vaihteluvälille, eivätkä ole edes ihan alarajoilla. Tilanne tältä osin on siis hyvä. Poistojen määrä sen sijaan ei aivan yllä suositettuun 8 prosenttiin. Osasyynä tähän on se, että vuonna 2012 Seinäjoen pääkirjasto muutti uusiin tiloihin, eikä henkilökunnalla ollut aikaa tehdä kokoelmatyötä normaaliin tapaan.

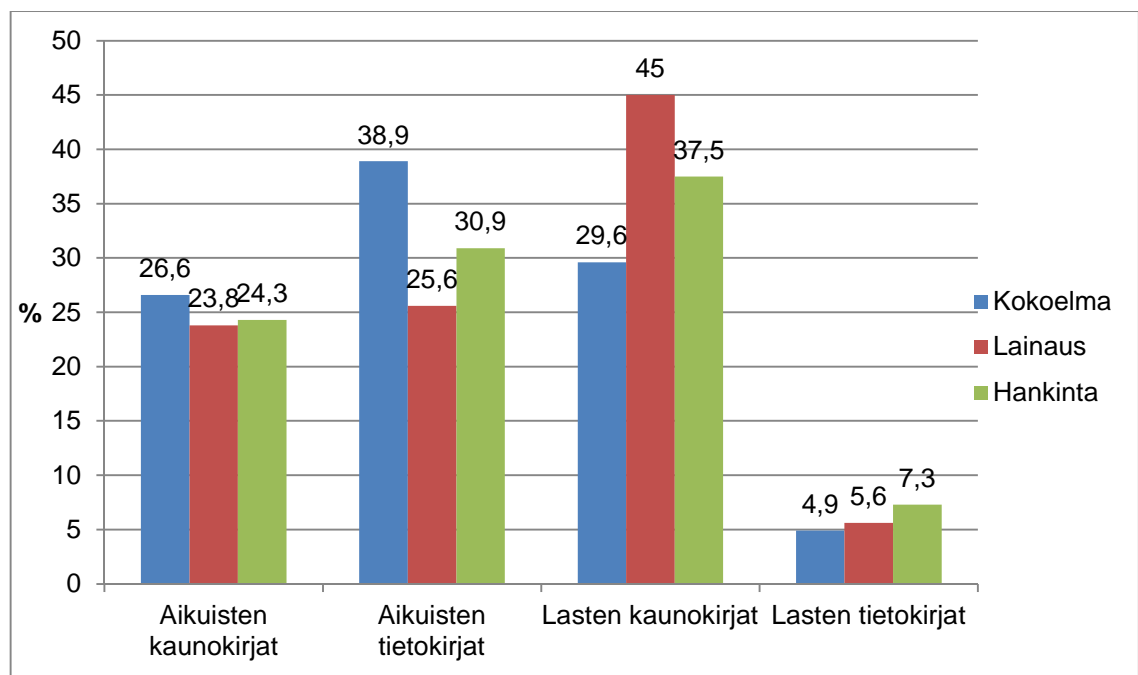
Taulukko 2. Seinäjoen kirjaston kokoelman vuoden 2012 tunnuslukujen suhde suositukseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012 ja Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 51).

	Seinäjoen kirjaston luku	Suositusluku
Kirjahankinnat 1000 asukasta kohti	372	300–400
Lehtivuositilaukset 1000 asukasta kohti	17	15–20
Poistoprosentti (poistot/kokoelma)	7,4	8

Kirjastoaineiston ostamiseen vuonna 2012 käytettiin 8,8 euroa asukasta kohden. Suomen kaikkien kirjastojen keskiarvoon (7,2 euroa/asukas) verrattuna

Seinäjoki on siis käyttänyt rahaa aineistoon hieman enemmän. Lainoja per asukas vuonna 2012 oli 18,7. Se on koko maan keskiarvon yläpuolella, mutta vähemmän kuin kolmena edellisenä vuotena. Tähänkin vaikuttanee se, että pääkirjasto oli vuoden 2012 aikana kiinni yli kolme kuukautta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2009–2012.)

Kuvassa 7 on vertailtu aikuisten ja lasten tieto- ja kaunokirjojen kokoelman, lainauksen ja hankinnan prosenttiosuuksia vuonna 2012. Parhaiten kokoelman koko, hankinnat ja lainat ovat samalla tasolla aikuisten kaunokirjallisuudessa ja lasten tietokirjallisuudessa. Aikuisten kaunokirjallisuuden osuus koko kirjakokoelmasta on 26,6 %, mutta lainojen osuus on hiukan pienempi, 23,8 %. Hankintojen määrä sijoittui näiden kahden väliin. Lasten tietokirjallisuuden osuus koko kirjakokoelmasta on 4,9 %. Lainoja tästä ryhmästä tulee 5,6 %, mutta hankintoja tehtiin vuonna 2012 näitä molempia osuuksia enemmän, 7,3 %.

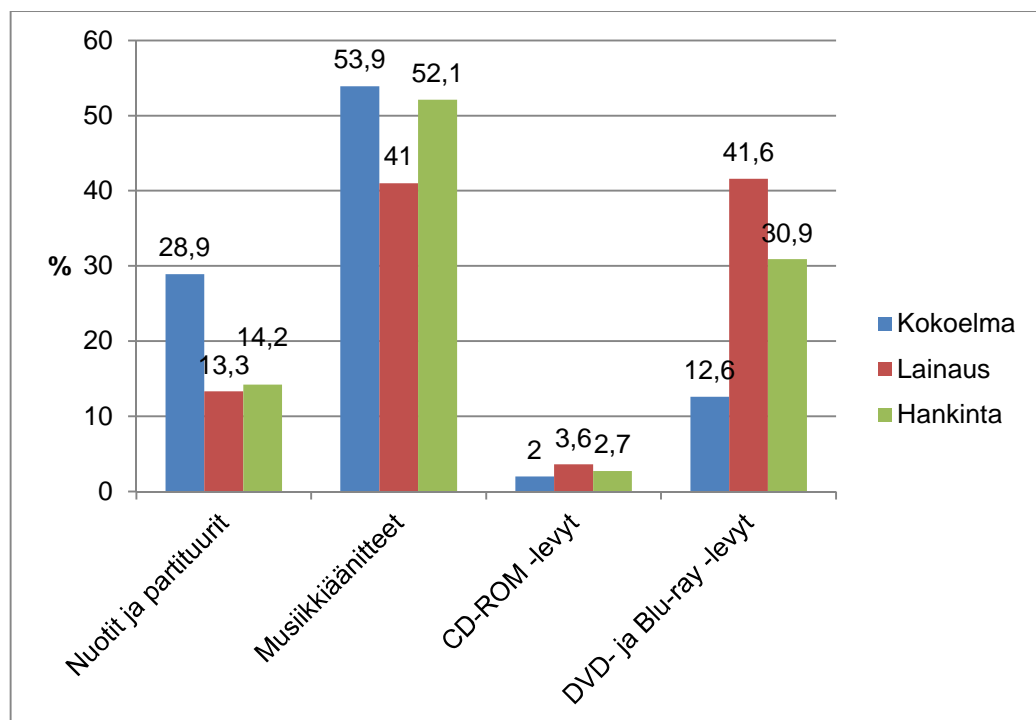

Kuva 7. Aikuisten ja lasten tieto- ja kaunokirjojen kokoelman, lainauksen ja hankinnan suhde (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012).

Isompia eroja sen sijaan oli aikuisten tietokirjallisuudessa ja lasten kaunokirjallisuudessa. Aikuisten tietokirjojen osuus kirjakokoelmasta oli 38,9 %, mutta lainojen osuus vain neljäsosa. Tästä voisi päätellä, että tietokirjallisuuden karsintaa

kannattaisi tehostaa, jotta kokoelmasta saataisiin pois lainaamatonta aineistoa hyllyjä täyttämästä. Aikuisten tietokirjahankintojen osuus vuonna 2012 oli 30,9 % eli 8 prosenttiyksikköä vähemmän verrattuna kokoelman osuuteen. Eniten hankittiin kappalemääräisesti lasten kaunokirjoja, joiden osuus oli 37,5 % hankituista kirjoista. Se on varsin perusteltua, koska 45 % kaikista kirjalainoista tulee juuri lasten kaunokirjallisuudesta, vaikka sen kokoelman osuus on vain 29,6 %. Tämän valossa lasten kaunokirjallisuutta voisi hankkia enemmänkin, jos vain tilat ja budjetti antavat myöden.

Kuvaan 8 on koottu muutamia muita aineistolajeja samanlaiseen vertailuun. Prosenttiosuudet on laskettu nytkin vain tässä mukana olevista aineistoista, ei verrattuna koko kokoelmaan. Nuottien ja partituurien osuus kokoelmasta on 28,9 %, joka on kaksinkertainen osuus verrattuna niiden lainaukseen tai hankintaan vuonna 2012. Osa tästä aineistosta ei kierrä lainassa tehokkaasti.

Kuva 8. Muutamien muiden aineistolajien kokoelman, lainauksen ja hankinnan suhde (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012).

Tähän valituista aineistolajeista musiikkiäänitteiden kokoelman osuus ja hankintojen määrä ovat suurimmat, ne kattavat yli puolet sekä kokoelmasta että han-

kinnoista. Lainojen osuus on siihen verrattuna alhainen, 41 %. Sekä nuotti- että äänitekokoelmaan kuuluu aineistoa, joka ei ehkä kiinnosta asiakkaita kovin usein. Poistamista hankaloittaa se, ettei musiikkiaineistoilla ole samanlaista kansallista varastointia kuin kirjoilla Kuopion Varastokirjastossa. CD-ROM-levyjen lainat ovat isommat kuin kokoelman koko tai hankinnat, mutta erot ovat pieniä. DVD- ja Blu-ray-levyt ottavat lainoista isoimman osuuden, 41,6 %, vaikka kokoelmasta niiden osuus on vain 12,6 %. Tähän vaikuttaa varmasti niiden erilainen käyttö ja lyhyempi kahden viikon laina-aika. Yleensä elokuva katsotaan kerran ja sen katsominen kestää parisen tuntia. Musiikkia sen sijaan kuunnellaan monta kertaa ja nuotitkin ovat helpommin lainassa neljä viikkoa, joten ne eivät ehdi niin monelle asiakkaalle lainaan kuin elokuvat. DVD- ja Blu-ray-levyt ovat kuitenkin suosittuja ja niitä onkin hankittu toiseksi eniten musiikkiäänitteiden jälkeen.

Kansallinen käyttäjäkysely

Kyselyyn saattoi vastata joko internetissä tai täyttämällä lomakkeen omassa kirjastossaan. Vastaajia oli yhteensä 229, joista naisia oli noin 80 %. Lähes puolet vastaajista oli 25–44-vuotiaita. Nämä tulokset koskevat koko kirjastoa, joskin suurin osa vastaajista oli merkinnyt pääkirjaston arvioitavaksi kirjastoksi. Kyselyssä arvioitiin kokoelman osien tärkeyttä itselle ja sitä, kuinka hyvin kokoelma täyttää omat tarpeet. Arviointeja tehtiin asteikolla yhdestä viiteen, jossa yksi oli ei lainkaan tärkeä/erittäin heikko, ja viisi oli erittäin tärkeä/erittäin hyvä.

88 % vastaajista piti sitä, että kirjat ja lehdet vastaavat tarpeita tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Kysyttäessä kuinka hyvin kokoelmat sitten vastaavat tarpeita 85 % oli sitä mieltä, että lehdet ja kirjat vastaavat tarpeita hyvin tai erittäin hyvin. Keskiarvoina laskettuna tärkeyden keskiarvo oli 4,5 ja onnistumisen 4,3. Hiukan on siis parantamisen varaa, mutta yli nelosen keskiarvo onnistumisessa on silti jo hyvä.

Av-tallenteita (elokuvat, musiikki, äänikirjat jne.) koskevassa kysymyksessä hajonta oli suurempaa. Tärkeänä tai erittäin tärkeänä av-tallenteiden tarpeita vastaavuutta piti 61 %. Hyvänä tai erittäin hyvänä kokoelmaa omiin tarpeisiin piti

57 %. Jos katsotaan tärkeyden ja onnistumisen keskiarvoja, niin ne menevät lähes tarkalleen tasan (tärkeys 3,95 ja onnistuminen 3,96). Myös tämän kokoelman osalta tilanne on siis aika hyvä.

Muissa kysymyksissä kysyttiin verkkolehtien, e-kirjojen sekä Naxos music libraryn tärkeyttä ja omia tarpeita vastaavuutta. Näihin kysymyksiin vastasi vain noin puolet kaikista vastaajista. Selvästi näkyi, että markkinoimisen tarvetta olisi, sillä näiden e-aineistojen kohdalla tuli erittäin paljon en osaa sanoa -vastauksia. Näiden kaikkien kohdalla onnistumisen keskiarvo oli silti suurempi kuin tärkeyden keskiarvo.

Avoimessa palautteessa kirjasto sai palautetta mm. seuraavista asioista.

- Elokuvavalikoimaa toivotaan laajemmaksi.
- Valikoimaan toivotaan enemmän valtaviiran elokuvia.
- Sähköisten aineistojen markkinointia pitäisi parantaa.
- Pikalainoja pitäisi olla enemmän.
- Suosituista kirjoista pitäisi olla useampia niteitä.

Muutaman sadan asiakkaan otos on aika pieni, eikä tuloksista siksi voi vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta suuntaa antavia ne ovat. Kirjakoelmat tuntuvat voivan hyvin, kunhan suosituista kirjoista voisi hankkia useampia niteitä. Elokuvakokoelma sai enemmän kritiikkiä. Siihen on toki mahdollista panostaa, mutta asiakkaat eivät ehkä tiedä, että kirjastot eivät ensinnäkään voi ostaa elokuvia samoilla hinnoilla kuin tavalliset kuluttajat ja että kaikkiin elokuviin ei edes ole lainausoikeutta. Osaan palautteista olisi heti ollut ratkaisu tarjolla, jos asiakas olisi vain uskaltanut asiansa kanssa virkailijan puheille. Markkinointia tulisi parantaa kokoelmien ja varsinkin sähköisten aineistojen osalta.

7.2 Pääkirjaston kokoelmat

Pääkirjaston tilastoista tutkitaan vielä erikseen kokoelman ikäjakaumaa, lainausta vs. aineiston määrää pääluokittain ja viimeisen 16 kuukauden (13.2.2012–

13.6.2013) ajalla lainaamattomien osuutta kokoelmasta. Seinäjoen kaupunginkirjasto vaihtoi kirjastojärjestelmänsä Axiellin Auroraan helmikuun alussa 2012. Tarkkoja tilastoja tätä edeltävältä ajalta ei ole enää saatavissa. Toinen lainojen määrissä huomioon otettava seikka on se, että pääkirjasto oli vuonna 2012 kiinni vähän yli kolme kuukautta muuton ja aineiston rfid-tägituksen takia. Suuntaa antavia arvioita voidaan kuitenkin tehdä.

Kokoelman tuoreuden selvittämiseksi tutkittiin avokokoelman alle viisi vuotta vanhan aineiston osuutta koko kokoelman koosta. Kansainvälinen suositushan on, että sen osuus olisi 40 % (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 51). Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastossa käytössä olevasta Axiellin kirjastojärjestelmästä ei tällä hetkellä ole itse mahdollista saada sellaista tilastoa, joka perustuisi julkaisuvuosiin. Alla olevat tilastot on otettu hankinta-ajankohdan mukaan. Useimmissa tapauksissahan hankintavuosi ja julkaisuvuosi ovat samat, mutta ei aina. Alla olevaan taulukkoon on laskettu avokokoelma vähentämällä koko kokoelman koosta varastossa oleva aineisto sekä kotiseutukokoelman aineisto.

Taulukko 3. Alle 5 vuotta vanhan aineiston osuus pääkirjaston avokokoelmasta pääluokittain (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 10.5.2013).

	avokokoelma	alle 5 v. vanha	%-osuus
0	7763	2206	28 %
1	4252	1230	29 %
2	5104	1349	26 %
3	17043	5284	31 %
4	5061	1709	34 %
5	10932	3796	35 %
6	22479	8032	36 %
7	37075	11318	31 %
8	75334	25395	34 %
9	8532	1926	23 %

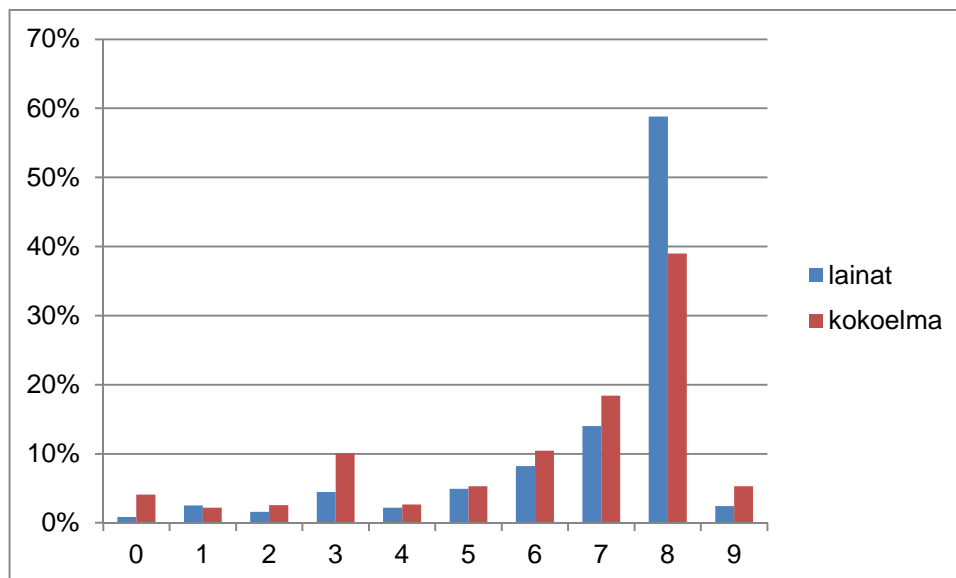
Kansainväliseen suositukseen, eli siihen, että avokokoelman aineistosta alle viisi vuotta vanhaa olisi 40 %, ei aivan tarkalleen päästä missään pääluokassa.

Parhaiten uutta aineistoa on pääluokissa 6 (mm. tekniikka, teollisuus, liiketalous, käsityö), 5 (luonnontieteet, matematiikka, lääketiede), 4 (maantiede, matkat ja kansatiede) sekä 8 (kaunokirjallisuus, kirjallisuustiede, kielitiede). Vähiten uutta aineistoa on pääluokissa 9 (historia) ja 2 (uskonto). Vaikka tavoitteeseen ei aivan vielä päästäkään, niin hyvällä tiellä ollaan. Niihin pääluokkiin, joissa uutta aineistoa oli eniten, kuuluvat mm. sellaiset ajantasaisuutta erityisesti vaativat alat kuin lääketiede, matkaoppaat ja tekniikka (esim. tietokoneoppaat). Historian ja uskonnon kirjat taas voivat sisältää paikkansa pitävää tietoa vielä vähän vanhempinakin.

Poistojen määrää voisi lisätä ainakin niissä luokissa, joissa alle viisi vuotta vanhan aineiston osuus jäi alle 30 prosenttiin. Pääluokittaisen arvioinnin sijaan kannattaisi mennä seuraavalle tasolle ja tarkastella aineistoa luokittain. Myös lasten ja nuorten sekä aikuisten aineistojen erottaminen toisi tarkempaa tietoa siitä, että mikä kokoelman osa kaipaa karsimista.

Kuvassa 9 on vertailtu pääkirjaston kokoelmaa pääluokittain laskemalla kunkin pääluokan prosenttiosuus koko kokoelmasta (tilasto otettu 7.5.2013) ja vertaamalla sitä lainojen määrään 15 kuukauden ajalta (10.2.2012–10.5.2013). Tähän aikaväliin mahtuu vajaa neljä kuukautta vanhassa pääkirjastossa toimimista, vajaan kolmen kuukauden muutto aika (kirjasto kiinni) ja sen jälkeen toimimista uudessa kirjastossa noin yhdeksän kuukautta. Kävijöiden määrä uudessa kirjastossa on paljon suurempi kuin vanhassa ja lainaustenkin määrä on tietenkin lisääntynyt. Tilastojen tulkinnan kannalta ei siis mikään ihanteellinen ajanjakso, mutta tällä hetkellä parempaakaan ei ole saatavissa.

Kuva 9. Lainojen määrän suhde kokoelman kokoon pääluokittain (Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 10.5.2013).

Päälukien 1, 2, 4 ja 5 lainat ja kokoelmien koot ovat aika lailla samalla tasolla. Niissä ero on korkeintaan yksi prosenttiyksikkö. Suurimmat erot ovat pääluokissa 3 ja 8. Pääluokassa 3 kokoelman koko on yli kaksi kertaa suurempi kuin sen osuus lainoista, kun taas pääluokassa 8 lainojen määrä on 20 prosenttiyksikköä suurempi kuin kokoelman osuus. Pääluokan 8 osalta tähän vaikuttaa varmasti jo aiemmin todettu koko kirjaston lasten kaunokirjallisuuden lainojen suuri määrä verrattuna kokoelman kokoon. Aikuisten kaunokirjallisuushan oli paremmin tasapainossa lainoissa ja kokoelman koossa. Lainojen osuus verrattuna kokoelman osuuteen oli suurempi ainoastaan pääluokissa 1 ja 8. Muissa kokoelman koko joko ylitti tai oli samalla tasolla lainojen määrän kanssa. Sekä suurimmat lainamäärät että kokoelmat ovat pääluokilla 7 ja 8.

Pääkirjasto on toiminut uusissa tiloissaan 20.8.2012 lähtien. Uudessa kirjastossa musiikkiosasto sai paremmat tilat ja kaiken aineistonsa samaan paikkaan. Vanhassa kirjastossa nuotit ja kirjat olivat sivussa käytävän päässä, eikä sinne joutunut sattumalta. Nyt musiikin aineistot ovat paremmin "näkyvillä" ja samassa tilassa ovat myös nuorten aineistot ja elokuvat, joten satunnaisia kävijöitäkin on enemmän. Tämä saattaa vaikuttaa osaltaan pääluokan 7 suureen lainaukseen (musiikin luokka on 78). Toisaalta uuden kirjaston avovarastoon on väliaikaisesti-

ti sijoitettu luokat 70–77. Ne siirretään Aallon kirjastoon, kun siellä tehtävä remontti on valmis. Nämä luokat ovat nyt vähän sivussa, eikä avovarastoon välttämättä sattumalta osu, vaikka ovi sinne onkin auki. Näiden luokkien osalta lainaus on saattanut vähentyä. Nyt olisikin mielenkiintoista verrata tarkemmin näiden luokkien osalta tilastoja ennen muuttoa ja muuton jälkeen. Myös koko pääluokka 9 on sijoitettu avovarastoon. Tämä vaikuttaa myös varmasti lainojen pienen osuuteen (2 %), koska tähän luokkaan kuuluvat historia, elämäkerrat ja sukututkimuskirjat olivat ennen palautushyllyjen läheisyydessä ihmisten kulku-reiteillä.

Jatkotoimenpiteenä ehdottaisin ainakin pääluokkien 3 ja 8 tarkempaa tarkastelua. Tilastot kannattaisi ottaa luokittain ja erottaa toisistaan lasten, nuorten ja aikuisten aineistot, jotta saataisiin tarkempaa tietoa kokoelman käytöstä ja toimenpiteistä, joita tarvitaan kokoelman parantamiseen. Pääluokan 3 kohdalla voisi tutkia olisiko tarpeen tehdä enemmän poistoja. Pääluokan 8 kohdalla taas voisi selvittää olisiko mahdollista kohdistaa aineistomäärärahoja enemmän kysytyyn aineistoon.

Kokoelmien kiertoa tutkittiin ottamalla tilasto pääluokittain niistä pääkirjaston niteistä, joita ei ole lainattu kertaakaan viimeisen 16 kuukauden aikana (13.2.2012–13.6.2013). Tästä tilastosta olisi ollut hyödyllistä saada erotettua lehdet omaksi kokonaisuudekseen ja arvioida niitä erikseen, mutta Axiellin kirjasto-ohjelmisto ei anna siihen mahdollisuutta. Lehdillä on omat lehtikohtaisesti määritellyt säilytysaikansa ja niiden lainaus on erilaista. Myös käsikirjaston kirjat olisi ollut hyvä erottaa lainattavasta kokoelmasta ja se olisi onnistunutkin, mutta siinä samalla olisi lähtenyt pois myös osa lehtiä. Koska käsikirjaston kokoelman osuus pääkirjastossa on nykyään melko pieni, päädyin jättämään tähän tilastoon käsikirjat, jottei käy niin, että osa lehdistä on mukana ja osa ei. Vielä on otettava huomioon se seikka, että lainaamattomien tilastoissa ei näy kirjastossa tapahtuva aineiston selailukäyttö tai kopioiden ottaminen. Tätä työtä varten tarvitsemiani tilastoja ottaessa olen törmännyt useisiin hankaluuksiin Axiellin tämän hetkisen ohjelmiston kanssa. Toivottavasti he kehittävät ohjelmistoa, että

kirjaston työntekijöiden on mahdollista saada helpommin tilastoja ja listauksia kokoelmatyön tueksi.

Taulukosta 4 nähdään, että lainaamattomien osuudet osassa pääluokkia ovat erittäin suuret. Huonoin tilanne on pääluokissa 0 ja 3. Varsinkin pääluokkaa 3 kannattaisi tutkia jatkossa tarkemmin, ottaa tilastoja luokkatasolla ja lisätä pois-toja kuten edellä jo todettiin. Seuraavaksi eniten ei-lainattuja on pääluokissa 2 ja 9. Pääluokan 9 osalta asiaan vaikuttaa varmasti tämän aineiston väliaikainen sijainti kirjaston alakerrassa avovarastossa.

Taulukko 4. Lainaamattomien osuus pääluokittain (Seinäjoen kaupunginkirjasto-
maakuntakirjasto 13.6.2013).

Pääluokka	Yhteensä	ei-lainatut	%-osuus
0	10437	8486	81 %
1	5071	1983	39 %
2	6341	3712	59 %
3	24635	17481	71 %
4	6367	3471	55 %
5	12670	6592	52 %
6	25452	13818	54 %
7	44803	23727	53 %
8	91896	33185	36 %
9	12714	7646	60 %

Parhaiten kiertävät pääluokkien 8 ja 1 aineistot, vaikka niistäkin yli kolmasosa on ollut hyllyssä viimeisen 16 kuukautta. Taulukon luvut näyttävät melko hälyttäviltä, mutta kuten edellä on mainittu, käsikirjat ja lehdet vääristävät tilastoa. Tarkemmalla tutkimisella selviävät yksittäiset luokat, joissa lainaamatonta aineistoa on, ja listauksista voi tutkia, mikä osuus siitä on lehdillä ja käsikirjastoaineistolla suhteessa muuhun aineistoon.

8 TULEVAISUUDESSA HUOMIOON OTETTAVAA

Tässä työssä on kartoitettu nykytilaa, mutta on tarpeen miettiä myös tulevaa. Pohdittavia asioita ovat mm. formaattien muutokset ja e-kirjojen asema, muutokset käyttöympäristössä (kuntaliitokset, väestön määrän muutokset, kieli- ja ikärakenteen muutokset), fyysisen kokoelman merkitys ja kelluttaminen sekä maakunnallinen näkökulma kokoelmapolitiikkoihin ja aineistojen kuljetuksiin.

8.1 Aineistoformaattien muutokset ja e-kirjan asema

Viime vuosikymmenten suurimmat formaattimuutokset ovat olleet siirtyminen videoista DVD-levyihin sekä c-kaseteista ja lp-levyistä cd-levyyn. Blu-ray-levyjä on alettu hankkia DVD-levyjen lisäksi. E-aineistot ovat lisääntyneet siinä rinnalla pikku hiljaa. Onko seuraava iso muutos sitten e-kirjojen yleistyminen vai tuleeko cd- ja DVD-levyjä korvaamaan jokin ihan uusi formaatti, jää nähtäväksi.

Kirjastotyöhön formaattimuutoksilla voi olla suuriakin vaikutuksia. Siirtymäaikoina aineistoa täytyy hankkia ehkä useammassakin formaatissa, mikä lisää kuluja. E-aineistojen osalta myös työ muuttuu. E-aineiston käyttökuntoon saattaminen on ihan erilainen prosessi, kuin nykyinen kirjan luettelointi tietokantaan, tarrojen tulostus ja liimaus sekä muovittaminen. Se vaatii erilaista osaamista ja e-aineistojen hankinnasta saattavatkin vastata ihan eri ihmiset kuin perinteisen hankinta- ja luettelointiosaston henkilökunta. E-aineistoihin liittyvät koulutukset ovat tarpeen.

Muutokset vaikuttavat myös tiloihin ja kalusteisiin. Monella kirjastolla on tällä hetkellä cd-levyille optimoituja hyllyjä. Entä jos mahdollinen uusi formaatti onkin erikokoinen? Tähän mennessä aineiston koon muutokset ovat onneksi olleet suuremmasta pienempään, joten toivotaan, ettei tulevaisuudessa palata uudelleen esimerkiksi lp-levyn kokoihin aineistoihin. Mikäli aineistot siirtyvät biteiksi tietokantoihin, kirjastoista vapautuu tilaa muulle toiminnalle. Uusia tiloja suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon muuntojousto, koska harva osaa ennustaa varmasti minkälaista kirjastoa pidämme vaikka 30 vuoden päästä. Itse en usko,

että fyysinen kirja häviää vielä pitkään aikaan, mutta sen rinnalla e-kirjojen käyttö varmasti lisääntyy. Nähtäväksi jää miten pian muut kuin kirja-aineistot alkavat siirtyä verkkoon lainattaviksi. Jo nyt verkossa olevien aineistojen osalta markkinointia pitäisi pystyä parantamaan kuten myös verkkoaineistojen toimivuutta. Omassa kirjastossani e-aineistojen käyttö on aika vähäistä, mikä johtuu ainakin osaltaan siitä, että asiakkaat eivät edes tiedä mitä kirjastolla olisi heille tarjota.

E-kirjojen tulemisesta ja niiden uhasta perinteiselle kirjalle on puhuttu jo kauan, mutta niiden yleistyminen on Suomessa ollut nihkeää. Olisiko syynä ollut tarvittavien laitteiden hinnat, liika teknisyys, suomenkielisen aineiston vähäinen saatavuus tai itse e-kirjojen hinta. Nykyään e-kirjoja on saatavilla jo hyvin, mutta suomenkielellä kirjastokäyttöön niitä on saatavilla vain Ellibsin kautta. Joistakin kirjastoista on saanut lainata e-kirjoja jo monen vuoden ajan, mutta tänä vuonna Kansalliskirjasto tuli avuksi, että yhä useampi kirjasto voisi ainakin kokeilla e-kirjojen tarjoamista. Yleisille kirjastoille hankittiin vuodeksi kymmenen nimekettä. Kirjastoille ei siis tullut kuluja itse e-kirjoista, mutta niiden käyttöön ottaminen vaatii teknistä osaamista ja testaaminen laitteita. Jos kirjastolla ei ole käytössä laitteita (tabletteja, älypuhelimia) harjoittelua varten, on henkilökunnan vaikea opastaa asiakkaitakaan e-kirjojen lainaamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Sähköiset sisällöt yleisiin kirjastoihin – hanke (<http://sahkoisetsisallot.kirjastot.fi/content/info>) tulee olemaan apu yllä lueteltuihin ongelmiin. Hankkeen tarkoituksena on saada yleisiin kirjastoihin kysyntää vastaava e-aineistokokoelma, löytää toimivia jakeluratkaisuja, sekä lisätä e-aineistojen tuntemusta ja henkilökunnan e-aineisto-osaamista. Työryhmään kuuluu edustajia kaikilta maakuntakirjastoalueilta, mikä auttaa tiedonkulussa molempiin suuntiin. Hanke aloittaa syksyllä 2013 kirjastojen henkilökunnan koulutukset, joilla pyritään parantamaan henkilökunnan valmiuksia opastaa asiakkaita e-kirjojen käyttöön.

Seinäjoen kaupunginkirjastossa on otettu käyttöön Kansalliskirjaston tarjoamat e-kirjat ja tällä hetkellä (kesä 2013) ollaan tekemässä sopimusta Ellibsin kanssa kirjojen ostamisen aloittamisesta. Asiakkaat eivät ole vielä kovin paljon e-kirjoja

kyselleet, mutta toivottavasti kirjat löytävät käyttäjäkuntansa kunhan kokoelmaa saadaan kartutettua riittävästi.

8.2 Kuntaliitokset ja muutokset käyttäjäkunnassa

Ennen 2000-luvun kuntaliitoksia Seinäjoen kaupunginkirjasto toimi aika pienellä alueella eikä sillä ollut yhtään lähikirjastoja. Kuntaliitosten myötä alue laajeni ja lähikirjastoja tuli neljä ja niiden lisäksi vielä lainausasemia ja kyläkirjastoja. Toiminta on muuttunut ja kaikki ovat joutuneet opettelemaan uusia toiminta- ja ajattelutapoja.

Tällä hetkellä käynnissä on kuntarakenneselvitys Jalasjärven ja Kurikan kanssa. Jos nämä liitokset toteutuisivat, kunnasta tulisi melkein renkaan muotoinen alue, jonka keskelle Ilmajoki jäisi saarekkeeksi. Kurikka kuuluu tällä hetkellä Krannit-kimppaan ja Jalasjärvi Lakiaan, kun taas Seinäjoki kuuluu Seittiin. Kimpoissa on käytössä saman toimittajan kirjastojärjestelmä, joten sen puolesta aineistojen konvertointi olisi ainakin hiukan yksinkertaisempaa kuin eri toimittajien järjestelmistä. Kuntamäärällä laskettuna Seinäjoen ja Kuortaneen Seitti on pienin kimppa näistä kolmesta. Mahdollisen liitoksen tullessa joudutaankin miettimään, että kenen on järkevintä liittyä mihin asiakkaille tarjottavien palveluiden ja kustannusten kannalta. Hyvin toimivasta isosta kimpasta eroaminen voi tuntua asiakkaita kohtaan huonolta palvelulta, varsinkin jos alueellinen yhteistyö on ollut toimivaa ja uusi pääkirjasto on kauempana.

Seinäjoen kaupungin kasvuvision 2016 on olla 100 000 asukkaan hallitusti kasvava kaupunki (Seinäjoen kaupungin strategia 2009, 8). Väestönkasvu on ollut vahvasti nousujohteista, mutta tuon luvun saavuttamiseen tarvitaan kyllä jo muutama kuntaliitoskin. Lainaajien määrä on myös kasvanut. Vuonna 2010 lainaajia oli 27 163 ja vuonna 2012 heitä oli 27 613 (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2012). Parissa vuodessa määrä on siis kasvanut 450 lainaajalla. Viime vuoden lukua saattaa osaltaan selittää uusi pääkirjasto, joka houkutteli paikalle paljon myös uusia lainaajia tai niitä, joilla oli kortti, mutta jotka eivät olleet käyneet kirjastossa pitkään aikaan. Kasvavien kävijämäärien palvelua helpotta-

maan pääkirjastossa on otettu käyttöön palautus- ja lainausautomaatteja. Myös Nurmon kirjastoon on tulossa lainausautomaatti. Jos kaupungin kasvu jatkuu samalla vauhdilla, voidaan kirjastoihinkin odottaa suurempia kävijämääriä. Taloudellisen tilanteen ollessa huono uusien virkojen perustaminen kirjastotoimeen ei näytä todennäköiseltä. Tulevaisuudessa saatetaankin joutua miettimään, että mitä palveluita henkilökuntamäärällä on mahdollista tuottaa.

Tilastokeskuksen väestöennuste (2012) ikäryhmittäin 2012–2040 Seinäjoelle kertoo, että tuolla välillä yli 75-vuotiaiden seinäjokisten määrän odotetaan yli kaksinkertaistuvan jolloin heitä olisi yli 10 000. Tällä hetkellä Seinäjoen kaupunginkirjaston kotikirjastopalvelua hoidetaan hajautetusti pääkirjastosta, Peräseinäjoelta ja Ylistarosta oman toimen ohella. Asiakkaita on yhteensä vajaa 80. (Savela & Lallukka, 2013.) Kotikirjastopalvelu on tärkeä palvelu niille, jotka eivät iän tai sairauden takia pääse itse asioimaan kirjastoon ja sen takia siihen täytyisi tulevaisuudessa panostaa sekä lisäämällä henkilökuntaa että hankkimalla enemmän tälle ikäryhmälle sopivia aineistoja.

Alle 15-vuotiaiden määrän odotetaan kasvavan seuraavan kymmenen vuoden aikana noin kahdella tuhannella, mutta sen jälkeen kasvun odotetaan tasaantuvan. 2000 uutta lasta ja nuorta kouluissa ja päiväkodeissa on aika iso määrä. Koululuokkien lisääntyminen tarkoittaa kirjastoille enemmän kirjavinkkauskäyn- tejä ja tiedonhaun opetusta. Vinkkaukset ovat tärkeitä, mutta työllistävät jo nyt melkoisesti niitä tekeviä lastenkirjastolaisia. Toivottavasti vinkkaukset pystytään säilyttämään yhtenä palvelumuotona myös tulevaisuudessa yhtä laajasti kuin nykyään.

Seinäjoen kaupungin strategian 2009–2016 (2009, 8) mukaan yhtenä tavoitteena on vahvistaa monikulttuurisuutta ja kansainvälisyyttä. Seinäjoki edistää maahanmuuttoa ja tavoitteena on, että strategiakauden päättyessä viisi prosenttia Seinäjoen asukkaista olisivat maahanmuuttajataustaisia. Mauno Salme- la Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksesta kertoo, että Väestörekisterikeskuksen tilaston mukaan vuoden 2012 lopussa 1,5 % Seinäjoen asukkaista oli maahan- muuttajia. Tavoitteesta ollaan vielä kaukana, mutta kasvusuunnassa kuitenkin, koska edellisvuodesta määrä oli lisääntynyt 134 hengellä. Seinäjoella asuu hä-

nen mukaansa 80 eri kansallisuuden edustajia. Mikäli maahanmuuttajien määrä lisääntyy radikaalisti, se täytyy ottaa kirjastossakin huomioon. Vieraskielisen aineiston osuutta tulee lisätä ja ottaa maahanmuuttajat palveluiden suunnittelussa muutenkin paremmin huomioon.

8.3 Kokoelma vs. tila ja kelluttaminen

Ennen kirjasto oli yhtä kuin sen kokoelma, mutta nykyään kirjastoa katsotaan myös tilana tehdä muutakin kuin käydä pikaisesti lainaamassa luettavaa. Seinäjoen vanha pääkirjasto, Aallon kirjasto, oli pieni ja ahdas ja ahdettu täyteen aineistoja. Tiloja oleskeluun oli vähän, joten melko harvat ihmiset viettivät kirjastossa pitempiä aikoja. Uudessa pääkirjastossa, Apilassa, on panostettu siihen, että tilaa ajanviettamiselle on. Siellä on lukuisia keinutuoleja, joihin voi istahtaa ja lukupöytiä, joilla voi tehdä vaikka läksyjä. Alakerrassa nuoret- ja musiikki-osastolla on seiniin tehty mukavia koloja, joissa on kiva istua kavereiden kanssa juttelemassa tai lukemassa itsekseen. Pääkirjaston päivittäiset kävijämäärät ovat vähintään kaksinkertaistuneet ja vaikka kirjastossa on paljon ihmisiä, se ei aina tarkoita sitä, että henkilökunnalla olisi kamala kiire. Ihmiset ovat tulleet kirjastoon oleilemaan. Apilaa suunniteltaessa kiinnitettiin huomiota muuntojousto-
toon. Esimerkiksi aikuisten kirjasalin kirjahyllyt eivät ole kiinteitä, vaan ne on mahdollista ottaa pois, ja muuttaa tila johonkin muuhun käyttöön, jos käy niin, että tulevaisuudessa fyysisen aineiston määrä vähenee. Jo nyt on nähtävissä, että tilaa käytetään moneen muuhunkin tarkoitukseen kuin kirjojen lainaamiseen, ja tämä suuntaus tulee varmasti vielä yleistymään ja lisääntymään.

Kelluttaminen tarkoittaa sitä, että aineistoa ei omista enää tietty toimipiste, vaan se jää aina siihen toimipisteeseen, johon se on palautettu, jolloin kokoelmaan tulee jotain uutta sekä säästetään aikaa ja vaivaa, kun aineistoa ei tarvitse siirrellä (IFLA 2010, 74–75).

Seinäjoen korkeakoulukirjastossa kelluvat lähes kaikki kirjat. Haastattelin asiasta tietopalvelusihteerin Anne Pakkasta ja atk-suunnittelija Jarkko Merosta. Kelluttus aloitettiin vuoden 2010 syksyllä kurssikirjoista Kampuskirjaston ja Terveys-

kirjaston välillä, josta se laajentui vuonna 2011 koskemaan myös Liiketalouden kirjastoa ja maakunnan toimipisteitä. Siinä yhteydessä kellutus laajentui koko kokoelmaan ja asiakkaat saivat mahdollisuuden palauttaa lainaamaansa aineistoa mihin toimipisteeseen hyvänsä. Kellutuksessa käytetään kuitenkin edelleen harkintaa, eli kaikkea aineistoa ei ole pakko kelluttaa. Tällaista aineistoa ovat mm. opinnäytetyöt.

Korkeakoulukirjaston henkilökuntaa huolestuttivat etukäteen mm. seuraavat asiat: maakunnan kirjastojen aineistojen kelluminen Kampuskirjastoon, kelluttamisesta johtuva työmäärän lisääntyminen (järjestelmään tehtävät muutokset), postitustyön mahdollinen lisääntyminen (otettiin käyttöön aineiston maksuton välitys toimipisteiden välillä) ja aineiston mahtuminen hyllyihin. Nyt kun kelluttamisesta on kokemusta, niin hyötyinä on havaittu postittamisen vähentyminen ja mahdollisuus tarjota kurssikirjoja helposti siinä yksikössä, jossa kurssi on meneillään. Myös hankintaa on voitu järjeistää, kun kokoelma on yhteinen. Työtä on jonkin verran lisännyt tarrojen ja luokituksen yhtenäistäminen.

Korkeakoulukirjaston toimipisteitä on viime vuosina lakkautettu ja jäljelle ovat jääneet Kampuskirjaston lisäksi Terveyskirjasto ja Ilmajoella sijaitseva Maaseutualan kirjasto. Kahden ja puolen vuoden aikana noin 6 % kokoelmasta on kellunut ainakin kerran kirjastosta toiseen. Tilastojen valossa Kampuskirjaston ja Terveyskirjaston välillä tapahtunut kellunta on ollut aika lailla tasoissa. Maaseutualan kirjaston kirjoja on kellunut jonkin verran enemmän muihin toimipisteisiin, kuin sinne on kellunut muualta. Taulukosta viisi käy ilmi kuinka paljon kelluneita kirjoja on ollut yhteensä ja kuinka moni niistä sijaitti jossain muualla kuin alkuperäisessä toimipisteessään toukokuussa 2013. (Anne Pakkanen ja Jarkko Meronen, 21.5.2013.)

Taulukko 5. Korkeakoulukirjaston aineiston kelluneiden määrä ja sijainti touko-
kuussa 2013 (Seinäjoen korkeakoulukirjasto, toukokuu 2013).

	Kelluneet yht.	Kampuskirjastoon kelluneet	Terveyskirjastoon kelluneet	Maaseutualan kirjastoon kelluneet
Kampus- kirjasto	2925	-	1795	139
Terveys- kirjasto	2355	1854	-	25
Maaseutu- ala	463	358	46	-

Seinäjoen kaupunginkirjastossa aineisto toimipisteiden (pääkirjasto, Hyllykallio, Nurmo, Peräseinäjoki, Ylistaro) välillä kulkee kaupungin yhteisissä kuljetuksissa. Jokaiseen toimipisteeseen viedään aineistoa kaksi kertaa viikossa. Kuljetukset on hajautettu koko viikolle, ja pääkirjasto toimii ”kauttakulupaikkana”. Jos esimerkiksi Nurmon kirja on palautettu Ylistaroon torstaina illalla, niin se lähtee sieltä kuljetuksen mukana pääkirjastoon maanantaina ja odottaa siellä seuraavaa kuljetusta Nurmoon, joka on keskiviikkona. Näin aineisto saattaa siis olla pahimmillaan viikon kuljetettavana. Toki tämä on ääritapaus. Jos pääkirjaston aineisto palautetaan vaikka Peräseinäjoelle keskiviikkoamuna, niin se on parhaassa tapauksessa pääkirjastossa jo samana päivänä. Pienillä lähikirjastoilla saattaa olla pelko siitä, että kaikki heidän aineistonsa pakenevat pääkirjastoon. Osa aineistosta saattaisi sinne kelluakin, mutta jos ajatellaan, että pääkirjastossa asioiva asiakas tilaisi kirjan kuitenkin lähikirjastosta, niin se päättyisi pääkirjaston asiakkaalle joka tapauksessa ja asiakas saisi tässä tapauksessa nopeampaa palvelua. Tietenkin myös lähikirjastot hyötyisivät, kun sinne palautettaisiin aineistoa pääkirjaston laajemmasta kokoelmasta. Työtä (ja sitä kautta rahaa) ja luontoa säästävää kelluttaminen olisi, joten olisi ehkä syytä ainakin selvittää kuinka yleistä kelluttaminen on yleisissä kirjastoissa ja toimiiko se hyvin. Sen jälkeen voisi miettiä olisiko se sovellettavissa myös Seinäjoen kaupunginkirjastoon.

8.4 Maakunnallinen näkökulma kokoelmapolitiikkoihin ja aineistojen kuljetuksiin

OKM:n julkaisemassa Hyvän maakuntakirjaston laatukuvauksessa (2012) todetaan, että hyvä maakuntakirjasto edistää alueellista kokoelmapolitiikkaa. Hyvä maakuntakirjasto laatii yhteistyössä alueensa kirjastojen kanssa yhteisen kokoelmapoliittisen linjauksen, jossa määritellään mm. eri aineistoformaattien hankintapolitiikka, kokoelmavastuut ja painoalueet sekä varastointi ja poistot. Etelä-Pohjanmaalla yhteistä kokoelmapolitiikkaa ei vielä ole. Kun Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastolle valmistuu kokoelmapolitiikka, niin seuraava askel voisikin olla maakunnallisen politiikan luominen. Alueella on Seinäjoen kirjaston lisäksi 17 kunnan- tai kaupunginkirjastoa ja ne kuuluvat viiteen eri kimppaan. Ainoastaan Ilmajoen kirjasto ei kuulu mihinkään kimppaan. Yhteisen kokoelmapolitiikan luomisessa auttaisi, jos kirjastoilla olisi kirjattuna omat linjauksensa.

Kyselin alueen kirjastoilta, että kuinka monella on kirjattuja kokoelmien hoito-ohjeita. Lakia-kimppaan (Kauhavan kaupunginkirjasto, Isokyrön kunnankirjasto, Jalasjärven kunnankirjasto, Laihian kunnankirjasto, Lapuan kaupunginkirjasto ja Vähäkyrön kunnankirjasto, joista Isokyrö, Laihia ja Vähäkyrö kuuluvat Pohjanmaan alueeseen) kuuluvilla Lapualla ja Jalasjärvellä niitä ei ollut, mutta koko Lakia-kimppalle aiotaan tehdä yhteinen kokoelmapolitiikka, mikä on erittäin hyvä asia. YTY-kimppalla (Alajärven kaupunginkirjasto, Evijärven kunnankirjasto, Lapajärven kunnankirjasto, Perhon kunnankirjasto, Soinin kunnankirjasto, Vetelin kunnankirjasto, Vimpelin kunnankirjasto, joista Perho ja Veteli kuuluvat Keski-Pohjanmaan alueeseen) on yhteiset hankinta- varastointi- ja poistoperiaatteet. Oiva-kimppalla (Alavuden kaupunginkirjasto ja Ähtärin kaupunginkirjasto) taas on kirjattuna yhteiset varastointi- ja poistoperiaatteet. Suurella osalla alueen kirjastoista oli siis jo jonkinlainen politiikka olemassa tai ainakin tekeillä. Teuva, Kuortane, Isojoki ja Ilmajoki ilmoittivat, että kirjattuja ohjeita ei ole. Muutama kirjasto ei vastannut kyselyyn ollenkaan. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että maakunnallinen politiikka olisi hyvä asia.

Hyvä maakuntakirjasto edistää laatukuvauksen mukaan myös aineistojen yhteiskäyttöä (OKM, 2012). Sitä ehdotetaan toteutettavaksi maakuntakirjaston

järjestämällä aineistokuljetuksilla. Tällä hetkellä Seinäjoen kaupunginkirjasto-
maakuntakirjasto järjestää kuljetuksia vain omien toimipisteidensä välillä. Selvi-
tyksen tekemisestä maakunnallisista kuljetuksista on ollut puhetta, mutta uuden
pääkirjaston rakentaminen ja muutto sekä järjestelmän vaihto ovat vieneet käy-
tävissä olevan ajan. Nyt asiaa olisi mahdollista alkaa selvittää. Äärimmilleen
vietynä kaikki maakunnan kirjastot kuuluisivat samaan kimppaan ja kaikilla olisi
käytössä sama kirjastojärjestelmä. Silloin yhdellä haulla näkisi missä kirjastossa
haluttu teos on ja sen voisi varata ja se kuljetettaisiin asiakkaan toivomaan toi-
mipisteeseen. Aivan heti en kyllä näe tämän kaltaisen järjestelyn toteutuvan.
Kuljetukset kirjastojen välillä ilman järjestelmäyhteistyötä saattavat toteutua hel-
pommin.

9 SEINÄJOEN KAUPUNGINKIRJASTO- MAAKUNTAKIRJASTON KOKOELMAPOLITIIKAN SYNTY

Kokoelmapolitiikan laatiminen aloitettiin neuvottelulla kirjastotoimenjohtajan ja aikuisten palveluiden palvelupäällikön kanssa. Esittelin heille kaavailemani rungon kokoelmapolitiikkaa varten ja he kommentoivat sitä ja tekivät lisäyksiä. Kommenttien perusteella muokkasin sisällysluettelon kokoelmapolitiikalle ja kirjoitin siihen johdannon ja kuvailin lyhyesti Seinäjoen kirjastoja. Tämän alustavan version esittelin palvelupäällikkökokouksessa, jossa olivat läsnä kirjastotoimenjohtajan, kirjastotoimen apulaisjohtajan ja pääkirjaston palvelupäälliköiden lisäksi lähikirjastojen johtajat.

Koska työskentelen itse pääkirjaston aikuisten palveluissa, ja koska se on isoin osasto, päätin aloittaa kokoelmapolitiikan tekemisen sen aineistoista. Kävin läpi aiemmin tehtyjä lyhyehköjä hankinta- varastointi- ja poistoperiaatteita ja poimin niistä edelleen voimassa olevia peruseriaatteita työni pohjaksi. Laajensin ja päivitin niitä kauno- ja tietokirjallisuuden sekä lehtien osalta. Muut aineistolajit olen lisännyt ja selvittänyt niiden periaatteet.

Kokoelmatyöstä on vaikea antaa aivan konkreettisia kaikenkattavia ohjeita, koska aina pitää käyttää omaa harkintaa ja toimia tilanteen mukaan. Halusin kuitenkin saada työntekijöille myös jotain konkreettistakin ohjenuoraa, joten näiden yleisempien periaatteiden jälkeen keräsin pääluokittain yksityiskohtaisempia ohjeita. Ne eivät ole kaikenkattavia, mutta silti konkreettisia ohjeita ja muistiinmerkintöjä auttamaan jokapäiväisessä työssä. Näitä ohjeita ei laiteta julkiseksi internetiin, koska ne toimivat paremminkin koko ajan täydentyvänä ja muuttuvana työpaperina.

Tätä pohjaa kävin läpi aikuisten palveluiden palvelupäällikön kanssa ja yhdessä keskustelemalla täydensimme puuttuvia kohtia ja päivitimme ohjeistuksia. Lähetin etukäteen muille pääkirjaston palvelupäälliköille heidän osastoonsa liittyviä kysymyksiä pohdittavaksi. Keskustelin kokoelmatyön periaatteista musiikkipal-

veluiden, lasten- ja nuortenpalveluiden, asiakaspalvelun sekä kirjastoauto- ja kyläkirjastopalveluiden palvelupäälliköiden kanssa.

Lähetin kokoelmatyökysymyksiä mietittäväksi myös lähikirjastojen johtajille ja kävin Nurmon, Peräseinäjoen ja Ylistaron kirjastoissa keskustelemassa ja kirjaamassa ylös heidän periaatteensa. Näin saatiin myös lähikirjastojen näkökulma kokoelmapolitiikkaan. Tämän vuoden lopussa lakkautettavien toimipisteiden osalta kokoelmapolitiikka jätettiin tekemättä.

Haastattelemiini henkilöt olivat paneutuneet asiaan kiitettävästi ja olivat valmiita kertomaan periaatteistaan. Periaatteiden kirjaaminen ei silti ollut helppoa. Yksityiskohtaisia ohjeita on mahdoton antaa kattavasti, mutta kuitenkin pitäisi pystyä ilmaisemaan asiat mahdollisimman tarkasti, jottei kokoelmapolitiikka jäisi yleiseksi sanahelinäksi, josta ei ole hyötyä kenellekään.

Mielestäni onnistuin kartoittamaan pääkirjaston ja lähikirjastojen eroja ja painopistealueita kokoelmiin liittyen. Kun eri kirjastojen periaatteet ja painopisteet on kirjattu ylös, on mahdollista tehostaa yhteistyötä. Kaikkien ei ole pakko säilyttää tai hankkia kaikkea. Vanhoihin periaatteisiin verrattuna uusi kokoelmapolitiikka ottaa laajemmin kantaa kokoelmatyön osa-alueisiin. Kaikilla kirjastoilla on oma osuutensa ja myös useampia aineistolajeja on käsitelty. Kokoelmapolitiikkaan on kartoitettu tämän hetkinen tilanne ja sen perusteella voidaan jatkossa miettiä tarvittavia toimenpiteitä.

Kotiseutukokoelmalle on jo aiemmin laadittu omat periaatteensa, joten en käsitellyt sitä tässä työssä. Seinäjoen korkeakoulukirjaston kanssa 90-luvulla tehtyä kokoelmiin liittyvää yhteistyöpaperia taas ei ole sen jälkeen päivitetty, joten otin sen työn alle tässä samalla. Päivittämiseen osallistui Korkeakoulukirjastosta informaatikko Silja Saarikoski ja tietopalvelusihteeri Mervi Löytynoja ja pääkirjastosta minun lisäkseni palvelupäällikkö Hannele Puhtimäki.

Kokoelmapolitiikan luominen ja siihen liittyvät haastattelut ovat olleet mielenkiintoinen työtehtävä. Vaikka on kyseessä niin jokapäiväinen asia kuin kokoelmatyö, ei siitä välttämättä tule juteltua ainakaan kovin syvällisesti muuta kuin oman osaston henkilökunnan kanssa. Tunnen nyt paljon paremmin oman kirjastoni ja

varsinkin lähikirjastojen tilannetta, ja toivon, että kokoelmapolitiikkaan tutustuminen avartaa myös muiden kirjaston työntekijöiden näkemyksiä ja auttaa heitä jokapäiväisessä kokoelmatyössä.

LÄHTEET

American Library Association. 1996. Library Bill of Rights. Viitattu 21.1.2013
<http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill>.

Anttila, Pirkko. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi.

Bang, M. 2011. Kyyti-kirjastojen kokoelmat eläviksi. Viitattu 1.4.2013
http://www.kyyti.fi/sites/default/files/Kyytikirjastojen_kokoelmat_elaviksi_loppuraportti.pdf.

Buckland, M. K. 1992. Redesigning library services : a manifesto. Chicago: American Library Association. Viitattu 4.11.2012
<http://sunsite.berkeley.edu/Literature/Library/Redesigning/html.html>.

Clayton, P. ja Gorman, G. E. 2001. Managing information resources in libraries : collection management in theory and practice. London: Library Association Pub.

Cyr, A. 2006. Something to talk about: creative booktalking for adults. Lanham, Md: Scarecrow Press.

Engeström, Y. 1995. Kehittävä työntutkimus : perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Painatuskeskus.

Evans, G. E. & Zarnosky Saponaro, M. 2005. Developing library and information center collections. 5. p. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Everhart, N. 1989. Library displays. Metuchen, N.J: Scarecrow Press.

Gregory, V. 2011. Collection development and management for 21st century library collections: an introduction. New York: Neal-Schuman Publishers.

Heinisuo, R., Koskela, S. & Saine, R. 2004. Kirjastopalvelut kaikilla mausteilla : palvelutuotannon tila, tarpeet ja tulevaisuuden linjauksia. Opetusministeriön julkaisuja 2004:5. Helsinki: Opetusministeriö.

Huttunen, T. 2011. Kirjastoaineiston ekologinen jalanjälki : ympäristönäkökulma aineiston poistamiseen, varastointiin ja muovitukseen. Helsinki: BTJ Finland.

Hypén, K. 2006. "...tilata ja järjestää, luetteloida ja varastoida, auttaa lukijoita valitsemaan ja löytämään": kirjastot ja kaunokirjallisuus teoksessa Fiktiota! Levottomat genret ja kirjaston arki. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

IFLA 2001. Guidelines for a Collection Development Policy using the Conspectus Model. Viitattu 21.10.2012. <http://www.ifla.org/publications/guidelines-for-a-collection-development-policy-using-the-conspectus-model>.

IFLA. 2010. IFLA public library service guidelines. 2nd, completely rev. ed. / edited by Christie Koontz and Barbara Gubbin. IFLA publications 147. Berlin ; New York: De Gruyter Saur.

Johnson, P. 2009. Fundamentals of collection development and management. Chicago: American Library Association.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä : kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kane, L. T. 1997. Access vs. Ownership: Do We Have to Make a Choice? College & Research Libraries. January 1997, 58-66. Viitattu 2.2.2013 <http://crl.acrl.org/content/58/1/58.full.pdf>.

Kirjastoalan etiikkatyöryhmä. 2011. Kirjastotyön eettiset periaatteet. Viitattu 19.1.2013 http://kirjastoseura.kaapeli.fi/admin/liitteet/liite_3176

Kirjastolaki 4.12.1998/904.

Mäkelä, M. 2003. Kirjavinkkarikirja. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät : uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2009-2012. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 5.5.2013. <http://tilastot.kirjastot.fi/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 20. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Hyvän maakuntakirjaston laatukuvaus. Viitattu 2.6.2013 http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet_ja_selvitykset/Liitteet/Hyvin_maakuntakirjaston_laatu_kuvaus_huhtikuu_2012.pdf

Peltoniemi, K. 2003. "Kerro loputkin – tällaista lisää!". Työryhmä 2/2003, 34-37.

Poll, R. & Boekhorst, P. 2007. Measuring quality: performance measurement in libraries. IFLA Publications Series.2. korjattu painos. München: K.G. Saur. Viitattu 1.4.2013 <http://www.ifla.org/publications/ifla-publications-series-127>

Sarics, J. 2007. At Leisure : Marketing Our Collections. Booklist 2007, May 1, 2007.

- Satka, M. 2002. Tiedontuotannon politiikka ja käytännön teoria. Teoksessa Ryyänen, U. & Vornanen, R. (Toim.) Tutkiva sosiaalityö. Viitattu 4.11.2012
<http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/Tutkiva%20sosiaalityo%202002.pdf>.
- Savela, J. & Lallukka, A. 2013. Kotikirjastopalvelua Seinäjoella ja Ylistarossa. Viitattu 27.5.2013.
<http://www.seinajoki.fi/kirjasto/tapaamisia.html>
- Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto. 2013. Kirjastotilastot Seitti-yhteiskirjastojärjestelmästä.
- Seinäjoen kaupungin strategia 2009-2016. Viitattu 27.5.2013.
<http://www.seinajoki.fi/hallinto/julkaisut.html/30092.pdf>
- Seinäjoen kaupunki. 2013. Asukastiedot karttatietokannasta.
- Seinäjoen korkeakoulukirjasto. 2013. Kellutustilastot kirjastotietokannasta.
- Sievänen-Allen, R. 1978. Johdatus kirjastotieteeseen ja informatikkaan. Helsinki: Otava.
- Slote, S. 1997. Weeding library collections : library weeding methods. 4th ed. Englewood : Libraries Unlimited.
- Sähköiset sisällöt yleisiin kirjastoihin. Viitattu 27.5.2013.
<http://sahkoisetsisallot.kirjastot.fi/content/info>
- Tilastokeskus. Väestö ikäryhmittäin Seinäjoella 2012-2040. Viitattu 27.5.2013.
http://tilastokeskus.fi/tup/seutunet/download/seinajoki/ennuste_sp.ppt
- Toikko, T. 2005. Sosiaalialan kehittämistyön lähtökohtia. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta : näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.
- UNESCO. 1994. Public Library Manifesto. Viitattu 2.2.2013.
<http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman.html>.
- Van Zijl, C. 1998. The why, what, and how of collection development policies. South African Journal of Library & Information Science 3/1998, 99-106.
- Verho, S. 1992. Kokoelmien salat esiin. Kirjastolehti 7-8/1992.
- Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet : teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Wilén, R. 2011. Aineiston poistaminen kokoelmien kehittämisen työvälineenä. Signum 1/2011, 11-17

SEINÄJOEN KAUPUNGINKIRJAS- TO-MAAKUNTAKIRJASTON KO- KOELMAPOLITIIKKA

2013

SISÄLLYSLUETTELO**SEINÄJOEN KAUPUNGINKIRJASTO-MAAKUNTAKIRJASTON**

KOKOELMAPOLITIikka	77
1 JOHDANTO	81
2 TOIMIPISTEET, SAAVUTETTAVUUS JA KOKOELMAT	82
2.1 Pääkirjasto	83
2.2 Hyllykallion kirjasto	83
2.3 Nurmon kirjasto	84
2.4 Peräseinäjoen kirjasto	84
2.5 Ylistaron kirjasto	84
2.6 Kirjastoautot	85
2.7 Keski-Nurmon kombikirjasto	85
2.8 Törnävän kirjasto	85
3 PALVELTAVAT ASIAKKAAT	86
4 BUDJETTI	86
5 LAHJOITUKSET JA HANKINTAEHDOTUKSET	87
6 VALINTA, VARASTOINTI JA POISTAMINEN	88
6.1 Kaunokirjallisuus	90
6.1.1. Pääkirjasto	90
6.1.2 Nurmon kirjasto	91
6.1.3 Peräseinäjoen kirjasto	92
6.1.4 Ylistaron kirjasto	92
6.1.5 Kirjastoautot	93
6.1.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	94
6.1.7 Törnävän kirjasto	94
6.2 Tietokirjallisuus	94
6.2.1 Pääkirjasto	94
6.2.2 Nurmon kirjasto	95
6.2.3 Peräseinäjoen kirjasto	96
6.2.4 Ylistaron kirjasto	96
6.2.5 Kirjastoautot	97

6.2.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	97
6.2.7 Törnävän kirjasto	97
6.3 Lastenkirjat	98
6.3.1 Pääkirjasto	98
6.3.2 Nurmon kirjasto	99
6.3.3 Peräseinäjoen kirjasto	99
6.3.4 Ylistaron kirjasto	100
6.3.5 Kirjastoautot	100
6.3.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	100
6.3.7 Törnävän kirjasto	101
6.4 Nuortenkirjat	101
6.4.1 Pääkirjasto	101
6.4.2 Nurmon kirjasto	102
6.4.3 Peräseinäjoen kirjasto	102
6.4.4 Ylistaron kirjasto	103
6.4.5 Kirjastoautot	103
6.4.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	104
6.4.7 Törnävän kirjasto	104
6.5 Videot, Blu-ray-levyt, DVD-levyt sekä pelit	104
6.5.1 Pääkirjasto	104
6.5.2 Nurmon kirjasto	105
6.5.3 Peräseinäjoen kirjasto	106
6.5.4 Ylistaron kirjasto	106
6.5.5 Kirjastoautot	107
6.5.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	107
6.5.7 Törnävän kirjasto	107
6.6 Musiikkiaineistot	107
6.6.1 Pääkirjasto	107
6.6.2 Nurmon kirjasto	109
6.6.3 Peräseinäjoen kirjasto	109
6.6.4 Ylistaron kirjasto	109
6.6.5 Kirjastoautot	110
6.6.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	110
6.6.7 Törnävän kirjasto	110
6.7 Äänikirjat	111

6.7.1 Pääkirjasto	111
6.7.2 Nurmon kirjasto	111
6.7.3 Peräseinäjoen kirjasto	111
6.7.4 Ylistaron kirjasto	112
6.7.5 Kirjastoautot	112
6.7.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	112
6.7.7 Törnävän kirjasto	112
6.8 E-aineistot	112
6.9 Lehdet	113
6.9.1 Pääkirjasto	113
6.9.2 Nurmon kirjasto	114
6.9.3 Peräseinäjoen kirjasto	114
6.9.4 Ylistaron kirjasto	114
6.9.5 Kirjastoautot	115
6.9.6 Keski-Nurmon kombikirjasto	115
6.9.7 Törnävän kirjasto	115

LIITTEET

Liite 1. Yksityiskohtaisempia ohjeita

Liite 2. Seinäjoen korkeakoulukirjaston ja Seinäjoen kaupunginkirjasto-
maakuntakirjaston kokoelmiin liittyvä yhteistyö

1 JOHDANTO

Tämä kokoelmapolitiikka kuvaa Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjaston kokoelmia, valintaa, varastointia ja poistamista. Sen tarkoituksena on antaa henkilökunnalle ohjeita ja apuvälineitä kokoelmiin liittyvään päätöksentekoon ja kokoelmien kehittämiseen sekä selkiyttää eri kirjastojen painopistealueita hankinnassa ja varastoinnissa. Lisäksi se antaa tietoa kirjaston kokoelmista ja niihin liittyvistä periaatteista asiakkaille, sidosryhmille ja päättäjille.

Kokoelmien kehittämisen pohjana ovat kirjastolain (4.12.1998/904) toinen pykälä sekä kirjaston toiminta-ajatus. Kirjastolain mukaan ”yleisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelujen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia sivistykseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastukseen, jatkuvaan tietojen, taitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen.”

Toiminta-ajatuksensa mukaan Seinäjoen ”kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto turvaa vaikutusalueellaan tiedonsaannin ja mahdollisuuden virkistykseen, henkiseen kasvuun ja elämyksiin tarjoamalla ammattitaitoisia ja tasavertaisia kirjasto- ja tietopalveluja yksilöiden tarpeet huomioon ottaen. Kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto pyrkii myös edistämään kaikenikäisten kaupunkilaisten lukuharrastusta ja erityisesti lasten ja nuorten lukutaitoa. Kaupunginkirjasto, joka maakuntakirjastona on myös alueellinen keskuskirjasto, toteuttaa tehtäviään verkkopalveluiden, pääkirjaston, kirjastoautojen, lähikirjastojen, kyläkirjastojen, lainausasemien sekä sairaalassa toimivan kirjaston avulla.”

Seinäjoen kaupungin sivistyskeskuksen toimintasäännön mukaan kirjastotoimenjohtaja päättää perusteista, joiden mukaan kirjastotoimen aineistokokoelmia kartutetaan, varastoidaan ja poistetaan. Kokoelmapolitiikan vuosittaisesta päivittämisestä vastaa aikuisten palveluiden informaattikko.

2 TOIMIPISTEET, SAAVUTETTAVUUS JA KOKOELMAT

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjastoon kuuluu 11 kiinteää toimipistettä sekä kaksi kirjastoautoa. Lisäksi yhteistyötä tehdään Törnävän laitoskirjaston, Simunan kirjaston ja Seinäjoen lukion kirjaston kanssa. Kaikkien toimipisteiden aukioloajat ja yhteystiedot löytyvät osoitteesta <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/yhteystiedot.html>. Alueella on tehty kuntaliitoksia vuosina 2005 (Seinäjoki ja Peräseinäjoki sekä Ilmajoen Honkakylä) ja 2009 (Seinäjoki, Nurmo ja Ylistaro). Nämä liitokset näkyvät vielä kirjastojen kokoelmissa, koska nykyiset lähikirjastot ovat entisiä itsenäisiä kunnankirjastoja.

Kirjastokortin saavat kaikki, kunhan ilmoittavat nimensä ja osoitteensa ja todistavat henkilöllisyytensä. Alle 15-vuotiaalta vaaditaan huoltajan suostumus. Lainausoikeuden voi menettää, jos ei noudata kirjaston käyttösääntöjä. Suurin osa kokoelmista on kotiin lainattavaa aineistoa, mutta esimerkiksi käsikirja-aineistoa ja uusimpia lehtiä voi lukea vain kirjastossa. Yhteensä Seinäjoen kirjaston toimipisteissä oli vuoden 2012 lopussa tietokantaan luetteloitua aineistoa 473 799 kappaletta.

Seinäjoen kaupunginkirjaston eri toimipisteistä lainatun materiaalin voi palauttaa mihin tahansa muuhunkin Seinäjoen kaupunginkirjaston toimipisteeseen. Pääkirjasto, Hyllykallion, Nurmon, Peräseinäjoen ja Ylistaron kirjastot sekä kirjastoautot kuuluvat samaan varausjonoon ja niiden välillä toimivat kuljetukset. Näistä toimipisteistä asiakas voi tilata aineistoa omaan toimipisteeseensä.

Verkon kautta kirjaston aineistoa pääsee selaamaan osoitteessa <https://seitti.seinajoki.fi/>. Kirjastoon hankitut elektroniset aineistot ovat käytettävissä kaikissa kirjaston toimipisteissä ja löytyvät osoitteesta http://www.seinajoki.fi/kirjasto/elektroniset_aineistot.html. Pääosaa niistä ei voi toistaiseksi etäkäyttää kotoa, poikkeuksena Naxos Music Library, jota voi käyttää kotoa kirjastokortin ja pin-koodin avulla.

Verkon kautta asiakkaita palvellaan myös valtakunnallisten Kysy-palveluiden avulla (http://www.seinajoki.fi/kirjasto/kysy_kirjastonhoitajalta.html). Kysy kirjastonhoitajalta –etätietopalvelu antaa vastauksen sähköpostiin kolmen arkipäivän sisällä, ja lisäksi asiakkailla on mahdollisuus kysyä tietopalvelukysymyksiä myös chatista sen aukioloaikoina. E-kirjojen hankkiminen alkoi alkusyksyllä 2013, ja niitä on mahdollista lainata kotoa käsin kirjastokortin ja pin-koodin avulla.

2.1 Pääkirjasto

Pääkirjasto sijaitsee kaupungin keskustassa osoitteessa Alvar Aallon katu 14. Kokoelma tulee jakautumaan kahteen rakennukseen, Apilaan ja Aallon kirjastoon, kun jälkimmäisen remontti valmistuu. Pääkirjastoon pyritään saamaan mahdollisimman laaja ja eri alat kattava kokoelma. Pääkirjasto ylläpitää maakuntakokoelmaa, johon kootaan Etelä-Pohjanmaata koskevaa henkilöihin, historiaan, rakennuksiin, luontoon, elinkeinoelämään, koulutukseen, kulttuuriin, kansanperinteeseen tai yhteisöihin liittyvää sekä sen alueella elävien tai eläneiden henkilöiden tuottamaa taiteellista aineistoa. Tarkemmat valintaperiaatteet maakuntakokoelman aineistolle löytyvät osoitteesta <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/.maakuntakokoelma.html/30510.pdf>.

2.2 Hyllykallion kirjasto

Hyllykallion kirjasto sijaitsee muutaman kilometrin päässä Seinäjoen keskustasta osoitteessa Opintie 1. Kirjaston lähellä on kaksi koulua ja päiväkotia. Samassa rakennuksessa on Hyllykallion seurakuntakoti, neuvola ja hammashoitola. Kirjasto tullaan valtuuston päätöksellä lakkauttamaan vuoden 2014 alusta, joten sen kokoelmapoliittisia periaatteita ei ole enää kirjattu tähän.

2.3 Nurmon kirjasto

Nurmon kirjasto sijaitsee Nurmo-talon ja koulukeskuksen tuntumassa Nurmon keskustassa osoitteessa Nurmontie 20. Alueella asuu paljon lapsia ja nuoria, ja kirjaston vieressä on sekä ylä- että alakoulut ja lukio. Tämän vuoksi kirjaston painopistealueena ovat lasten ja nuorten aineistot. Näiden lisäksi on panostettu musiikki- ja DVD -kokoelmiin.

Nurmon kirjasto kerää kotiseutukokoelmaan entisen Nurmon kunnan alueeseen liittyvää materiaalia. Tarkemmat valintaperiaatteet ovat osoitteessa <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/.maakuntakokoelma.html/30510.pdf>

2.4 Peräseinäjoen kirjasto

Peräseinäjoen kirjasto sijaitsee palvelutoimiston vieressä osoitteessa Keikulinkuja 2. Peräseinäjoella sijaitsi aiemmin Siirtolaisuusinstituutti, jonka vuoksi siirtolaisuus on edelleen yhtenä kokoelman painopistealueena. Muita kokoelman painotuksia ovat historia ja elämäkerrat, lemmikkieläimet sekä entisöinti. Nämä painotukset perustuvat kysyntään.

Peräseinäjoen kirjasto kerää kotiseutukokoelmaan entisen Peräseinäjoen kunnan alueeseen liittyvää materiaalia. Tarkemmat valintaperiaatteet ovat osoitteessa <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/.maakuntakokoelma.html/30510.pdf>

2.5 Ylistaron kirjasto

Ylistaron kirjasto sijaitsee Ylistaron keskustassa osoitteessa Matinpäälöntie 1. Ylistarossa on vireä elokuvateatteri ja elokuvafestivaalit, joten kirjaston painopistealueita ovat elokuvamusiikki, vanhat kotimaiset elokuvat sekä kotimaiset ja ulkomaiset klassikot 1930–1960-luvuilta.

Ylistaron kirjasto kerää kotiseutukokoelmaan entisen Ylistaron kunnan alueeseen liittyvää materiaalia. Tarkemmat valintaperiaatteet ovat osoitteessa <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/.maakuntakokoelma.html/30510.pdf>

2.6 Kirjastoautot

Seinäjoella on kaksi kirjastoautoa, joilla on yhteensä noin 160 pysäkkiä. Kirjastoautoilla on varasto pääkirjastolla. Autot käyvät paljon päiväkotien ja koulujen pihoilla, joten niiden hankinnan painopiste on pienten lasten ja alakouluikäisten aineistoissa.

2.7 Keski-Nurmon kombikirjasto

Keski-Nurmon kombikirjasto sijaitsee koulun ja päiväkodin kanssa samassa rakennuksessa osoitteessa Jöllöntie 29. Koulussa on luokat 1-6 ja oppilaita noin 150. Päiväkodissa on 63 kokopäiväpaikkaa ja lisäksi puolipäiväeskari. Päiväkoti ja koululuokat käyttävät kirjastoa itsenäisesti varsinaisten aukioloaikojen ulkopuolella. Kirjaston hankinta painottuu lasten aineistoihin.

2.8 Törnävän kirjasto

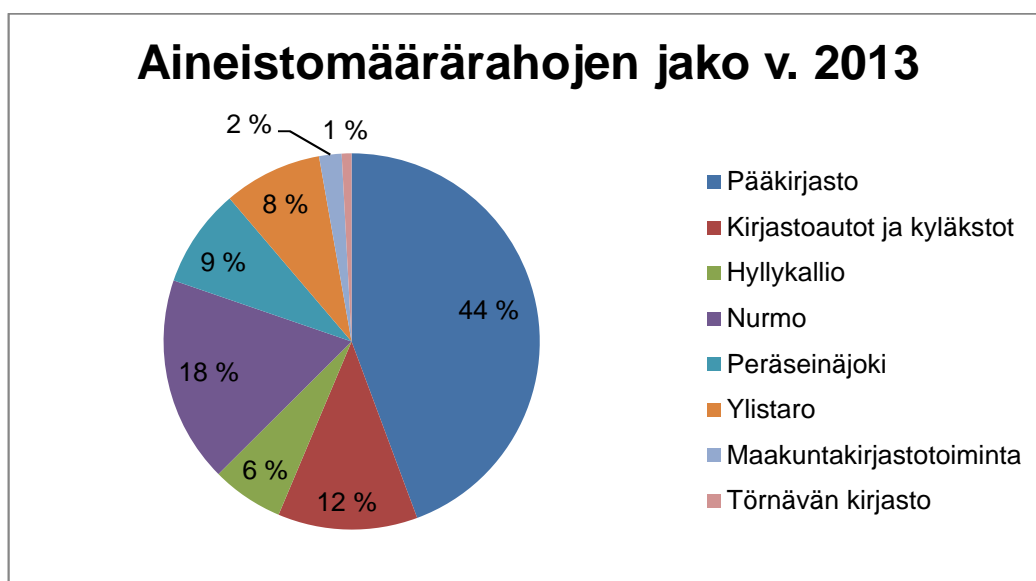
Törnävän kirjasto sijaitsee Törnävän sairaalan alueella osoitteessa Huhtalantie 53. Kirjasto on kaikille avoin. Tilat ja työntekijä tulevat Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin puolesta, kaupunginkirjasto hankkii aineiston musiikkia ja lehtiä lukuun ottamatta. Asiakkaina käy sairaalan potilaita ja henkilökuntaa, mutta myös sairaalan ulkopuolista väkeä. Lisäksi kirjastoa käyttävät Ruutipuiston koulu ja Tenavakoti.

3 PALVELTAVAT ASIAKKAAT

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto on yleinen, kaikille avoin kirjasto. Kirjaston asiakkaita palvellaan paikan päällä kirjastossa, puhelimitse, sähköpostitse sekä chatissa. Kotikirjastopalvelu palvelee niitä, jotka eivät iän, sairauden tai vamman vuoksi pääse itse kirjastoon.

4 BUDJETTI

Seinäjoen kirjastotoimella oli vuonna 2013 käytettävissään aineistojen hankintaan 536 700 euroa. Alla olevasta kuviosta näkyy aineistomäärärahojen jako eri toimipisteiden kesken.

Kirjojen hankintaan oli käytettävissä 349 200 euroa, sanoma- ja aikakauslehtiin 70 900 euroa ja kirjastoaineiston (äänikirjat, kielikurssit, DVD-levyt, cd-levyt jne.) hankintaan 116 600 euroa. Seuraavasta kuviosta näkyy aineistomäärärahojen jakautuminen prosentteina.

Tämä kokoelmapolitiikka on laadittu olettaen, että aineistomäärärahat säilyvät vähintään nykyisellä tasolla. Mikäli suuria muutoksia tapahtuu, täytyy resurssien kohdentamista ja politiikan linjauksia miettiä uudelleen.

5 LAHJOITUKSET JA HANKINTAEHDOTUKSET

Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto ottaa vastaan kirjalahjoituksia, mutta varaa oikeuden päättää, mitä lahjoituksilla tehdään. Lahjoituksia otetaan kokoelmaan samoilla kriteereillä kuin aineistoa muutenkin hankitaan. Kaikkea lahjoitettua aineistoa ei välttämättä oteta kokoelmaan, vaan se saatetaan lahjoittaa edelleen tai myydä.

Kirjastolle voi ehdottaa hankittavaksi teosta täyttämällä kirjastossa hankintaehdotuslomakkeen, lähettämällä sähköpostia, kirjautumalla Seitti-verkkopalveluun osoitteessa <https://seitti.seinajoki.fi/web/arena/hankintaehdotus> tai internetissä osoitteessa <https://www.seinajoki.fi/kirjasto/form.php?questionnaire=491>. Hankintaehdotukset otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon kokoelmaa kehitettäessä ja samalla harkitaan, kannattaako toivottu teos ottaa omaan kokoelmaan vai tilata kaukolainaksi.

6 VALINTA, VARASTOINTI JA POISTAMINEN

Pääkirjastossa hankinta- ja luettelointipalvelut hoitaa kirjojen tilaamisen ja luetteloinnin. Musiikkipalvelut vastaa pääkirjaston musiikkiaineistojen tilaamisesta ja luetteloinnista. Aineistonvalintaa tekevät pääasiassa palvelupäälliköt, mutta joissakin tapauksissa myös kirjastovirkailijat. Lähikirjastoissa aineistonvalintaa tekevät kirjastonjohtajat, kirjastonhoitajat ja kirjastovirkailijat. Kokoelmatyötä tekee suurin osa kirjaston henkilökunnasta, mutta poisto- ja varastointipäätösten tekemistä on keskitetty. Vastuualueita on jaettu osastoittain sekä osastojen sisällä luokittain.

Aineistonvalinnan tavoitteena on saada aikaan mahdollisimman ajanmukainen, monipuolinen ja moniarvoinen kokoelma. Kokoelmaan pyritään saamaan erilaisia aineistomuotoja ja uusia otetaan kokoelmaan, kun niiden käyttämiseen tarvittavat laitteistot yleistyvät. Seuraava tällainen aineistomuoto ovat e-kirjat, joiden lainaaminen on jo aloitettu. Erityisryhmien tarpeet pyritään ottamaan huomioon hankkimalla selko- ja isotekstisiä kirjoja sekä äänikirjoja. Muut kuin suomenkieliset ja kielten opiskelijat pyritään ottamaan huomioon tilaamalla erikielisiä aineistoja. Ihmisoikeuksia loukkaavaan tai vähemmistöjä halventavaan aineistoon suhtaudutaan kielteisesti.

Valinnassa otetaan huomioon muiden toimipisteiden ja Seinäjoen korkeakoulu-kirjaston sekä valtakunnallisen kirjastoverkon palvelumahdollisuudet. Nykyään materiaalia on paljon saatavilla myös verkkoaineistona, ja se otetaan myös huomioon hankintapäätöksiä tehtäessä.

Varastoinnin ja poistojen tavoitteena on, että avokokoelmassa on eri alojen tarpeeseen nähden sopiva määrä ajantasaista ja hyväkuntoista aineistoa. Kirjaston merkitys kulttuuriperinnön säilyttäjänä otetaan huomioon, mutta samalla arvioidaan, milloin aineisto on syytä säilyttää omassa kokoelmassa ja milloin voi hyödyntää Varastokirjaston ja muun kirjastoverkon palveluja. Pyrkimyksenä on pitää vuosittaiset hankinta- ja poistomäärät keskenään samansuuruisina.

Varastoon siirretään sellaista aineistoa, jota ei ole enää tarpeen pitää avokoelmassa, mutta joka halutaan vielä säilyttää. Varastoinnista päätettäessä otetaan huomioon Varastokirjaston ja muun kirjastoverkon palvelut. Seinäjoen kaupunginkirjaston toimipisteiden välillä kulkevat kuljetukset ja asiakkaille ilmainen aineiston varaaminen mahdollistavat sen, että yhtä teosta ei ole pakko varastoida useassa toimipisteessä. Varastoitava aineisto pyritään sijoittamaan joko pääkirjastoon tai Peräseinäjoen kirjastoon. Pääkirjastossa kirjastoautopalveluilla on oma varastonsa, mutta se toimii kirjastoautoille täydennysvarastona eikä välttämättä vähemmän käytetyn aineiston sijoituspaikkana. Se on siis osa kirjastoautojen aktiivista kokoelmaa, jonka sisältö elää.

Kokoelmasta poistetaan aineistoa, joka on kadonnut, vahingoittunut, huonokuntoinen, vanhentunut, vähän kysytty tai muuten tarpeeton. Kirjaston aineisto on olemassa asiakasta, ei kirjaston hyllyssä säilyttämistä varten. Yli viisi vuotta vanhalla ja viimeisen kahden vuoden aikana 0-1 kertaa lainassa olleella tietokirjalla tulee olla hyvä peruste kokoelmassa säilymiselle. Palauttamatta jäänyt aineisto poistetaan kahden vuoden kuluttua eräpäivästä ja kadonnut aineisto vuoden kuluttua siitä, kun se on merkitty kadonneeksi.

Kyyti-kirjastojen kokoelmat eläviksi –raportissa listataan hyviä ja huonoja syitä olla poistamatta aineistoa. Hyviä syitä: teosta lainataan paljon esim. kausiluontoisesti, teos on klassikko ja kuuluu esim. merkittävien kaunokirjallisten teosten listaan, tai teoksella on kotiseutukokoelmallista merkitystä. Huonoja syitä olla poistamatta: aineisto on vielä hyväkuntoista, aineisto on ollut kallis, ”miksi poistaa jos kerran tilaa on”, ”joku vielä joskus saattaa kysyä tätä”, aineisto on huomattavan vanhaa, kirjaston viimeinen kappale. Harkintaa pitää kuitenkin käyttää eikä tietenkään kaikkea hyväkuntoista tai kallista kannata poistaa, vaan tueksi tarvitaan muitakin kriteerejä. Esimerkiksi jokin internetistäkin löytyvä raportti voi olla hyväkuntoinen, mutta sillä ei ole kysyntää, jolloin se voidaan poistaa, mutta hyväkuntoinen kysytty kirja säilytetään, tai jonkin kaunokirjallisen teoksen kirjaston viimeinen kappale voi olla perusteltua säilyttää, mutta viimeinen jo vanhentunut matkaopas taas on syytä poistaa.

Poistettaessa aineistoa kokoelmasta tarkistetaan, onko teosta Varastokirjastossa, ja lähetetään se sinne, ellei ole. Muu poistettu aineisto myydään tai laitetaan paperinkeräykseen. Asiakkaat eivät voi varata poistokirjoja itselleen ostettavaksi etukäteen. Kirjasto voi myös lahjoittaa aineistoa muille kaupungin toimijoille tai yleishyödyllisille yhteisöille. Lähikirjastot voivat tilanteen mukaan lähettää omista kokoelmistaan poistamansa kaunokirjallisuuden vertailua ja mahdollista vaihtoa varten pääkirjastoon. Jos lähikirjastossa ollaan poistamassa jonkin kaunokirjallisen teoksen viimeistä nidettä, sen säilyttämisestä pääkirjaston varastossa voi vielä neuvotella aikuisten palveluiden palvelupäällikön tai lasten palveluiden palvelupäällikön kanssa.

Alla käydään läpi tarkempia periaatteita ryhmistä kaunokirjallisuus, tietokirjallisuus, lasten aineistot, nuorten aineistot, videot, DVD:t, Blu-ray-levyt ja pelit, musiikkiaineistot, äänikirjat, e-aineistot ja lehdet.

6.1 Kaunokirjallisuus

6.1.1. Pääkirjasto

Pääkirjastoon hankitaan monipuolisesti sekä ulko- että kotimaista kaunokirjallisuutta eri genreistä. Teoksia hankitaan pääsääntöisesti 1-4 kpl/nimeke, mutta jos teoksen tiedetään olevan kysytty, sitä saatetaan hankkia vieläkin useampia kappaleita. Varausten määriä seurataan ja tarvittaessa hankitaan lisäkappaleita. Suosittujen kirjojen kysyntää pyritään tasaamaan myös hankkimalla pikalainakappaleita, joiden laina-aika on kaksi viikkoa ja joita ei voi uusia tai varata. Pääkirjastoon pyritään hankkimaan myös vähälevikkisempää kirjallisuutta. Eteläpohjalaisten kirjailijoiden teoksia hankitaan myös kotiseutukokoelmaan. Omakustanteista hankitaan lähinnä eteläpohjalaisten kirjoittajien teoksia.

Ruotsinkielisen kaunokirjallisuuden osalta hankitaan pääsääntöisesti sellaisia teoksia, joiden alkukieli on ruotsi. Myös suomalaisten ja muiden pohjoismaisten kirjailijoiden ruotsiksi kirjoittamia/käännettyjä teoksia hankitaan.

Vieraskielistä kaunokirjallisuutta pyritään hankkimaan suurilta kielialueilta (englanti, saksa, ranska, venäjä, espanja). Hankinnassa pyritään ottamaan huomioon kirjaston alueella asuvien vieraskielisten tarpeet ja eri kielten kysyntä. Koelmaa voidaan täydentää tilaamalla harvinaisempien kielten kirjoja Helsingistä monikielisestä kirjastosta. Mahdollisuuksien mukaan hankitaan kotimaisten kirjailijoiden teosten käännökset. Suurten kielialueiden klassikkoja sekä harvinaisten kielten muitakin kirjoja varastoidaan.

Kaunokirjallisuutta varastoitaessa ja poistettaessa teosta arvioidaan eri näkökulmista. Huomioon otetaan teoksen kysyntä, kunto, kirjallinen arvo ja kappalemäärä sekä pääkirjastossa että lähikirjastoissa. Varastoon siirretään teoksia, joita ei enää kysytä kovin paljon, mutta joilla on kirjallista arvoa tai joiden säilyttämiselle on jokin muu hyvä syy. Teoksia varastoidaan päänsääntöisesti yksi nide/nimeke, mutta poikkeuksia voidaan tehdä oman maakunnan kirjailijoiden, klassikkoteosten tai muuten suosittujen (esim. koululaisten tarvitsemien) teosten kohdalla. Myös erilaisia kuvitus- tai käännösversioita voidaan tarpeen mukaan varastoida. Jos kirjasarja päätetään varastoida, pyritään se varastoimaan täydellisenä. Huonokuntoisia teoksia, vaikka kysytyjäkin, ei varastoida.

6.1.2 Nurmon kirjasto

Nurmon kirjastoon hankitaan monipuolisesti sekä ulko- että kotimaista kaunokirjallisuutta eri genreistä. Jos teoksen tiedetään olevan kysytty, sitä hankitaan useampia kappaleita. Suosittujen kirjojen kysyntää pyritään tasaamaan myös hankkimalla pikalainakappaleita, joiden laina-aika on kaksi viikkoa ja joita ei voi uusia tai varata. Nurmon kotiseutukokoelmaan hankitaan nurmolaisten kirjailijoiden teoksia. Muuta kuin suomenkielistä kirjallisuutta hankitaan lähinnä ruotsin- ja englanninkielisenä.

Nurmon kirjaston varastoa ei enää kasvateta, joten kirja joko poistetaan tai annetaan olla avokokoelmassa. Kaunokirjallisuutta poistettaessa teosta arvioidaan eri näkökulmista. Huomioon otetaan teoksen kysyntä, kunto, kirjallinen arvo ja kappalemäärä sekä pääkirjastossa että lähikirjastoissa. Kirja poistetaan, jos sitä

ei ole lainattu muutama vuoteen ollenkaan tai jos sitä on lainattu hyvin vähäisiä määriä yhteensä. Vähän lainatuista poistetaan kaksoiskappaleet.

6.1.3 Peräseinäjoen kirjasto

Peräseinäjoen kirjastoon hankitaan lähes kaikki kotimaiset ja ulkomaiset suomenkieliset romaanit isoimmilta kustantajilta. Valikoivammin suhtaudutaan pieniin kustantajiin ja omakustanteisiin. Kirjan kysyntää muissa kirjastoissa saateen myös seurata ennen hankintapäätöksen tekemistä. Kirjoja hankitaan yksi kpl/nimeke, suosituimmista myös pikalainakappale (laina-aika kaksi viikkoa), jota ei voi varata tai uusia. Suomenkielisen kaunokirjallisuuden lisäksi hankitaan jonkin verran ruotsin- ja englanninkielisiä teoksia.

Kaunokirjallisuutta varastoitaessa ja poistettaessa teosta arvioidaan eri näkökulmista. Huomioon otetaan teoksen kysyntä, kunto, kirjallinen arvo ja kappalemäärä sekä pääkirjastossa että lähikirjastoissa. Varastoon siirretään teoksia, joita ei enää kysytä kovin paljon, mutta joilla on kirjallista arvoa tai joiden säilyttämiselle on jokin muu hyvä syy. Erilaisia kuvitus- ja käännösversioita voidaan varastoida tarpeen mukaan. Kotimaisia ja ulkomaisia klassikkoteoksia varastoidaan pääsääntöisesti yksi kpl/nimeke. Ulkomaista viihdekirjallisuutta varastoidaan valikoiden. Suomalaista uskonnollista kaunokirjallisuutta varastoidaan. Myös romaanit vuosilta 1910–1950 on varastoitu.

6.1.4 Ylistaron kirjasto

Kirjastoon hankitaan kotimaista ja ulkomaista kaunokirjallisuutta valikoiden, arvioidun kysynnän perusteella. Pääsääntöisesti hankitaan yksi teos/nimeke, mutta erittäin harkiten saatetaan hankkia myös pikalainakappale suosituista kirjoista (laina-aika kaksi viikkoa, ei voi varata tai uusia). Paikallisten kirjailijoiden teokset hankitaan, myös omakustanteet. Suomenkielisten lisäksi kirjastoon hankitaan kaunokirjallisuutta pääasiassa englannin, ruotsin ja saksan kielillä. Hankinnassa

pyritään kuitenkin ottamaan huomioon kirjaston alueella asuvien vieraskielisten tarpeet ja eri kielten kysyntä.

Ylistaron kirjaston varastoa ollaan pienentämässä, joten varastointia tehdään erittäin harkiten. Varastoon on siirretty klassikoita ja teoksia, joilla ajatellaan olevan kysyntää myöhemminkin. Pitkistä kirjasarjoista varastoon on siirretty tilanpuutteen vuoksi sarjan loppuosia. Huomioon otetaan kuljetuksen kautta muista Seinäjoen kirjastoista tai Varastokirjastosta saatavat aineistot.

Kaunokirjallisuutta poistettaessa teosta arvioidaan eri näkökulmista. Huomioon otetaan teoksen kysyntä, kunto, kirjallinen arvo ja kappalemäärä sekä pääkirjastossa että lähikirjastoissa. Kaunokirjallisuutta poistetaan huonon kunnon tai vähäisen kysynnän perusteella. Myös kaksoiskappaleita poistetaan.

6.1.5 Kirjastoautot

Kirjastoautoihin hankitaan kaunokirjallisuutta eri genreistä, mutta varsinkin jännitys- ja sotakirjoja, koska ne ovat suosittuja. Muutenkin hankitaan etukäteen kysytyiksi tiedettyjä tai mediassa esillä olleita teoksia. Molempiin autoihin hankitaan yleensä yhdet kappaleet, mutta suosituimmista saatetaan hankkia myös yksi pikalainakappale (laina-aika kaksi viikkoa, ei voi varata tai uusia). Vieraskielistä kaunokirjallisuutta ei hankita, vaan hyödynnetään pääkirjaston kokoelmaa, jos kysyntää tulee.

Kirjastoautoilla on varasto pääkirjastolla, mutta se on lähinnä täydennysvarasto, joten varastointi tapahtuu eri kriteereillä kuin kiinteissä toimipisteissä. Kirjastoautojen aineisto vaihtuu koko ajan, ja uuden tai ajankohtaisen aineiston tilalta täytyy siirtää jotain muuta vähemmän käytettyä pois, koska tilaa on vähän.

Kaunokirjallisuutta poistetaan huonon kunnon tai vähäisen lainauksen perusteella. Poistoja harkittaessa otetaan huomioon varsinkin pääkirjaston kokoelmat.

6.1.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Keski-Nurmon kombikirjasto keskittyy lasten aineistoihin, mutta sinne hankitaan harkiten myös aikuisten kaunokirjallisuutta. Pääasiassa hankitaan etukäteen suosituiksi tiedettyjä kotimaisia ja ulkomaisia romaaneja. Varsinaista varastoa ei Keski-Nurmossa ole. Kirjasto on melko uusi, joten poistoja ei ole vielä paljon tehty, mutta jatkossa poistettavia kirjoja voidaan siirtää kirjastoautojen käyttöön.

6.1.7 Törnävän kirjasto

Törnävän kirjastoon hankitaan isoilta kustantajilta suosituksi tiedettyä kotimaista ja ulkomaista suomenkielistä kaunokirjallisuutta yksi kpl/nimeke. Dekkarit ja kevyempi kirjallisuus ovat kysytyjä, ja niiden hankinnan lisäksi tilataan mielenterveyteen liittyviä romaaneja. Omakustanteita ei hankita, ellei niissä käsitellä mielenterveyttä. Kirjastolla ei ole varastoa. Poistokriteerinä on lähinnä vähäinen lainaus, jolloin teos voidaan poistaa tai tuoda pääkirjastoon vertailtavaksi.

6.2 Tietokirjallisuus

6.2.1 Pääkirjasto

Pääkirjastoon hankitaan suomenkielistä tietokirjallisuutta laajasti ja monipuolisesti 1-2 kpl/nimeke. Muunkielistä aineistoa (pääasiassa ruotsi ja englanti) hankitaan muiden kuin suomenkielisten käyttöön sekä siinä tapauksessa, ettei suomenkielistä aineistoa ole tarpeeksi saatavilla. Hankinnassa otetaan huomioon Seinäjoen korkeakoulukirjaston kanssa sovitut painopistealueet (Liite 1).

Peruskoulun jälkeiseen koulutukseen liittyviä kurssi- ja oppikirjoja pyritään hankkimaan monipuolisesti. Peruskoulukirjoja ei hankita. Lukion oppikirjoja varastoidaan näytteenomaisesti yksi sarja/vuosikymmen/oppiaine.

Poisto- ja varastointipäätöksiä tehtäessä arvioidaan aina teoksen kysyntä, kunto, tietojen ajantasaisuus, tiedon laatu (hitaasti/nopeasti vanhenevaa tietoa) ja saatavilla oleva uudempi tieto. Pääkirjastossa varastoidaan suomenkielisiä tietokirjoja yksi kpl/nimeke, jos se on merkittävä tai kysytty (esim. kriittisesti valiten tenttikirjojen edelliset painokset, klassikot). Moniosaiset teossarjat pyritään varastoimaan kokonaisina. Etelä-Pohjanmaata käsitteleviä teoksia voidaan varastoida useampia kappaleita. Asiatiedoiltaan vanhentunutta kirjallisuutta ei varastoida, lukuun ottamatta kulttuurihistoriallisesti arvokkaita, omaa aikaansa luonnehtivia tai tieteen ja tekniikan kehitystä valaisevia teoksia. Internetissä saatavilla olevia raportteja ja muita julkaisuja ei varastoida, elleivät ne koske omaa maakuntaa.

Käsikirjakappaleiksi hankitaan hakuteoksia, tilastoja, bibliografioita, eri alojen perusteoksia, oman alueen karttoja sekä viranomaistiedonlähteitä. Uuden painoksen tullessa edellinen siirretään joko varastoon tai avokokoelmaan. Kokoelmaa käydään läpi ja tarvittaessa kirjoja siirretään lainattavaksi tai poistetaan.

6.2.2 Nurmon kirjasto

Nurmon kirjastoon hankitaan pääasiassa yleistajuista suomenkielistä tietokirjallisuutta. Isoimpien kustantajien listoista tilataan lähes kaikki tarjottu tietokirjallisuus. Peruskoulukirjoja ei hankita, mutta lukiossa käytössä olevia kirjoja hankitaan jonkin verran.

Poistopäätöksiä tehtäessä arvioidaan aina teoksen kysyntä, kunto, tietojen ajantasaisuus, tiedon laatu (hitaasti/nopeasti vanhenevaa tietoa) ja saatavilla oleva uudempi tieto. Nurmon varastoa ei enää kasvateta, joten yleensä kirja joko säilyy avokokoelmassa, tai se poistetaan.

6.2.3 Peräseinäjoen kirjasto

Peräseinäjoen kirjastoon hankitaan pääasiassa yleistajuista suomenkielistä tietokirjallisuutta eri aloilta yksi kpl/nimeke. Painotettuja aiheita ovat sosiaalipoliitikka, kasvatustiede, lääketiede, entisöinti, Suomen historia, elämäkerrat, aseet sekä lemmikkieläimet. Yhtenä hankintakriteerinä on hinta, kalliimpien teosten hankinnassa luotetaan pääkirjaston kokoelmiin. Peruskoulukirjoja ei hankita, mutta lukiossa käytössä olevia kirjoja hankitaan jonkin verran.

Poisto- ja varastointipäätöksiä tehtäessä arvioidaan aina teoksen kysyntä, kunto, tietojen ajantasaisuus, tiedon laatu (hitaasti/nopeasti vanhenevaa tietoa) ja saatavilla oleva uudempi tieto.

Käsikirjaston kokoelmaa ei juurikaan enää kasvateta, vaan aineisto pyritään sijoittamaan avokokoelmaan.

6.2.4 Ylistaron kirjasto

Ylistaron kirjaston kokoelmaan hankitaan harkiten yleistajuista suomenkielistä tietokirjallisuutta yksi kpl/nimeke. Kädentaitokirjoja kysytään paljon, joten niiden hankintaa painotetaan. Peruskoulun tai lukion oppikirjoja ei hankita. Ammattikoulujen, avoimen yliopiston tms. kurssikirjoja voidaan hankkia kysynnän mukaan. Käsikirjaston kokoelmaan ei enää hankita lisää kirjoja.

Koska varaston kokoa ei enää kasvateta, vaan pikemminkin pienennetään, varastointia tehdään harkiten. Varastoon voidaan siirtää teoksia, joilla arvellaan olevan kysyntää vielä myöhemmin. Myös tenttikirjojen edellisiä painoksia voidaan varastoida.

Tietokirjallisuutta poistetaan vanhentuneena tai huonokuntoisena ja kun kysyntä on vähäistä. Vanhempia teoksia saatetaan poistaa, jos saatavilla on uudempaa tietoa aiheesta.

6.2.5 Kirjastoautot

Kirjastoautoihin hankitaan yleistajuista suomenkielistä tietokirjallisuutta pääsääntöisesti yksi kpl/auto. Hankinnasta vastaava on paljon asiakaspalvelussa, joten hän tuntee asiakaskunnan tarpeet, ja hankinnassa on mahdollista ottaa huomioon, minkälaisista kirjoista asiakkaat ovat kiinnostuneet. Mm. metsästys, kalastus ja muistelmat ovat kysytyjä aiheita. Oppikirjoja kirjastoautoihin ei hankita. Hankinnassa pyritään vastaamaan kysyntään, ei niinkään kattavan kokoelman luomiseen.

Kirjastoautoilla on varasto pääkirjastolla, mutta se on lähinnä täydennysvarasto, joten varastointi tapahtuu eri kriteereillä kuin kiinteissä toimipisteissä. Kirjastoautojen aineisto vaihtuu koko ajan, ja uuden tai ajankohtaisen aineiston tilalta täytyy siirtää jotain muuta pois, koska tilaa on vähän. Varastosta saatetaan siirtää autoon aineistoa esim. vuodenajan mukaan. Myös ajankohtaiseksi tulleita aiheita/kirjailijoita seurataan ja sen perusteella varastosta saatetaan nostaa teoksia autojen kokoelmaan. Pitkän aikaa hyllyssä seisoneita siirretään vastavasti varastoon.

6.2.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Keski-Nurmon kombikirjastoon hankitaan aikuisten tietoteoksia erittäin harkiten, lähinnä muistelmatyypistä kirjallisuutta. Varsinaista varastoa kirjastossa ei ole ja poistoja ei ole vielä ollut tarpeen paljon tehdä, koska kirjasto on aika uusi. Vanhentunutta ja huonokuntoista kirjallisuutta voidaan kuitenkin poistaa, ja vähän lainattua siirtää kirjastoautopalveluiden käyttöön.

6.2.7 Törnävän kirjasto

Törnävän kirjastossa pyritään pitämään yllä peruskokoelmaa kaikista pääluokista. Kirjastoon hankitaan suomenkielistä, yleistajuista kirjallisuutta. Painopisteet vaihtelevat vuosittain. Elämäkerrat ja mielenterveyteen liittyvät kirjat ovat kysyt-

tyjä, joten niitä hankitaan. Aineistoa ei varastoida. Poistot tehdään pääasiassa sillä perusteella, että aineisto on vanhentunutta tai huonokuntoista. Vähäinen lainaus voi myös olla poistoperuste.

6.3 Lastenkirjat

6.3.1 Pääkirjasto

Lastenkirjoja hankittaessa pyritään luomaan hyvät edellytykset lasten lukuharrastukselle, kielelliselle kehitykselle, mielikuvituksen kehittämiseksi sekä tietopii-
rin laajentamiselle. Eri-ikäisille pyritään hankkimaan ikäkaudelle sopivaa aineis-
toa, joka on ajantasaista ja oikeakielistä. Hankintapäätöstä tehtäessä otetaan
huomioon myös kirjan fyysiset ominaisuudet, kuten sidos, fontit, kuvat ja ulko-
asu. Kotimaisuus on etusijalla, ja kaikki kotimaiset ja pohjoismaiset tarjolla ole-
vat suomenkieliset kirjat hankitaan. Kuvakirjoja hankitaan 4-6 kpl ja kertomakir-
jallisuutta yleensä kaksi kpl, mutta suosituimpia 4-5 kpl. Hankintamäärissä ote-
taan huomioon Lukuseikkailun (esikoululaisten ja alakoululaisten lukudiplomi)
kirjalistoilla olevat kirjat. Eteläpohjalaisia omakustanteita hankitaan 1-2 kpl.
Isoimmista kieliryhmistä hankitaan myös vieraskielistä aineistoa huomioon otta-
en asiakkaiden toiveet. Aineistoa hankitaan monipuolisesti, mutta syrjivään tai
rasistiseen aineistoon suhtaudutaan kielteisesti. Lelu- ja tarrakirjoja ei hankita.

Lapsille suunnattuja tietokirjoja pyritään hankkimaan kaikilta aloilta, yleensä 1-2
kpl, suosituimpia (esim. historiaan ja lemmikkeihin liittyvät kirjat) jopa neljä kpl.
Huomioon otetaan jo olemassa oleva kokoelma. Tietokirjoissa kiinnitetään eri-
tyistä huomiota sisällön paikkansapitävyyteen, ja kotimaiset kirjat ovat etusijalla.
Oppikirjoja ei hankita. Lapsille suunnatun kirjallisuuden lisäksi hankitaan van-
hemmille ja kasvattajille suunnattua aineistoa (esim. lukukasvatus, mediakasva-
tus, taidekasvatus) sekä lastenkirjallisuuden tutkimukseen liittyvää aineistoa.
Erytisaineistoista (selkoaineistot, koskettelukirjat, viittomakieliset jne.) hanki-
taan kaikki tarjolla oleva.

Kotimaista ja pohjoismaista lasten kaunokirjallisuutta pyritään varastoimaan.
Lisäksi varastoidaan klassikoita ja pienempien kirjamaiden teoksia. Kaupungis-

sa on oppilaitos, jossa opetetaan lastenkirjastotyötä, joten vanhempaa ja harvinaisempaakin materiaalia täytyy olla saatavilla. Huonokuntoista kirjallisuutta ei kuitenkaan varastoida. Lasten tietokirjoja varastoidaan harkiten ja painotetaan suomalaisia.

Kirja voidaan poistaa, jos se on huonokuntoinen, vähän lainattu (kaksoiskappaleiden poisto) tai sen tiedot ovat vanhentuneet. Huomioon otetaan kuitenkin kulttuuriperinnön säilyttämisen näkökulma.

6.3.2 Nurmon kirjasto

Suurimmilta kustantajilta tilataan lähes kaikki tarjotut kaunokirjat, mutta omakustanteita hankitaan valikoivasti. Tavallisesti kirjoja tilataan kaksi kpl/nimeke, mutta suosituimpia ja lukudiplomikirjoja hankitaan 5-6 kappaletta/nimeke. Lasten tietokirjoja ei ole kokoelmassa erikseen, vaan ne on sijoitettu kuvakirjojen joukkoon.

Lastenkirjoja ei varastoida, paitsi kausiluonteisesti (esim. joulukirjat). Likaiset ja resuiset kirjat poistetaan.

6.3.3 Peräseinäjoen kirjasto

Lastenkirjoista hankitaan lähes kaikki suomenkieliset suurimmilta kustantajilta (pääsääntöisesti yksi kpl/nimeke). Lelukirjoja ei kuitenkaan hankita. Pienemmiltä kustantajilta hankitaan valikoiden. Tietokirjoja hankitaan valikoiden, mutta otetaan huomioon kaikki luokat. Valinnassa otetaan huomioon myös muiden kirjastojen hankinnat. Suurilta kustantajilta hankitaan lähes kaikki tarjolla olevat lemmikkieläinkirjat.

Varastoon siirretään kotimaista ja klassikoksi muodostunutta ulkomaista kaunokirjallisuutta. Tietokirjallisuutta varastoidaan erittäin harkiten. Poistoja tehdään huonon kunnon tai vähäisen kysynnän perusteella.

6.3.4 Ylistaron kirjasto

Ylistaron kirjastoon hankitaan lähes kaikki suomenkielinen lasten kaunokirjallisuus, lukuun ottamatta lelu- ja tarrakirjoja. Suosituimpia voidaan hankkia 2-3 kappaletta, muita pääsääntöisesti yksi kappale. Vieraskielisiä kuvakirjoja hankitaan asiakaskunnan mukaan. Lasten tietokirjoja hankitaan harkiten yksi kpl/nimeke, ensisijaisesti kotimaisia.

Lastenkirjoja ei juurikaan enää varastoida, koska varastoa ollaan pienentämässä. Poistoja tehdään vähäisen kysynnän ja huonon kunnan perusteella.

6.3.5 Kirjastoautot

Kirjastoautot vierailevat usein päiväkotien ja koulujen pihoilla, joten niiden kokoelmiin hankitaan paljon kuvakirjoja ja lasten kirjoja (suosittuja 5-6, muita muutama kappale vähemmän). Myös lukudiplomikirjoihin panostetaan. Tietokirjallisuudesta hankitaan sekä lapsille suoraan suunnattua kirjallisuutta että aikuisten kirjallisuutta, joka käy myös lapselle (esim. traktorikirjat, autokirjat). Lelu- ja tarrakirjoja kirjastoautoihin ei hankita.

Kirjastoautoilla on varasto pääkirjastolla, mutta se on lähinnä täydennysvarasto, joten varastointi tapahtuu eri kriteereillä kuin kiinteissä toimipisteissä. Kirjastoautojen aineisto vaihtuu koko ajan, ja uuden tai ajankohtaisen aineiston tilalta täytyy siirtää jotain muuta pois, koska tilaa on vähän. Varastosta saatetaan siirtää autoon aineistoa esim. vuodenajan mukaan. Pitemmän aikaa hyllyssä seisoneita siirretään vastaavasti varastoon. Poistoja tehdään huonon kunnan, vähäisen kysynnän tai vanhentuneen tiedon perusteella.

6.3.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Keski-Nurmoon hankitaan kuvakirjoja ja lastenkirjoja 1-2 kpl/nimeke. Päiväkotikäisille ja koululaisille tarkoitettuja tietokirjoja hankitaan harkiten. Lasten kirjoja ei varastoida. Vanhentunutta ja huonokuntoista kirjallisuutta poistetaan.

6.3.7 Törnävän kirjasto

Törnävän kirjastoon hankitaan pääasiassa suomalaisia, suosituiksi tiedettyjä lastenkirjoja yksi kpl/nimeke. Tietokirjoja hankintaan lapsia kiinnostavista aiheista (esim. avaruus, eläimet, dinosaurukset), myös koulussa käytettäväksi. Törnävän kirjastoon hankitaan myös lapsen sairauteen ja mielenterveyteen liittyvää kirjallisuutta.

Varastoa kirjastossa ei ole. Poistot tehdään huonon kunnon, vanhentuneen tai vanhanaikaisen sisällön tai vähäisen lainauksen perusteella.

6.4 Nuortenkirjat

6.4.1 Pääkirjasto

Nuortenkirjoja hankittaessa pyritään luomaan hyvät edellytykset nuorten lukuharrastukselle, kielelliselle kehitykselle sekä tietopiirin laajentamiselle. Pääkirjastoon hankitaan kaikki suomenkielinen kotimainen ja pohjoismainen nuorten kaunokirjallisuus. Lisäksi hankitaan muuta ulkomaista kaunokirjallisuutta valikoiden, painotuksena ne maat, joista julkaistaan vähän suomenkielistä kaunokirjallisuutta nuorille. Kirjoja hankitaan yleensä kaksi kpl/nimeke, suosituimpia 3-4 kpl. Ala- ja yläkouluille hankitaan koulusarjoja lainattavaksi. Myös koululaisten lukulistoilla olevia klassikoita pyritään hankkimaan useampia kappaleita. Kaikki saatavilla olevat nuorille suunnatut runokirjat hankitaan. Vieraskielistä kaunokirjallisuutta hankitaan isoimmista kieliryhmistä, asiakkaiden toiveet huomioon ottaen.

Tietokirjoja hankitaan harkiten. Painotuksina ovat arjen käyttötieto, aikuiseksi kasvaminen, muoti, harrastukset ja itseilmaisuus.

Kotimaista ja pohjoismaista nuorten kaunokirjallisuutta pyritään varastoimaan. Lisäksi varastoidaan klassikoita ja pienempien kirjamaiden teoksia. Kaupungissa on oppilaitos, jossa opetetaan nuortenkirjastotyötä, joten vanhempaa ja harvinaisempaakin materiaalia täytyy olla saatavilla. Huonokuntoista kirjallisuutta ei kuitenkaan varastoida. Nuorten tietokirjoja varastoidaan harkiten ja painotetaan suomalaisia.

Kirja voidaan poistaa jos se on huonokuntoinen, vähän lainattu (kaksoiskappaleiden poisto) tai sen tiedot ovat vanhentuneet. Huomioon otetaan kuitenkin kulttuuriperinnön säilyttämisen näkökulma.

6.4.2 Nurmon kirjasto

Nurmon kirjastoon hankitaan suosituimpia kaunokirjoja kaksi kpl/nimeke, muita yksi kappale. Pitkistä sarjakuvasarjoista täydennetään lähinnä vanhoja sarjoja, tilanpuutteen takia ei aloiteta uusien sarjojen hankkimista kovin usein. Kaikki saatavilla olevat kotimaiset nuorten runokirjat hankitaan.

Nuorten tietokirjoista hankitaan kaikki tarjotut suomenkieliset. Jossain tapauksessa nuortenosastolle voidaan tilata myös aikuisten kirjoja, esimerkiksi kasvioppaita tai nuoria kiinnostavia elämäkertoja.

Varastossa on tällä hetkellä jonkin verran nuortenkirjoja, mutta uusia ei enää varastoida. Huonokuntoisia kirjoja sekä vähän lainattuja tai vanhentuneita kirjoja poistetaan.

6.4.3 Peräseinäjoen kirjasto

Lähes kaikki suomenkieliset nuortenromaanit hankitaan suurimmilta kustantajilta (yksi kpl/nimeke). Pienempien kustantajien ja omakustanteiden osalta hankintaa tehdään valikoiden. Tietokirjoja hankitaan valikoiden, mutta otetaan huomioon kaikki luokat. Valinnassa otetaan huomioon myös muiden kirjastojen

hankinnat. Suurilta kustantajilta hankitaan lähes kaikki tarjolla olevat lemmikkieläinkirjat.

Nuorten kirjoista varastoidaan lähinnä kotimaista kirjallisuutta ja ulkomaisia klassikoita. Poistoja tehdään huonon kunnon tai vähäisen kysynnän perusteella. Nuorten tietokirjoja varastoidaan erittäin harkiten.

6.4.4 Ylistaron kirjasto

Ylistaron kirjastoon pyritään hankkimaan kaikkia suomalaisia nuorten kirjoja yksi kappale ja lisäksi valikoiden ulkomaisia. Kirjoja hankitaan myös kysynnän perusteella. Pitkiä sarjoja hankitaan harkiten tilanpuutteen vuoksi. Nuorten tietokirjoja tilataan harkiten, mutta esim. lemmikkieläin- ja hevostietokirjoja hankitaan, koska niillä on kysyntää.

Nuorten kirjoja ei juuri varastoida muuten kuin tilanpuutteen vuoksi, koska varastoa ollaan pienentämässä. Huonokuntoisia ja vähän kysytyjä kirjoja sekä ulkoasultaan tai sisällöltään vanhentuneita kirjoja poistetaan.

6.4.5 Kirjastoautot

Nuorten kauno- ja tietokirjoja hankitaan autoihin harkiten, koska käyttäjämäärä on vähäinen. Yleensä hankitaan yksi kpl/auto, mutta suosittuja kirjoja voidaan hankkia toinenkin kappale.

Kirjastoautoilla on varasto pääkirjastolla, mutta se on lähinnä täydennysvarasto, joten varastointi tapahtuu eri kriteereillä kuin kiinteissä toimipisteissä. Kirjastoautojen aineisto vaihtuu koko ajan, ja uuden tai ajankohtaisen aineiston tilalta täytyy siirtää esim. vähemmän lainattua pois, koska tilaa on vähän. Poistoja tehdään huonon kunnon, vähäisen kysynnän tai vanhentuneen tiedon perusteella.

6.4.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Nuorten kirjoja hankitaan vain vähän, koska lainaajia ei juuri ole.

6.4.7 Törnävän kirjasto

Nuorille hankitaan lähinnä suomalaista, suosituksi tiedettyä kertomakirjallisuutta yksi kpl/nimeke. Lisäksi hankitaan mm. mielenterveydestä ja syömishäiriöistä kertovaa kaunokirjallisuutta. Nuorille ei hankita erikseen tietokirjoja. Kirjoja ei varastoida. Poistot tehdään vähäisen lainauksen tai huonon kunnon perusteella.

6.5 Videot, Blu-ray-levyt, DVD-levyt sekä pelit

6.5.1 Pääkirjasto

Hankinnassa otetaan huomioon elokuvien eri genret ja lainaajien ikäryhmät. Elokuvia hankitaan monipuolisesti, muiltakin kuin anglo-amerikkalaisilta alueilta. Klassikonäyttelijöiden ja ohjaajien teoksia pyritään hankkimaan mahdollisuuksien mukaan. Tv-sarjojakin hankitaan DVD-levyinä jonkin verran. Niissä panostetaan laatuun ja kustannusten takia lyhyempiin sarjoihin. Videoita ei enää hankita. Samoja elokuvia ei välttämättä hankita sekä DVD-, että Blu-ray-levyinä.

Lasten ja nuorten elokuvia valittaessa näytellyt elokuvat menevät piirrettyjen edelle. Asiakkaiden toiveet otetaan huomioon. Blu-ray-levyjä ei toistaiseksi hankita.

Lapsille hankitaan satuhahmoihin liittyviä pelejä tai erityisopettajan suosittelemia opetus- ja oppimispelejä lainattavaksi. Kirjastossa pelattavaksi hankitaan

CD-ROM-pelejä, joiden ikäraja on alle K-7. Nuorten osastolla pelattavaksi hankitaan x-Box-pelejä, sekä tyttöjä että poikia kiinnostavia. K-12, K-16 tai K-18 pelejä ei hankita. Kovin pitkiä pelejä pyritään myös välttämään. Lainattavaksi nuorille hankitaan PlayStation 3 –pelejä ja Wii-pelejä. Hankinnassa otetaan huomioon lähikirjastoissa olevat pelit. Kirjallisuuden hahmoihin liittyviä pelejä suositetaan. Sota- tai väkivaltapelejä ei hankita.

DVD- ja Blu-ray-levyjä tai konsolipelejä ei ole vielä alettu varastoida, ja niitä on poistettukin lähinnä kun ne ovat menneet rikki. Videoista varastoidaan harkiten omaa aikaansa kuvaavia tietopuolisia videoita tai suomalaisia klassikkoelokuvia.

6.5.2 Nurmon kirjasto

DVD- ja Blu-ray-levyjen hankintamäärärahoista käytetään 50 % aikuisten aineistoihin ja 50 % lasten ja nuorten aineistoihin. K18-elokuvia ei hankita ollenkaan. Hankinnan painopiste on suosituissa ja tunnetuissa elokuvissa. Samoja elokuvia ei välttämättä hankita sekä DVD- että Blu-ray-levyinä. Videoita ei hankita enää ollenkaan. Tietopuolisia levyjä hankitaan tarjonnan mukaan. Kotimaisia tv-sarjoja ja ulkomaisia laatusarjoja hankitaan jonkin verran. Lasten DVD-elokuvia hankitaan niin paljon kuin on määrärahojen puitteissa mahdollista. Hankintaehdotukset otetaan huomioon ja kokoelma yritetään saada monipuoliseksi.

Kirjastoon hankitaan pelejä pääasiassa lapsille ja nuorille. Uutuuspelejä ei hankita välttämättä heti niiden korkean hinnan takia. Suositumpia Playstation- ja Wii-pelejä hankitaan enemmän kuin Xbox- tai Nintendo DS –pelejä. PC-pelejä hankitaan myös jonkin verran. Jatkossa kirjastossa aiotaan panostaa pelien hankintaan.

Poistot tehdään lähinnä huonon kunnon perusteella.

6.5.3 Peräseinäjoen kirjasto

Peräseinäjoen kirjastoon hankitaan kotimaisia DVD-elokuvia ja valikoiden ulkomaisia. Valinnassa pyritään ottamaan huomioon kaikenikäiset katsojat. Alle 18-vuotiailta kiellettyjä elokuvia ei hankita. Tietopuolisista DVD-levyistä hankinta painottuu luontodokumentteihin, liikuntaan, karaokeen ja historiaan. Lasten elokuvien hankinnassa painotetaan kotimaista tuotantoa. Ulkomaisista hankitaan mm. klassikkoja kuten Astrid Lindgrenin kirjoista tehtyjä elokuvia. DVD-levyjä ei ole vielä ollut tarvetta varastoida, ja niitä poistetaan kunnon perusteella.

Videoita ei enää hankita, mutta kotimaisia elokuvia on varastoitu jonkin verran. Lasten elokuvia on edelleen avokokoelmassa. Elokuvia poistetaan kokoelmista vähäisen käytön tai huonon kunnon perusteella.

Peräseinäjoen kirjastoon ei ole vielä hankittu Blu-ray-levyjä eikä konsolipelejä.

6.5.4 Ylistaron kirjasto

Ylistaron kirjastoon hankitaan Blu-ray- ja DVD-elokuvia, mutta ei samaa elokuvaa molemmissa formaateissa. Painopisteenä ovat vanhat kotimaiset elokuvat sekä kotimaiset ja ulkomaiset klassikot 1930–1960-luvuilta. Sen lisäksi hankitaan mm. perhe-elokuvia, uskonnollisia elokuvia ja matkailuun liittyviä DVD-levyjä. K18-elokuvia ei hankita. Videoita ei enää hankita, mutta niitä on kokoelmassa vielä jonkin verran.

Ylistaron kirjastoon hankitaan eri alustoilla pelattavia pelejä lapsille ja nuorille. K18-pelejä ei hankita.

Poistot tehdään pääasiassa huonon kunnon perusteella.

6.5.5 Kirjastoautot

Kirjastoautoihin ei hankita aikuisten elokuvia ollenkaan. Lapsille hankitaan ikärajattomia videoita ja DVD-levyjä. Blu-ray-levyjä ja pelejä ei toistaiseksi hankita. Poistoja tehdään huonon kunnan perusteella.

6.5.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Keski-Nurmon kombikirjastoon ei hankita näitä aineistoja, mutta tarvittaessa kirjastoon voidaan viedä siirtokokoelmia muista kirjastoista.

6.5.7 Törnävän kirjasto

Törnävän kirjastoon ei hankita näitä aineistoja.

6.6 Musiikkiaineistot

Fyysisten musiikkiaineistojen lisäksi asiakkaiden käyttöön kokoelman laajenukseksi on hankittu Naxos-musiikkipalvelu, jonka kautta voi kuunnella klassista musiikkia kotona kirjautumalla kirjastokortilla palveluun. (lisätietoa <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/musiikkiosasto.html>)

6.6.1 Pääkirjasto

Pääkirjastoon hankitaan cd-levyjä monipuolisesti ja eri maista. Kokoelmaan valitaan etukäteen suosituiksi tiedettyjä, mutta myös ns. vaihtoehtomusiikkia. Useimmiten levyjä hankitaan yksi kappale, mutta suosituimpia voidaan hankkia kaksi. Seinäjoen isot musiikkitapahtumat (Tangomarkkinat ja Provinssirock) vai-

kuttavat hankintaan siten, että tangolevyjä hankitaan kattavasti ja Provinssi-rockin esiintyjälistoja seurataan ja esiintyjien levyjä tilataan. Oman maakunnan artistien cd-levyjä hankitaan jonkin verran ja kanta-Seinäjoen artistien levyjä pyritään hankkimaan kattavasti.

Nuotteja hankitaan yleensä yksi kappale/nimeke, mutta suosittuja laulukirjoja ja kotimaisia nuotteja voidaan hankkia useampiakin kappaleita. Hankinnassa otetaan huomioon eri soittimet, nuottien vaikeustaso sekä äänialat. Musiikkikirjoja hankitaan yleensä yksi kappale/nimeke pääasiassa suomenkielisinä. Jos suomenkielistä ei ole saatavilla, voidaan hankkia myös englanninkielisiä teoksia. Lähes kaikki kotimaiset saatavilla olevat musiikkikirjat hankitaan.

Musiikin DVD-kokoelmaan hankitaan mm. opetus- ja karaokelevyjä, sekä lähinnä pop- ja rock-musiikin konserttitaltiointeja. Lisäksi pyritään hankkimaan taidemusiikin perusteoksia. Kokoelmaa on viime vuosina kasvatettu ja tullaan todennäköisesti kasvattamaan jatkossakin, mikäli kysynnän kasvu jatkuu. Hankintapäätöksiä tehtäessä otetaan huomioon oletettu kysyntä ja nykyinen kokoelma.

Vähänkin kysyttyä aineistoa voidaan varastoida, jos aiheesta on vähän tietoa muuten saatavilla tai kyseiseltä artistilta ei ole muuta levyä/nuottia kirjastossa lainattavana. Oman alueen muusikoiden aineisto varastoidaan. Nuoteista ainakin klassikkoteokset varastoidaan.

Nuottien ja cd-levyjen poistamisessa ollaan varovaisia, koska musiikkiaineistolle ei ole yhtä toimivaa varastokirjastosysteemiä kuin kirja-aineistoilla on. Myös luettelointien puutteellisuudet tai hakumahdollisuuksien rajoitukset voivat vaikeuttaa aineiston löytämistä yhteistietokannoista kaukolainattavaksi. Nuotteja ja cd-levyjä voidaan kuitenkin poistaa huonon kunnon takia tai kaksoiskappaleena. Musiikin DVD-levyjä poistetaan lähinnä huonon kunnon takia. Musiikkikirjoja poistetaan, kun kysyntä on vähäistä, aineisto on huonokuntoista tai aiheesta on tullut uudempaa tietoa.

Lapsille hankitaan lähes kaikki saatavilla oleva suomalainen lastenmusiikki sekä lisäksi näytteitä muiden maiden lastenmusiikista. Lapsille suunnatut suomenkieliset laulukirjat ja nuotit tilataan. Lasten cd-levyjä ei varastoida, mutta nuotteja ja

laulukirjoja varastoidaan näytteenomaisesti. Poistoja tehdään aineiston huonon kunnon perusteella.

6.6.2 Nurmon kirjasto

Kirjaston kokoelmiin hankitaan eniten pop- ja rockmusiikkia, mutta myös muita musiikin lajeja. Paikallisten tekijöiden musiikki hankitaan myös. Nuoteista ja laulukirjoista hankitaan suosituimmat. Klassisesta musiikista kokoelmassa on perusnuotisto. Painopiste on tällä hetkellä pop- ja rockmusiikin nuoteissa. Toivelaulukirjoja tilataan kaksi kappaletta, muita nuotteja yleensä yksi kappale. Lasten musiikkilevyistä hankitaan lähes kaikki saatavilla olevat kotimaiset.

Varastossa on jonkin verran cd-levyjä ja lp-levykokoelma. Levyjen poistot tehdään etupäässä kunnon perusteella. Nuotteja poistetaan lähinnä vähäisen lainauksen takia.

6.6.3 Peräseinäjoen kirjasto

Peräseinäjoen kirjaston kokoelmiin hankitaan eniten pop- ja viihdemusiikkia sekä gospelia, mutta myös muita musiikin lajeja. Paikallisten tekijöiden musiikki hankitaan myös. Nuoteista ja laulukirjoista hankitaan suosituimmat. Toivelaulukirjoja tilataan kaksi kappaletta. Lasten musiikkilevyistä hankitaan lähes kaikki saatavilla olevat kotimaiset.

Musiikkiaineistoa varastoidaan lähinnä vähäisen käytön perusteella. Kirjastolla on pieni varasto nuotteja, lp-levyjä ja cd-levyjä. Aineiston poiston perusteena voi olla huono kunto tai vähäinen kysyntä.

6.6.4 Ylistaron kirjasto

Ylistaroon hankitaan jonkin verran klassista, hengellistä ja viihdemusiikkia. Pop- ja rock-musiikista hankitaan suosituiksi tiedettyjä ja asiakkaiden toivomia levyjä.

Musiikin hankintaa vähennetään, koska kysyntä on pienentynyt. Lähes kaikki suomalainen lasten musiikki kuitenkin hankitaan. Suuret toivelaulukirjat ja muitakin suosittuja laulukirjoja hankitaan, mutta koska varsinaisten nuottien kysyntä on vähäistä, niitä ei hankita juurikaan. Musiikkiaineiston poistot tehdään huonon kunnan tai vähäisen kysynnän perusteella.

6.6.5 Kirjastoautot

Lastenmusiikkia hankitaan kirjastoautoihin yksi levy/kirjastoauto. Autoihin tilataan pääasiassa suosituksi tiedettyjä levyjä. Nuorille ja aikuisille kirjastoauto Sepestä löytyy pop- ja rock-musiikkia. Valinnan apuna käytetään top 40- ja radioiden soitetuimpien listoja sekä lehtiarvosteluja. Sepeen tilataan kotimaista pop- ja rockmusiikkia sekä ulkomaisten tunnetuimpien artistien levyt. Tunnettujen artistien best of –levyjä ja Kesähitit-tyyppisiä kokoelmia tilataan myös.

Musiikkiaineistoja poistetaan huonon kunnan tai vähäisen kysynnän perusteella.

6.6.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Kirjastoon hankitaan vähän musiikkiaineistoja, pääasiassa lastenlaulukokoelmia.

6.6.7 Törnävän kirjasto

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri hankkii kirjaston musiikkiaineistot.

6.7 Äänikirjat

6.7.1 Pääkirjasto

Pääkirjastoon hankitaan pääsääntöisesti kaikkia saatavilla olevia suomenkielisiä aikuisten cd-äänikirjoja kaksi kappaletta. Aikuisille pyritään hankkimaan englannin- ja ruotsinkielisiä suosituimpien ja tunnetuimpien kirjailijoiden teoksia. Lapsille hankitaan varsinaisten äänikirjojen lisäksi kaikki saatavilla olevat suomenkieliset kirja+cd-paketit. Celiasta tilataan sekä lasten että aikuisten aineistoja lukemisesteisille.

Kysytyimpiä kasettiäänikirjoja on varastoitu toistaiseksi. Cd-äänikirjoja ei ole vielä ollut tarpeen varastoida. Äänikirjoja poistetaan huonon kunnon ja vähäisen kysynnän perusteella.

6.7.2 Nurmon kirjasto

Nurmon kirjastoon hankitaan kaikki saatavilla olevat suomenkieliset äänikirjat cd-levyinä. Lisäksi hankitaan aikuisille jonkin verran englanninkielisiä äänikirjoja. Kasettiäänikirjoja on enää vähän lainattavana, eikä niitä varastoida. Poistaminen tapahtuu lähinnä huonon kunnon perusteella.

6.7.3 Peräseinäjoen kirjasto

Peräseinäjoen kirjastoon hankitaan ainakin suosituimpien kirjailijoiden teoksista tehdyt suomenkieliset äänikirjat cd-levyinä. Kaikki saatavilla olevat klassikot hankitaan. Aikuisten äänikirjakokoelmaa pyritään kasvattamaan. Lapsille hankitaan lähes kaikki suomen kielellä saatavilla oleva ja nuorten äänikirjojen hankintaan on alettu kiinnittää enemmän huomiota.

Kasettiäänikirjoista on varastoitu hyväkuntoisia sekä sellaisia, joista ei ole vielä ilmestynyt cd-levyversiota. Äänikirjoja poistetaan huonon kunnon tai vähäisen kysynnän perusteella.

6.7.4 Ylistaron kirjasto

Kirjastoon pyritään tilaamaan kaikki suomenkieliset äänikirjat. Kasettiäänikirjoja ei enää tilata, mutta niitä säilytetään vielä. Poistaminen tapahtuu huonon kunnon perusteella.

6.7.5 Kirjastoautot

Kirjastoautoihin ei toistaiseksi hankita aikuisten äänikirjoja. Lasten äänikirjoja tilataan yksi kpl/auto. Äänikirjoja poistetaan huonon kunnan tai vähäisen kysynnän perusteella.

6.7.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Äänikirjoja hankitaan vain vähän, lähinnä kirjanakin suosittuja lastenkirjoja.

6.7.7 Törnävän kirjasto

Äänikirjoja hankitaan sekä aikuisille että kaiken ikäisille lapsille. Kokoelmaa ollaan tällä hetkellä kasvattamassa ja siihen hankitaan pääasiassa suosituksi tiedettyjä äänikirjoja. Poistot tehdään pääasiassa huonon kunnan perusteella.

6.8 E-aineistot

Seinäjoen kaupunginkirjastoon hankitaan e-aineistoina tietokantoja ja e-kirjoja. Tietokantoja hankitaan laajentamaan muuta kokoelmaa ja tiedonhaun avuksi. Aineistoa pyritään hankkimaan suomen kielellä, jos vain mahdollista. Suomenkielisen aineiston puutteessa ja muun kuin suomenkielisten tarpeisiin voidaan hankkia myös muun kielistä aineistoa (esim. monikieliset lehtitietokannat). Tietokantojen tilaaminen voidaan lopettaa vähäisen käytön perusteella.

E-kirjojen hankkiminen on aloitettu vuonna 2013. Tietokirjoista hankitaan nopeasti vanhenevia (esim. matkaoppaat, atk-oppaat), hakuteostyyppisiä sekä yleis-
tajuksia ja yleistä kiinnostusta herättäviä tietokirjoja. Lisäksi voidaan hankkia
pääsykoekirjoja, jos niitä on saatavilla. Pääasiassa hankitaan suomenkielistä
aineistoa, mutta myös englanninkielistä voidaan hankkia tarvittaessa. Romaa-
neissa keskitytään aluksi hankkimaan suomenkielistä ja kysyttyä aineistoa.

6.9 Lehdet

Kirjastoihin tilataan monipuolisesti lehtiä, ja kokoelmaa täydentävät kiinteissä
toimipisteissä käytettävissä olevat e-lehtitietokannat ePress (kotimaisia sano-
malehtiä), Library PressDisplay (ulkomaisia sanomalehtiä) ja Ebsco MasterFile
Elite (pääasiassa englanninkielisiä aikakauslehtiartikkeleita).

6.9.1 Pääkirjasto

Pääkirjastoon tilataan valtakunnallisia ja alueellisia sanomalehtiä sekä Etelä-
Pohjanmaalla ilmestyviä paikallislehtiä. Eri alojen lehtiä sekä yleisaikakauslehtiä
pyritään tilaamaan monipuolisesti. Vieraskielisiä suurimpien kielialueiden lehtiä
tilataan jonkin verran. Pääkirjastoon tilattujen paikallislehtien ja Etelä-
Pohjanmaan alueella ilmestyvien maakuntalehtien vuosikerrat varastoidaan jo-
ko lehtinä tai mikrofilmeinä. Aikakauslehtiä varastoidaan lehtikohtaisesti määri-
teltyjen säilytysaikojen mukaan.

Lapsille tilataan yleisimpiä ja perinteisiä lastenlehtiä, mm. sarjakuvia ja harraste-
lehtiä pääasiassa suomeksi. Lisäksi tilataan yksi englannin- ruotsin- ja venäjän-
kielinen lastenlehti. Nuorille tilataan mm. harrastelehtiä. Nuorille pyritään hank-
kimaan myös vähintään yksi englannin- ja ruotsinkielinen lehti. Nuoret ovat
saaneet itse vaikuttaa siihen, mitä lehtiä tilataan.

Säilytettävät lehdet ja niiden säilytysajat löytyvät osoitteesta <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/yleiset/sailytettavatlehdet.html>. Hankintatoiveita yritetään toteuttaa mahdollisuuksien mukaan.

6.9.2 Nurmon kirjasto

Nurmon kirjastoon tilataan sanomalehdistä joitakin paikallislehtiä ja niiden lisäksi esim. Helsingin sanomat, Aamulehti ja Kauppalehti. Sanomalehtiä ei säilytetä pysyvästi. Aikakauslehdistä tilataan melko monipuolisesti yleisaikakauslehtiä ja harrastelehtiä. Lasten- ja nuortenlehtiä tilataan myös. Kirjastoon tulee muutama englannin- ja ruotsinkielinen lehti. Aikakauslehtiä säilytetään 1-5 vuotta. Tarkempi lehtiluettelo on osoitteessa <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/nurmo/lehtiluettelo.html>

6.9.3 Peräseinäjoen kirjasto

Aikakauslehdistä tilataan melko monipuolisesti yleisaikakauslehtiä ja harrastelehtiä. Lasten ja nuorten lehtiä tilataan myös muutamia. Paikallisten sanomalehtien lisäksi tilataan muutamaa valtakunnallista lehteä. Aleksitietokantaan indeksoituja lehtiä on säilytetty, muut on poistettu. Sanomalehtiä säilytetään muutama kuukausi. Tarkemmat tiedot kirjastoon tulevista lehdistä ja niiden säilytysajoista löytyvät osoitteesta http://www.seinajoki.fi/kirjasto/peraseinajoki/peraseinajoen_lahikirjaston_tilatut_lehdet.html

6.9.4 Ylistaron kirjasto

Ylistaron kirjastoon tilataan joitakin yleisaikakaus- ja harrastelehtiä. Määrärahojen puitteissa toteutetaan asiakkaiden lehtitoiveita. Kirjastoon tilataan paikallisia sanomalehtiä sekä muutamia valtakunnallisia sanomalehtiä. Tarkemmat tiedot kirjastoon tulevista lehdistä osoitteesta

<http://www.seinajoki.fi/kirjasto/ylistaro/lehdet.html>. Sanomalehtiä säilytetään kaksi kuukautta ja lisäksi paikallista Pohjankyröä ikuisesti. Aikakauslehtiä säilytetään pääsääntöisesti vuoden, mutta käsityölehtiä voidaan säilyttää kauemmankin.

6.9.5 Kirjastoautot

Kirjastoautojen lehtivalikoimaa rajoittaa tilanpuute, mutta kaiken ikäisille pyritään tilaamaan jotain luettavaa. Kuluvana vuonna kirjastoautoihin tilatut lehdet löytyvät osoitteesta <http://www.seinajoki.fi/kirjasto/yleiset/lehaakkosellinen.html>. Vanhempia lehtiä siirretään pois uudempien tieltä ja huonokuntoisia poistetaan.

6.9.6 Keski-Nurmon kombikirjasto

Kirjastoon tilataan sekä lasten lehtiä että aikuisten yleisaikakauslehtiä ja harrastelehtiä. Lehtiä ei varsinaisesti varastoida, mutta esimerkiksi sarjakuvalehtiä ja käsityölehtiä jätetään lainattavaksi useammalta vuodelta. Yleisaikakauslehdet poistetaan vuoden jälkeen.

6.9.7 Törnävän kirjasto

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri hankkii Törnävän kirjaston lehdet.

Liite 1. Yksityiskohtaisempia ohjeita

LUOKKA	HANKINTA-, VARASTOINTI- JA POISTO-OHJEITA
0	<p>YLEISTEOKSET. KIRJA-ALA. KIRJASTOTOIMI. YLEINEN KULTTUURIPOLITIIKKA. JOUKKOTIEDOTUS</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tietosanakirjasarjoja varastoidaan näytteenomaisesti yksi sarja / vuosikymmen. • Mitä missä milloin - hankitaan 1A + 1K. Käsikirjastokappaleista kaksi uusinta on avohyllyssä, sitä vanhemmat siirretään varastoon. Viisi vuotta vanhempia kirjoja säilytetään vain yksi nide. • Guinness World Records, viisi uusinta lainattavana ja viisi sitä edellistä varastoidaan. Lastenosastolle hankitaan kaksi kpl ja varastoidaan tarvittaessa. • Kirjastokalenteri varastoidaan pysyvästi. • Omaa kirjastoa koskevat opinnäytteet varastoidaan. • Bibliografioista varastoidaan laajempia teoksia. • Kyrönmaa- ja Kytösavut-teoksia säilytetään pääkirjastossa 1-2 kpl + 1 kpl kotiseutukokoelmassa. <p>Peräseinäjoen kirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä missä milloin – säilytys ikuisesti • Kyrönmaa- ja Kytösavut -sarjat säilytetään joko avohyllyssä tai varastossa ikuisesti.
1	<p>FILOSOFIA. PSYKOLOGIA. RAJATIETO</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mietelausekokoelmia varastoidaan erittäin valikoivasti, lähinnä klassikkohenkilöiltä. • Rajatietoa varastoidaan erittäin valikoivasti.

2	<p>USKONTO</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raamatun eri suomennoksia varastoidaan. • Erikielisiä Raamattuja pyritään säilyttämään kokoelmassa yksi kpl/kieli, paitsi englanninkielisiä useampia. • Kirkon kalenteri hankintaan 2-3 vuoden välein, varastointi viiden vuoden välein.
3	<p>YHTEISKUNTA</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eri alojen lainsäädäntökirjat -> säilytetään varastossa pääsääntöisesti viiden vuoden välein (2005, 2010...) • Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaa ei hankita enää, koska Finlexissä on laajempi. • Korkeimman oikeuden vuosikirjaa ei hankita enää. • Korkeimman oikeuden (KKO:n) ratkaisut kommentein hankitaan 1 K (on jatkotilaus). • Suomen tilastollinen vuosikirja -> tilataan vain lainattava kappale, koska "käsikirjakäytössä" voi käyttää verkkoversiota. Avokokoelmassa kolme vuotta, varastoidaan yksi kappale. • Suomen valtiokalenteri säilytetään ikuisesti pääkirjastossa - vanhemmat tällä hetkellä etävarastossa, 2011 ja uudemmat K-varastossa. • Tieliikennelait (Kauppakaari) / Tieliikenne (Edita) -> tilataan Tieliikenne. Säilytetään uusin ja kaksi edellistä painosta. Tieliikennekirja (69-luokassa) taas eri asia. • Työpaikan lakikirja (Edita) -> uusin tilataan vain käsikirjastoon, josta edellinen siirretään aikuistenosastolle. Säilytetään uusimman lisäksi kaksi edellistä painosta lainattavina. • Ulkomaankauppatilasto (Editasta tai kirjakaupasta) • Verolait-teosta hankitaan vain lainattava kappale, varastoidaan yksi kpl ikuisesti. • Verosäädökset -> hankitaan joka vuosi ja säilytetään viisi vuotta • Suomen laki -> hankitaan 1 A ja 1 K. Varastoidaan yksi kpl, avokokoelmassa aina kolme uusinta painosta. • Makesin raportit -> vanhoista varastoidaan ne, jotka koskevat omaa aluetta • Valtiopäiväasiakirjat säilytetään. • Asiakirjaoppaita ei varastoida. • Spes patriae säilytetään pääkirjastossa ikuisesti, ei-lainattava, K:ssa viisi uusinta.

4	<p>MAANTIEDE. MATKAT. KANSATIEDE</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Matkaoppaita ei varastoida ja kymmentä vuotta vanhemmat poistetaan avokokoelmasta. • Seinäjokea ja Etelä-Pohjanmaata koskevaa aineistoa varastoidaan kotiseutukokoelmassa säilyttämisen lisäksi. • Kartastoja varastoidaan näytteenomaisesti eri vuosikymmeniltä. <p>Peräseinäjoki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kotiseutu : ns. talo- ja maatilakirjat säilytetään ja muutetaan ei lainattaviksi ja sijoitetaan käsikirjastoon
5	<p>LUONNONTIETEET. MATEMATIIKKA. LÄÄKETIEDE</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pharmaca Fennica, uusin K, edellinen painos A, ei varastoida • Lääketieteen yleisteoksia voidaan varastoida harkiten, mutta tiettyä sairautta koskevia ei. • Pitkän ja lyhyen matematiikan yo-tehtävät varastoidaan niin, että joka vuoden tehtävät ovat tallessa. Avohyllyssä kolme uusinta. • Fysiikan yo-tehtävät varastoidaan niin, että joka vuoden tehtävät ovat tallessa (Arminen). Avohyllyssä kolme uusinta.
6	<p>TEKNIikka. TEOLLISUUS. KÄSITYÖ. MAA- JA METSÄTALOUS. KOTITALOUS. LIIKETALOUS. LIIKENNE</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Makesin vanhoista raporteista säilytetään ne, jotka koskevat Etelä-Pohjanmaata. • Autonkorjausoppaat pyritään pitämään avohyllyssä, suosituimpien merkkien oppaita voi varastoida harkiten. • Yleiskeittokirjoja varastoidaan erittäin harkiten. • Yleisimpiä tietokoneohjelmia ja käyttöjärjestelmiä koskevista teoksista varastoidaan yksi kpl/ohjelmistoversio. • Tekniikan alan sanakirjoja ei varastoida. • Ulkomaisia postimerkkikirjoja (Michel) säilytetään avokokoelmassa uusimmat, niitä ei varastoida. • Kotimaisia postimerkkikirjoja varastoidaan. • Vanhentuneet standardit poistetaan.

	<ul style="list-style-type: none"> • Lemmikkieläinkirjoja ei varastoida. • Rakentajain kalenteri, uusin K, edellinen A, ei varastoida • Eränkävijä, säilytetään 10 vuotta • Erämaailma, varastoidaan ikuisesti, A:ssa 5 uusinta
70-77	<p>TAITEET</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vuoden luontokuvat säilytetään 10 vuotta. • Keskeisten suomalaisten taiteilijoiden tuotantoa esitteleviä teoksia varastoidaan. • Taiteilijamatrikkelit varastoidaan. • Kuuluisimpien gallerioiden ja museoiden taidetta esittelevää kirjallisuutta varastoidaan. • Alvar Aaltoon liittyvät teokset säilytetään. • Suomen kansallisfilmografia, tällä hetkellä A+K, säilytetään
78	<p>MUSIIKKI</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suuri toivelaulukirja, hankitaan kahdeksan kpl, varastoidaan pysyvästi <p>Peräseinäjoen kirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suuri toivelaulukirja, hankitaan kaksi kpl (toinen lainattava, toinen käsikirjastoon), varastoidaan pysyvästi
79	<p>LIIKUNTA</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yksittäisiä tulostilastoja ei varastoida. • Olympialaisia, MM-kisoja ja EM-kisoja esittelevät kirjat varastoidaan. • Laji- ja kunto-oppaita ei varastoida. • Urheilutieto varastoidaan ikuisesti. • Jääkiekkokirja, 10 uusinta avohyllyssä • Sääntökirjat, uusin avohyllyssä, vanhemmat varastoidaan

80-85	<p>KAUNOKIRJALLISUUS</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kalevalan eri painoksia varastoidaan ja säilytetään laajasti. <p>Peräseinäjoen kirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hietamiehen/Hirvisaaren, Päätalon ja Räsäsen kirjoittamat sarjat säilytetään ikuisesti.
86-89	<p>KIRJALLISUUSTIEDE. KIELITIEDE</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suomi-x-suomi-sanakirjoja varastoidaan näytteenomaisesti vuosikymmenittäin. • Yhdet kappaleet lasten kuvasanakirjoja varastoidaan näytteenomaisesti. • Aapisia varastoidaan näytteenomaisesti eri vuosilta/aikakausilta. • Kielikursseja ei varastoida. • Ylioppilasaineita ja –tekstejä säilytetään viisi uusinta A:ssa, vanhemmat varastoidaan. • Nykysuomen sanakirjat varastoidaan.
9	<p>HISTORIA</p> <p>Pääkirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oman alueen historiaa käsitteleviä kirjoja voidaan varastoida useampikin kappale. • Etelä-Pohjanmaan sukuja käsittelevät säilytetään. • Suomi : rahat ja setelit, uusin painos A ja K, edellinen varastoidaan, sitä vanhemmat poistetaan • Ulkomaisia rahaluetteloita ei varastoida. • Historian tietosanakirjasarjoista varastoidaan näytteitä eri vuosikymmeniltä. • Vuoden uutistapahtumat kuvina ja Vuosi-sarja varastoidaan. • Eteläpohjalaisten elämäkerrat varastoidaan. <p>Peräseinäjoen kirjasto</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peräseinäjokelaisia sukukirjoja hankitaan ja säilytetään ikuisesti.

Liite 2

SEINÄJOEN KORKEAKOULUKIRJASTON JA SEINÄJOEN KAUPUNGINKIRJASTO-MAAKUNTAKIRJASTON KOKOELMIIN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

Seinäjoen korkeakoulukirjasto	Seinäjoen kaupunginkirjasto- maakuntakirjasto
<p>Seinäjoen korkeakoulukirjasto tukee opiskelua, opetusta ja tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä edistää informaatiolukutaitoa tarjoamalla neuvonta- ja tietopalvelujen lisäksi ajan-tasaiset ja kattavat painetut, elektroniset ja audiovisuaaliset tiedonlähteet. Kirjaston aineistojen hankintapolitiikka perustuu Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Koulutuskeskus Sedun opetussuunnitelmiin sekä Seinäjoen korkeakoulukirjaston ja ammattikorkeakoulukirjastojen yhteiseen strategiaan. Hankintapolitiikan lähtökohtana ovat kirjaston ensisijaiset asiakkaat ja heidän tiedontarpeensa.</p>	<p>Seinäjoen kaupunginkirjasto- maakuntakirjasto turvaa vaikutusalueellaan tiedonsaannin ja mahdollisuuden virkistykseen, henkiseen kasvuun ja elämyksiin tarjoamalla ammattitaitoisia ja tasavertaisia kirjasto- ja tietopalveluja yksilöiden tarpeet huomioon ottaen. Kaupunginkirjasto- maakuntakirjasto pyrkii myös edistämään kaikenikäisten kaupunkilaisten lukuharrastusta ja erityisesti lasten ja nuorten lukutaitoa. Kaupunginkirjasto, joka maakuntakirjastona on myös alueellinen keskuskirjasto, toteuttaa tehtäviään verkkopalveluiden, pääkirjaston, kirjastoautojen, lähikirjastojen sekä sairaalassa toimivan kirjaston avulla.</p>
<p>Seinäjoen korkeakoulukirjaston ensisijaisia asiakasryhmiä ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Koulutuskeskus Sedun opiskelijat • Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Koulutuskeskus Sedun henkilökunta • Seinäjoen yliopistokeskuksen opiskelijat ja henkilökunta • Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin henkilökunta 	<p>Seinäjoen kaupunginkirjasto- maakuntakirjasto on yleinen, kaikille avoin kirjasto.</p>
<p>Aineistovalinnan yleisiä kriteerejä ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ajantasaisuus • ammatillinen ja tieteellinen luotettavuus 	<p>Aineistovalinnan yleisiä kriteerejä ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ajantasaisuus, monipuolisuus ja moniarvoisuus

<p>tavuus</p> <ul style="list-style-type: none"> • aihealueen vahvuus nykyisessä kokoelmassa: täydentääkö nykyistä kokoelmaa, onko hankinnan painopistealue vai onko päällekkäinen nykyiseen kokoelmaan nähden • hinta suhteessa laatuun ja mahdolliseen käyttöön • paperimuotoisen ja elektronisen aineiston tarpeetonta päällekkäisyyttä vältetään 	<ul style="list-style-type: none"> • erilaisten aineistomuotojen hankkiminen • erityisryhmien tarpeet otetaan huomioon (esim. äänikirjat, isotekstiset kirjat, selkokirjat) • Ihmisoikeuksia loukkaavaan tai vähemmistöjä halventavaan aineistoon suhtaudutaan kielteisesti
<p>Seinäjoen korkeakoulukirjasto hankkii SeAMKin koulutusalojen ja koulutusohjelmien alojen ammatillista ja tieteellistä aineistoa sekä Seinäjoen yliopistokeskukseen kurssikirjallisuutta.</p>	<p>Seinäjoen kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto hankkii aineistoa opiskelun ja työelämän sekä vapaa-ajan ja harrasteiden tukemiseen. Kaikilta aloilta hankitaan yleisluontoista kirjallisuutta. Tietokirjallisuutta hankitaan ensisijaisesti suomenkielisenä, mutta kaunokirjallisuutta hankittaessa otetaan huomioon eri kieli-alueet ja kirjaston toimintaympäristössä asuvien erikielisten tarpeet.</p>
<p>Seinäjoen ammattikorkeakoulun koulutusohjelmien mukaisia hankinnan aloja ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjasto- ja tietopalveluala • Kulttuurituotanto <ul style="list-style-type: none"> ○ Mediatuottaminen ○ Tapahtumatuottaminen • Muotoilu <ul style="list-style-type: none"> ○ Graafinen muotoilu ○ Lifestyle-muotoilu ○ Teollinen kalustemuotoilu • Liiketalous, International business <ul style="list-style-type: none"> ○ Markkinointi ja myynti ○ Kauppa ○ Taloushallinto, laskenta-toimi ja rahoitus • (Pk-)yrittäjyys • Automaatiotekniikka <ul style="list-style-type: none"> ○ Koneautomaatio ○ Sähköautomaatio • Bio- ja elintarviketekniikka • Kone- ja tuotantotekniikka <ul style="list-style-type: none"> ○ Auto- ja työkonetekniikka ○ Kone- ja tuotantotekniikka • Rakennusala <ul style="list-style-type: none"> ○ Talonrakennustekniikka ○ LVI-tekniikka ○ Rakennuskonservointi (koulutus loppumassa) 	<p>Kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto hankkii laajasti ja myös syventävää ja tieteellistä tietoa erityisesti seuraavilta aloilta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yleinen kulttuuripolitiikka • filosofia • psykologia • uskonto • yleinen yhteiskuntatiede • valtio-oppi, politiikka • julkinen hallinto • julkinen talous • yleinen talouspolitiikka • maantiede, matkat ja kansatiede • harrastukset • taiteet • musiikki • liikunta • kaunokirjallisuus • kirjallisuustiede • kielitiede (esim. kielikurssit) • historia

- **Tietotekniikka**
  - Ohjelmistotekniikka
  - Sulautetut järjestelmät
  - Tietoverkkotekniikka
- **Maaseutuelinkeinot**
  - Kasvintuotanto
  - Agroteknologia
  - Kotieläintuotanto ja tuotantoeläinten terveydenhoito
  - Elintarviketuotanto
- **Metsätalous (koulutus loppumassa, 2013 ei enää sisäänottoa)**
- **Terveysala**
  - Hoitotyö, nursing
  - Fysioterapia
  - Kuntoutus
  - Terveystieteet yleensä
- **Sosiaaliala**
- **Vanhustyö**
- **Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtaminen**
- **Ravitsemisala**
  - Palvelujen tuottaminen ja johtaminen
  - Ruoka

Kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto ottaa huomioon korkeakoulukirjaston nimeämät hankinnan painopistealueet siten, että ei hanki kovin syvällistä ja tieteellistä tietoa niiltä aloilta.

Kaikkia koulutusalojen ja -ohjelmien sekä

Yliopistokeskuksen läpäisyaloja ovat:

- Kasvatus ja opetus
- Tutkimusmenetelmät
- Lainsäädäntö ja oikeus
- Tilastot

Alojen lisäksi hankinnassa painotetaan SeAMKin arvoja, joita ovat mm. kansainvälisyys (vieraskielinen, läh. englanninkielinen aineisto) ja yrittäjyys.

Elektronisen aineiston (e-kirjat, e-lehdet, hakuteokset, tietokannat) hankintaa painotetaan. Painettujen lehtien valinnassa ja hankinnassa otetaan huomioon Seinäjoen kaupunginkirjaston lehtikokoelma ja sen varastointi.